

rodou. V počátečním období své tvorby rovněž časopisecky otiskoval verše s přírodními motivy (vydání projektované básnické sbírky však neuskutečnil). Fejetonistickým vyprávěním a realistickou kresbou jsou vyznačeny i S. knižně publikované prózy tematicky vázané k přírodním a lesním lokalitám mezi Šumavou a Krkonošemi (Křivoklátsko, Bezděčko, Písek, Polabí, pražské okolí). V souborech selankovitých povídek a náladových črt *Z lesních stínů*, *Od jara do zimy*, *Z české přírody* převažují sentimentální a lyricky pojaté epizodky ze života lesníků, myslivců, pytláků nebo tuláků; podobně autor pojal veseloherní jednoaktovku *Nadlesní*, určenou venkovskému publiku ochotnických divadel. Pomezí mezi beletristickým a poučným žánrem představoval soubor humoristických loveckých povídek *Tetřívěk* a fejetonistický popis chovu loveckého psa *Ohař*. (Autorovo poslední dílo, drama s reformní náboženskou tematikou *Válka s Bohem* bylo již výrazem jeho onemocnění.) Svou beletristickou tvorbu, stojící na stylovém rozhraní mezi nenáročnou lidovou četbou a přírodním impresionismem české literatury přelomu 19. a 20. století, S. doplňoval publicistikou a redakční činností v odborných časopisech věnovaných lesnictví a myslivosti.

PSEUDONYM: D. L. Jansez (ojediněle v Nár. listech). ■ PŘÍSPĚVKY in: Budečská zahrada (1888, i BB); Čes. myslivost (1897–1902); Hlas národa (1887–91, i příl. Nedělní listy); Hloupý Honza (1906); Jitřenka (1890); Květy (1888–90); Listy lesnické (Písek 1895); Listy lovecké (Písek 1895); Lumír (1888); Mor. orlice (Brno 1889); Myslivec (1904–05); Nár. listy (1887–95); Nár. politika (1896–1910); Písecké listy (1895–96); Pondělní listy, pokr. Pražské nedělní listy (1906–07); Příroda (1900–04); Světozor (1892–94); Vesna (Brno, Vel. Meziříčí 1888–90, i BB); Zábavné listy (1888–89); – posmrtně: ant. Píseň o nosu (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Z lesních stínů* (PP 1891); *Tetřívěk* (PP 1901); *Nadlesní* (D 1901); *Od jara do zimy* (PP 1903); *Z české přírody* (PP 1903); *Válka s Bohem* (D 1910). – *Ostatní práce*: *Česká myslivost* (1896); *Ohař*. Jeho ustatěná plemena, přednosti a vady (1901). ■ REDIGOVANÁ periodika: Listy lesnické (1895, s jinými), Listy lovecké (1895, s jinými), Písecké listy (1895–96), Příroda (1903–04), Myslivec (1904–05), Hloupý Honza (1906), Pondělní listy, pokr. Pražské nedělní listy (1906–07), Neue Prager Quelle (1908). ■

LITERATURA: ● ref. *Z lesních stínů*: L. Čech, Osvěta 1893, s. 954; P. Šup, Hlídka lit. 1893, s. 80; A. P. (Procházka), Niva 1893, s. 368 ●; ● ref. *Od jara do zimy*: Ž., Zvon 3, 1902/03, s. 574; –al, Politik 26. 5. 1903

●; Q.: ref. *Nadlesní*, LidN 1. 8. 1901; ● nekrology: –c-, Topičův sborník 3, 1915/16, s. 381; an., Zvon 16, 1915/16, s. 419; an., LidN 16. 4. 1916; X, Otavan 1916, s. 50; F. V. Vykoukal, Osvěta 1916, s. 386 ●.

pš

Jaroslav Seifert

* 23. 9. 1901 Žižkov (Praha-Ž.)

† 10. 1. 1986 Praha

Básník, vůdčí představitel české básnické avantgardy. Po období proletářské poezie a následujícího poetismu nadlouho v melodických verších evokoval prožitky z dětství a svět milostných citů; kolem mnichovských událostí, za války i po ní současně s oživováním tradic národní kultury intenzivně sledoval osudy země i Prahy; harmonizující rysy této tvorby vystřídal v 60. letech bilancující reflexivní lyrika provázená prozaizací básnického projevu. Autor vzpomínkových črt, překladatel, kritik a publicista.

Otec, původně zámečník, prošel několika zaměstnáními (živil se též obchodem s obrazy) a ke své profesi se vrátil až za 1. světové války. S. navštěvoval od 1912 žižkovské klasické gymnázium, v šesté třídě propadl a opakoval ji externě na gymnáziu na Vinohradech; studia nedokončil a 1919 se začal věnovat žurnalistice. Levicové názory, ovlivněné otcem (činným sociálním demokratem) i žižkovským proletářským prostředím, vedly S. do komunistického tisku: od 1921 působil v redakci Rudého práva, poté několik měsíců v brněnské Rovnosti, 1922–29 v Komunistickém nakladatelství a knihupectví (místo mu našel S. K. Neumann) a byl též odpovědným redaktorem satirického časopisu Sršatec, později (do 1929) obrázkového týdeníku Reflektor. Verše začal publikovat (debut v plzeňském časopisu Omladina 1918) pod patronací S. K. Neumanna a J. Hory, 1920 se stal zakládajícím členem uměleckého sdružení Devětsil; 1922 byl pověřen sestavit číslo Proletkultu věnované devětsilské tvorbě, s přítelem K. Teigem redigoval Revoluční sborník Devětsil, s dalšími pak avantgardní revue Disk a Pásmo, za dočasného sblížení Devětsilu s brněnskou Literární skupinou 1924 též tři čísla jejího měsíčníku Host. S Teigem také 1924 cestoval přes Itálii do Paříže a 1925 (jako člen širší kulturní delegace) do Sovětského svazu (obojí zanechalo výrazné stopy v S. sbírkách *Na vlnách TSF* a *Slavík zpívá špatně*); 1924 byl S. ještě krátce ve Švýcar-

sku, později dvakrát ve Francii, jednou v Sovětském svazu a v Itálii. Oženil se 1928 (měl dceru a syna). 1929 vystoupil s dalšími šesti spisovateli proti novému Gottwaldovu vedení komunistické strany a byl z ní vyloučen; výpověď dostal i z Komunistického nakladatelství a knihkupectví. Krátce působil v Lidových novinách i v redakci divadelního časopisu Nová scéna a od 1930 pracoval v sociálnědemokratickém tisku: nejdříve v Právu lidu, pak řídil obrázkový časopis Pestré květy a 1933–38 kulturní rubriku Ranních novin, odkud přešel 1939 do Národní práce a 1945 do odborářského deníku Práce. Ve 30. letech navázal těsnou spolupráci s nakladatelstvím Družstevní práce, redigoval v něm básnické knižnice Generace a Slunovrat a časopis Panoráma, po válce řídil v odborovém nakladatelství Práce edici veršů Klín a umělecký měsíčník Kytice; novinářskou a redakční činnost ukončil 1949, kdy odešel do invalidního důchodu. Kvůli kritickým výročkům proneseným S. (a V. Holanem) v lednu 1949 při posezení několika básníků byl (po udání J. Taufrem) postižen omezením možností publikovat (do 1954). Značnou autoritu si získal 1956 vystoupením na 2. sjezdu Svazu českosl. spisovatelů kritikou politické praxe v kultuře; dožadoval se návratu neprávem ze Svazu vyloučených spisovatelů do literárního dění a ulehčení osudu autorů vězněných (1968 byl předsedou svazové komise zabývající se jejich rehabilitací). 1956 ho postihla vážná nemoc pohybového ústrojí, jejímž následky trpěl až do smrti. 1969 byl zvolen předsedou nově založeného Svazu čes. spisovatelů; ten byl 1970 pro odmítavý postoj k okupaci vojsky Varšavské smlouvy a k tzv. normalizaci rozpuštěn a S. stihl zákaz publikování nových prací. Jen ojedinele mu mohly vycházet reedice (od 1975), teprve 1979 vyšla sbírka *Deštník z Piccadilly* a vznikem předcházející *Morový sloup* až 1981 (obě se objevily už předtím v samizdatu a v zahraničí). 1966 byl S. jmenován národním umělcem; 1977 podepsal Chartu 77 a 1984 mu byla udělena Nobelova cena za literaturu. Zemřel na selhání srdce. Po smutečním obřadu v bazilice sv. Markéty v Praze-Břevnově byl pohřben do rodinného hrobu v Kralupech n. Vltavou.

Ve svých počátcích S. vnášel do básnických proudů 20. let osobitý tón: v jeho proletářské poezii opírající se o dobovou vlnu výtvarného inžitního umění to bylo spontánní, ryze smyslové zaujetí světem, poetizace nejjednodušších

věcí, zintimňování sociálních témat jejich naivním ztotožňováním s vlastními primitivními tužbami a potřebami i volně plynoucí prozaičující verš s občasným rétorickým zabarvením (*Město v slzách, Samá láska*). Některé z příznačných rysů těchto básní, zvláště hyperbolizující bizarní obraznost, humor a zájem o exotiku, už předznamenávaly S. plynulý přechod k poetismu ve sbírce *Na vlnách TŠF*. Také v ní se projevil vliv výtvarného umění v obrazových a grafických básních a současně rozvíjející se asociativní představivost uvolňující ustálená slovní spojení; spolu s využíváním kontrastů a paradoxů i sémantiky slov na základě jejich homonymity nebo polysémie (někdy i v podobě lyrické anekdoty) mířila k pojetí poezie jako hry. Do poetisticky hravých veršů však postupně pronikly drsnější tóny, zvláště s návratem válečné tematiky a s napětím mezi touhou po exotických dálkách a zklidňujícím spočinutím v domově (*Slavík zpívá špatně*). Pozvolna se tak rodila S. ryze individuální poetika příznačná pro dlouhé tvůrčí období od 30. až na práh 60. let. Charakterizuje ji mluvní projev, dodávající veršům samozřejmou plynulost a spolu s jejich nostalgicky zabarveným a převážně zpovědním nebo vzpomínkovým rázem i důvěrnou intimnost, dále rytmicky pravidelný verš vytvářející odstíněnou intonací zvukově výrazný celek písňového rázu, a podstatně též simultaneita dění, která vyvolává oscilaci mezi předmětným viděním a senzitivitou lyrického subjektu, vyjadřovanou prostřednictvím intenzivní obraznosti a s citovou vroucností. Vznikla tak rovnováha mezi reálným obrazem věcí a nejednoznačností jeho smyslu a skrze ni též svěbytná básnická rovina, zcela konkrétní a zároveň pozahalená tajemností (*Poštovní holub, Jablko z klína, Ruce Venušiny*). Posílení sdělnosti této poezie znamenaly příležitostné verše, psané hlavně pro Ranní noviny, v nichž každý týden S. otiskoval *Pondělní sloky*, humorně i vážně glosující aktuální společenské, politické, kulturní i sportovní dění. Z novinových veršů S. vytvářel i soubory: ze satirických sbírek *Zpíváno do rotačky*, přísným výběrem přírodních, milostných i sociálních veršů svazek *Jaro, sbohem*. Do jeho lyriky vnesly všední, byť reminiscenčním rázem poetizovanou skutečnost, vynalézavá práce s veršem, strofikou i rýmy svou variabilitou pak tyto básně chránila před otřelostí. Zvláště na sklonku 30. let zesílil

smysl pro aktuálnost orientací na soudobá politická a kulturní témata, nejprve v básnických náních za T. G. Masaryka (*Osm dní*), pak intenzivním vztahem k osudům rodné země (*Zhasněte světla*), za války v motivech domova, české krajiny a zejména Prahy (*Světlem oděná, Kamenný most*) i ve verších hledajících posilu v tradicích národní kultury (*Vějíř Boženy Němcové*) a nakonec v básnických komentářích provázejících pražské Květnové povstání a osvobození země (*Přílba hlíny*). Své základní charakteristické znaky si S. poezie podržela i v prvním poválečném desetiletí, ať už se inspirovala dílem M. Alše (*Šel malíř chudě do světa*) a Boženy Němcové (v intimně laděné skladbě oslavující všemocnost lásky *Píseň o Viktorce*), nebo citově zabarvenými vzpomínkami na prostředí domova (*Maminka*). Návrat k tvorbě po těžké nemoci, kdy se ocitl tváří v tvář smrti, znamenal pro S. i opuštění dosavadní poetiky. I když nadále setrval u zpovědních veršů, jejich nový reflexivní ráz, kdy je nepatrný příběh nebo charakteristický detail konfrontován s autorovým životním postojem, vede k tomu, že jednotlivé reminiscence už nejsou jen evokací minulosti, ale míří k současnému dění jako vyjádření, občas i kritické, celoživotních zkušeností však ještě sbírky *Deštník z Piccadilly* a *Býti básníkem*, pro něž jsou příznačné vnímání času jako strůjce proměn a snaha o maximální oproštění od všech stylistických postupů, které by odváděly pozornost od reflexí a oslabovaly jejich poselství. – Vedle kulturní a politické publicistiky, literární a divadelní kritiky a beletrizovaných novinových forem, jako byl fejeton nebo sloupek, se S. dvakrát obrátil k útvaru vzpomínkové prózy: ve 20. letech nejprve v humorném i teskném vyprávění vzpomínek na dětství a dospívání v osobitém prostředí Žižkova (*Hvězdy nad Rajskou zahradou*), podruhé až ve stáří memoáry *Všecky krásy světa*, v nichž se zaměřil na vnější okolnosti svého života a zavzpomínal na množství přátel. Uchýlil se přitom k výrazné beletristické

stylizaci, ojediněle i s využitím pohádkových postupů, jejímž výsledkem byla spíše lasková poetizace minulosti než autentická dokumentárnost. – Verši doplnil 1941 knížku pro mládež od J. Trojana *Létal jsem s anděly* (1942 se staly součástí sbírky *Jaro, sbohem*), napsal texty songů pro E. F. Burianovu inscenaci románu K. Nového *Chceme žít* (1934), verše pro revue J. Voskovce a J. Wericha *Pěst na oko* (1938), texty písní pro veselohry S. K. Macháčka *Ženichové* (uvedeno 1939 na pražské Lidoové scéně) a F. Tetauera *Ztřeštěné námluvy* (prem. 1950). S. je rovněž autorem textové složky k filmu G. Machatého *Kreutzerova sonáta* (1926), textů písní k filmům *Expres z Norimberka* (1953) a *Byl jednou jeden král* (1954) a mluveného slova ke krátkému filmu J. Lehovce o Praze (*Kamenná sláva*, 1938). Uváděn je 1940 jako tvůrce antologie *Láska v písních celého světa*, tehdy však své jméno propůjčil P. Eisnerovi, stejně jako 1982 J. Brabcovi u výboru a převyprávění pohádek B. Němcové *Mahulena, krásná panna*. – V raném období tvorby S. také překládal: nejprve z ruštiny (za jazykové pomoci F. Piška a R. Jakobsona) poemu A. A. Bloka *Dvanáct*, zejména však moderní francouzské básníky (především G. Apollinaire, v časopisech i B. Cendrars, J. Cocteau, I. Goll, J. Supervielle aj.). Na přelomu 20. a 30. let se na popud F. X. Šaldy soustředil k veršům P. Verlaine (1929–34 časopi-secky otiskl překlady dvou desítek jeho básní); za války a po 1945 ve spolupráci s orientalisty překládal perského básníka Nizámího a Šalomounovu *Píseň písní*; překlady veršů také doplnil knížku pro děti od anglického spisovatele K. Grahama. Pod S. jménem vyšlo 1963 i přebásnění díla gruzínského spisovatele D. Guramišviliho *Veselá vesna*, jehož skutečným původcem byl P. Kopta, a 1988 překlad veršů O. Komendové-Soentgerathové *Co mi spí pod víčky*, pořízený D. Plichtou.

PSEUDONYM, ŠIFRY: M. Muguet (Trn 1924); ars (dub.), -DI- (s K. Teigem), -er., -ert., -ert., -es., -f., -fer., FERT., Fert., -fert., -fert., JS, J. S., js., -js., J. Sft., -jst., jt., q, -q., -rt., -rt., S., s., .s., -s., -S., -s., -s., (s), (s.), Sft., t., -yes. ■ PRÍSPĚVKY in: A. Arráiz: *Moře zpívá a bouří* (1948, přel. M. Vieweghová, S. upravil překlad veršů); kat. Alén Diviš, kvaše a oleje k Erbenovým Svatebním košilím (1949); *Almanach Kmene...* (s obměnami titulu, 1934–48); *Avantgarda* (1926); sb. *Básně národního sebevědomí* (1948); *Básnický almanach* (1953–57); *Básnický kalendář let 1918–1938*

(1938); sb. Básníku Karlu Tomanovi (1937); ant. Básníkův rok (1936); Červen (1921, i překl. I. Golla); sb. Čes. kniha (1940); kat. Čes. krajina (Hluboká n. Vltavou 1969); sb. Českosl. podzim (1939); Českosl. svět (1967); Čes. dělník (1939–41); Čes. život (1947); Čin (1929); Dagens Nyheter (Stockholm 1984); Dar (1948–49); sb. Dar přátelství (Olomouc 1955); Dělnická ročenka na rok 1938; sb. Dík a pozdrav. Josefu Horovi k padesátinám (1941); sb. Dík bojovníku. Soudruhu S. K. Neumannovi k sedmdesátinám... (1945); Disk (1923–25); sb. Dva světy (Šumperk 1966); sb. 25 let Lidové knihtiskárny A. Němec a spol. v Praze (1936); sb. Emanuolu Lešehradovi k 15. listopadu 1937 (1937); Erotická revue (1930, 1933, i překl.); Eva (1935); F. Tetauer: Zříštěné námluvy (1962, texty písní); kat. František Turek (1949); sb. Fronta (1927); sb. Hlasy domova (Paříž 1940); sb. Hodina naděje (Luzern 1978 něm., Toronto 1980 čes.); sb. Hollar (1954); Host (1922–28); Host do domu (1954–61, 1969); Impuls (1967); sb. In memoriam Jana Týmla (1946); sb. In memoriam Josefa Hory (1945); sb. Jarmile Horákové (1928); kat. Jiří Martin (1948); Jonáš (1970–71); J. Šíma: Paris. 18 leptů... (1947); J. Trojan: Létal jsem s anděly (1941, básně); J. Voskovec, J. Werich: Pěst na oko (1938); Kalendář Mikoláše Alše (1947); kat. Karel Holan: Karlův most (1944); sb. Když se řekne Werich... (Kolín n. R. 1981, Praha 1990); Kmen (1920–21); Kmen (1926–28); sb. Kniha a národ 1879–1939 (1939); Knižní výběr (1946–47); Komunistka (1922); Korálky, pohádkové čtení (1949); sb. K počtě zbraň praporu! (1945); sb. Krásky domova (1965); sb. Kulturní patroni pozdravují Benešovsko (1949); Kulturní tvorba (1965–66); Kvart (1930–37, 1946); sb. Květen v Lidovém domě (1946); Květy (1966–68); Kytice (1945–48); sb. Kytka na hrob Vladimíra J. Průši (Pacov 1933); Lid. demokracie (1966); Lid. noviny (1929–40); Lis knihomilů (1933); Listy (1968); Listy (Řím 1979–85); Listy Klubu přátel poezie (1964–70); Listy pro umění a kritiku (1933–37); Lit. listy (1968); Lit. noviny (1927–40); Lit. noviny (1954–56, 1966–67); Lit. rozhledy (1928–30); sb. Ludvík Kuba, malíř (1946); Magazín DP (1936); sb. Mahenovi (1933); sb. Malíř básník (1948, J. Čapek); sb. Měsíc české knihy (1940); Mladá fronta (1947–69); Most (1921); sb. Mrtvým (1945); My 48 (1948); Nár. osvobození (1924–27, 1934); Nár. práce (1939–44, i Večerník); kat. Národní umělec Antonín Procházka (1947); alm. Na střepech volnosti (Mnichov 1989, Praha 1991, inedit. 1987); Nová Praha (1968–69); Nová scéna (1929–30); Nové knihy (1961); Nový Orient (1955); Nový život (1953–57); Obrana lidu (1954); Odeon (1929–30, i překl.); sb. O Josefu Pekařovi (1937); Okno (Semily 1978); Omladina (Plzeň 1918); sb. O Národním divadle (1936); Orfeus (1920); Orientace (1967); alm. Orloj (1945); sb. Památce Vladislava Vančury (1945); Památník 11. všesokolského sletu v Praze 1948 (New York 1967); Pamětní spis Lidové knihtiskárny (1936); Panoráma

(1929–48); sb. Panychida za F. X. Šaldou (1937); Pásmo (1924–26); Pestré květy (1930–32); sb. Pěvci Slezských písní (Olomouc 1955); Pionýrské noviny (1965); Plamen (1963–67); Plán (1929–30); sb. Pocta dělníku knihy (1985, O. F. Bablerovi); sb. Podání ruky (1940); sb. Poezie 1934 (1934); Pochodeň (Hradec Král. 1966); Práce (1945–49, 1965–68); Pramen (1935); Pravda (Plzeň 1924); Právo lidu (1919–20, 1929–38, i Večerník; i překl., mj. B. Cendrarse, J. Coctea a zejména P. Verlaina); ant. Prokletí básníci (1930, překl. P. Verlaina); Proletkult (1922–23); sb. 1. máj 1937 (sociálnědemokratický májový list, 1937); Ranní noviny (1933–38); ReD (1927–29); Reflektor (1926–29); Republika (1919); Revoluční sborník Devětsil (1922); Ročenka Rozhledů. Vánoce 1935 (1935); Rolnické noviny (Bratislava 1971); Rovnost (Brno 1921–22, 1964–66, 1979; 1921–22 i příl. Dělnická neděle); Rozhledy po literatuře a umění (1933–37); Rozpravy Aventina (1926–33); Rudé právo (1921–28, 1968); Růst (1947); Sborník pětadvacíti (1969); sb. Sovětské Rusi čeští spisovatelé a umělci komunističtí (1921); Sršatec (1922–25); Stolní kalendář na rok 1939; Student (1965); Svět práce (1969–71); Svět v obrazech (1963); Svob. noviny (1946); Svob. slovo (1954, 1969); sb. Španělsko v nás (1937); sb. Španělsku (1937); sb. Ta krásná země (1941); Trn (1924); Tvar (1931–32); Tvář (1969); Tvorba (1925–29); Univerzita Karlova (1969); Útok (1933–34); sb. U vrbiček (1934); Večerník (Bratislava 1968); Večerní Praha (1956, 1968); Večerní Tribuna (1921); ant. Verše na zeď (1937); Vimperský kalendář (1946); sb. Váno (1920, 1939); Volné směry (1930–34); Volnost (1936); Vývoj (1947); sb. Vzduch Paříže (1938); Záběr (1970); sb. Za Karlem Tomanem (1947); Zeměd. noviny (1965–68); Zenit (Záhřeb 1921); Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze (1979–80); Život (1922, 1933); dále příspěvky v ineditních rukopisných sbornících, uspořádaných k životním jubileím přátel (A. M. Pišovi 1952, B. Fučíkovi 1970, Z. Kalistovi 1980, R. Havlovi 1981) nebo k jiným příležitostem (Básníci a samotáři, 1984, Hnědá kniha o procesech s českým undergroundem, 1980, Z. Obsahu, 1984); – posmrtné: Lit. noviny (1992, č. 36 BB reagující v Ranních novinách na moskevské procesy, ed. I. Pfaff); sb. Obdivuhodný život (Ostrava 1991); sb. Padesát let lesnického školství v Trutnově (1995); sb. S J. S. časem i nečasem (2001); dále v ineditních sbornících Pekařovské studie (1987); Přátelům (1989); Světla lhůta (1987). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Město v slzách (BB b. d., 1921); Samá láska (BB 1923); Na vlnách TSF (BB 1925; 1938 přeprac. vyd. s tit. Svatební cesta); Slavík zpívá špatně (BB 1926); Poštovní holub (BB 1929); Hvězdy nad Rajskou zahradou (P 1929); Jablko z klína (BB 1933); Ruce Venušiny (BB 1936); Zpíváno do rotačky (BB 1936); Jaro, sbohem (BB 1937; rozšíř. vyd. 1942 a 1946); Osm dní (BB b. d., 1937; od 1946 in Přílba hlíny); Zhasněte světla (BB 1938; od 1946 stejnojmenný oddíl in Přílba hlíny, částečně též in Jaro,

sbohem); Vějíř Boženy Němcové (B 1940); Světlem oděná (B 1940); Kamenný most (BB 1944); Přílba hlíny (BB 1945; rozšř. vyd. 1946 a 1948, defin. vyd. 1987); Dokud nám neprší na rakev (BB 1947, bibliof.); Ruka a plamen (BB 1948 ← rozšř. bibliof. tisku z 1943, defin. vyd. 1987); Slavnostní pochod k oslavám šedesáti let trvání československé sociální demokracie (dvoulíst, 1948, hudba B. Špidra); Šel malíř chudě do světa (BB 1949, ke kresbám M. Alše); Píseň o Viktorce (B 1950); Maminka (BB 1954); Koulelo se, koulelo (BB pro ml., 1955 ← rozšř. bibliof. tisku z 1948 s tit. Koulelo se, koulelo, červené jablíčko); Chlapec a hvězdy (BB 1956, k obrázkům J. Lady); Praha (BB 1964, in Dílo 6; obs. též verše z bibliof. vydání tisků Praha a věnec sonetů, Petřín, Mozart v Praze, Pražský hrad, Vltava); Koncert na ostrově (BB 1965); Halleyova kometa (1967; rozšř. vyd. 1969); Odlévání zvonů (BB 1967); Prsten Třeboňské madoně (BB 1969); Morový sloup a jiné verše (BB, Kolín n. R. 1977, Praha 1981 s tit. Morový sloup; též inedit. 1973 v edicích Petlice a Popelnice, 1979 v Edici Expedice a v Krameriově expedici); Deštník z Piccadilly (BB, Mnichov 1979, Praha 1979; rozšř. vyd. 1981; inedit. 1978 v edici Petlice a v Krameriově expedici); Všecky krásy světa (vzpomínky, Toronto, Kolín n. R. 1981, Praha 1982 cenzurováno, defin. vyd. 1992, ed. M. Jirásková; inedit. 1979 v Edici Expedice, 1980 a 1981 v České expedici); Býti básníkem (BB 1983); dále značný počet bibliof. tisků jednotlivých BB i drobných cyklů, zpravidla pak zařazených do jednotlivých sbírek nebo do souboru spisů; – posmrtně: Co všechno zavál snůh (BB a PP k fotografiím O. Rakovce, ed. M. Chlumská). – *Překlady*: A. A. Blok: Dvanáct (1922); G. Apollinaire: Zavražděný básník (1925, s M. Šramlem) + Prsy Tiresiovy (1926) + Básně (1935, s jinými; B Pod mostem Mirabeau); K. Grahame: Žabákova dobrodružství (1933, přel. M. Grimmichová, BB J. S.); Nizámí: Sedm princezen (1943, s jinými; B Hřích a pokání, s J. Rypkou); ant. Pět svátečních svitků (1958, s jinými; B Píseň písní, se S. Segertem). – *Výbory*: Básně (1929); Jablůň se strunami pavučin (1943); Milostná píseň (1953); Píseň domova (1954, ed. A. M. Píša); Ty, lásko, pozdravena buď! (1955, ed. A. M. Píša); Maminka (1955); Zrnka révy (1956, ed. J. Hauft); Vytržené stránky (1957, převážně dosud jen bibliof. vydané BB, ed. B. M. Klika); Praha (1958); Ještě jednou jaro (1961, ed. F. Hrubín); Polibek na cestu (1965); Nejkrásnější bývá šilená (1968, ed. K. Šiktanc; rozšř. vyd. 1996); Zpěvy o Praze (1968, ed. A. M. Píša); Vidím zemi širou (1968, s BB F. Branislava a F. Hrubína, ed. F. Hampl); Zápas s andělem (1981, ed. M. Pohorský); Knížka polibků (Curych 1984, ed. D. Eisnerová); Ruce Venušiny (Toronto 1984, ed. Kateřina Skalická, tj. M. Jirásková a J. Brabec); Čas plný písní (1990, ed. R. Havel); Ty, lásko, pozdravena buď! (1998, ed. K. Sýs); Třeba vám nesu růže (1999, ed. J. Opelík); A sbohem (1999, ed. V. Justl); Kamenný most a jiné verše (2001, ed. V. Ně-

mec); S J. S. časem i nečasem (2001, ed. M. Jirásková, H. Klínková); S láskou pozdravuji kraj váš milý (Frenštát p. R. 2004, ed. L. Knězek); Kdybych se mohl vrátit (2004, ed. J. Racek, F. Kouřil); dále též tisky vydané jako bibliofie a řada výborů S. básní v překladech, které vyšly v cizině. – *Souborná vydání*: Dílo (Českosl. spisovatel, 1953–70, 7 sv., ed. A. M. Píša, sv. 7 R. Havel; rozšř. vyd. sv. 1–4 1956–59; sv. 3 obs. i bibliof. vydané tituly Suknice andělů a Na prahu ráje, sv. 5 i publicistické Pondělní sloky a další verše z Ranních novin a Práva lidu i bibliof. vydané cykly S obláčky hroznů a Romance o mládí a o víně a dále Romanci o králi Václavu IV.); Dílo (nakl. Akropolis, od 2001, proponováno 17 sv., do 2005 vyšlo 10 sv. /1–3, 6–12/, hl. red. J. Brabec a M. Jirásková, ed. jednotlivých svazků J. Brabec, Z. Dětáková, J. Flaišman, M. Chlěbcová, M. Jirásková, F. Tomáš; edice shrnuje veškerou S. literární činnost, tj. knižní, časopiseckou i práce v rukopisu; obs. i BB a PP nezařazené do knih, překlady, libreta a publicistiku, dubia a texty společných veřejných prohlášení, která S. podepsal). ■ KORESPONDENCE: J. Cejpek: Dva dopisy J. S. Jiřímu Wolkrovi (z 1922), Novoročenka Vlastivědného muzea v Prostějově (1961); in Adresát Jiří Mahen (z 1922–34; 1964, ed. J. Hek a Š. Vlašín); (dš) (D. Šafaříková); Z dopisu J. S. Viole (z 1965), Práce 13. 9. 1966; B. Marčák: Dopis J. S. (Marčákovi z 1962), in Čas hledání a sporů (1966); an.: Dopis národního umělce J. S. prezidentu republiky Ludvíku Svobodovi (z 1968), Práce a RP 1. 9. 1968; an.: Dopis J. S. Ivanu Divišovi (b. d., asi z 1966–69), sb. Knížka polibků (Curych 1984, s. 98); R. Chrpová: Setkání na dálku (F. Šrámkovi z 1937 a 1945), Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1985, s. 45; Milý a vážený... (O. F. Bablerovi z 1981), sb. Pocta dělníku knihy (1985); J. G. (Glivický): J. S. o B. M. Klikovi (Glivickému z 1973), Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1987, s. 83; an. (T. Mazáč): Z korespondence + Poslední dějství (J. Zahradníčkovi z 1931 a b. d. z 1960), Proglas 1990, č. 5–6 a 8; in H. Chvojková: Jiří Trnka (Trnkovi z 1967–68; 1990, s. 31 a 37); F. Kobza: Psací stroj pro pana S. (V. Křupkové z 1979), Kulturní měsíčník 1990, č. 6; an.: Neznámý dopis J. S. A. M. Příšovi (z 1948), Rozeta (Čes. Budějovice) 1991, s. 24; in Tichý dvojhlas (L. Chudíkovi z 1973–85, vzáj. koresp.; 1992, ed. L. Chudík); J. Tomčík: Místo doslovu (Tomčíkovi z 1970), sb. Ve vichru války (1992); I. Inov (Ivanov): Zpožděné vyznání J. S. (Ivanovovi z 1968–72), LitN 1994, č. 35; J. Knap: Paralely (Knapovi z 1970), Tvar 1994, č. 11; O. Špecinger: Z korespondence J. S. (Z. Pavlouskové z 1976–81), Vlastivědný sb. Kralupska 1994, č. 1; J. Uhlíř: J. S. a lesnická škola v Trutnově (Uhlířovi a studentům školy z 1963–66), sb. Padesát let lesnického školství v Trutnově 1945–1995 (1995); S pozdravením přátelským (E. Kosové a Hi-fi-klubu v Klatovech z 1976–80 a b. d.; 1996, ed. E. a J. Kosovi); Vážený a milý pane Osersi (E. Oseršovi z 1981), sb. Pocta Ewaldu Oseršovi (1997, s. 26); M. Palák: Korespondence Zdeňky Pav-

louskové s J. S. (vzáj. koresp., S. dopisy z 1976–81), Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1998, č. 1–4; Adresář Bedřich Fučík (z 1935, b. d. a 1970–79), Revolver revue 1999, č. 40. ■ **REDIGOVÁL časopisy:** Dělnická neděle (1921, příl. deníku Rovnost, s A. Černíkem), Proletkult (1922, č. 17 věnované Devětsílu), Sršatec (1922–25), Disk (1923, 1925, s jinými), Host (1924, roč. 3, č. 9 – roč. 4, č. 3, s J. Ježkem a K. Teigem), Pásmo (1924–25, č. 3–10, s jinými), Reflektor (1927–29, s B. Šafářem; 1927 příl. 1. máj 1927, po konfiskaci 2., opr. vyd.), Nová scéna (1929–30), Pestré květy (1930–32), Panoráma (1940–41), Kytice (1945–48); **sborníky:** Revoluční sborník Devětsíl (1922, s K. Teigem), Almanach Kmeny 1934–35 a 1937–38, 1. máj 1936 (1936, k jubileu K. H. Máchy), 1. máj 1937 (1937, májový list), Básníku Karlu Tomanovi. Pozdravy několika básníků (1937), Španělsku (1937, s jinými), Květen v Lidovém domě (1946, s K. Markem), Vimperský kalendář 1947 (1946); **knížnice:** Knihy století (1936–37), Generace (1938), Slunovrat (1938–41), Klín (1945–48). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Komunistické večery (1922, se S. K. Neumannem); Sborník protiklerikálních veršů (1923, podp. Marie Ulrichová; podle S. sdělení V. Justlovi z 1972 je autorem výboru S. K. Neumann, jenž S. požádal, aby antologii propůjčil své jméno, a ten ji pak podepsal jménem své budoucí ženy); S. K. Neumann: Básně (1928, s J. Horou) + Básně (1955); J. Neruda: Básně (1939); V. Hálek: Básně (1940) + Básně (1955); Kouzelná lucerna (1943, výbor z pohádek); Zeď Kremlo v dálce (1948, proletářské verše 20. let); J. Vrchlický: Básně 1, 2 (1953) + Přítala Panova (1953) + Duha na zemi (1961); ant. Verše o Praze (1962); A. M. Piša: Verše (1967). ■

LITERATURA: V. Černý: J. S. Náčrt k portrétu (1954) → Tvorba a osobnost 1 (1992); sb. Nobel Price – Nobel Preis (Frankfurt n. M. 1984); Att vara poet – J. S. mellan poesi och politik (Stockholm 1986, ed. F. Janouch, M. Slavičková); sb. J. S. 1901–1986 nelle parole nelle immagini – I ord og bilder – Slovem i obrazem (Řím, Oslo 1986, ital., nor. a čes. text, ed. L. Řezníček, D. Massimi); J. Šimůnek: Malá knížka o Mamince (1987); J. S. a Jan Zrzavý ve fotografiích Jaroslava Krejčího (1990); Z. Pešat: J. S. (1991); sb. Šel malíř chudě do světa (1995, ed. F. Janouch); Zpráva o pohřbu básníka J. S. ve fotografických Jaroslava Krejčího (1995); A. Stich: Seifertova Světlem oděná (1998); J. Štroblová: Vzpomínka na J. S. (2001); sb. S J. S. časem i nečasem (2001, ed. M. Jiráková a H. Klínková); vedle toho šest ineditních či rukopisných sborníků k S. životním jubileům: první z nich uspořádaný 1951 B. Novákem (Pozdrav básníkoví) vydal 1988 v ineditní České expedici J. Hořec s tit. J. S. 1951, další byly zpracovány 1971 (Pozdravy J. S., ed. J. Brabec a J. Smetanová; Vavřín J. S., ed. B. Novák), 1976 a 1981 (rkp. v držení rodiny) a 1986 (J. S. 1986, ed. J. Lopatka, a Rozloučení s J. S., ed. Zd. Hrubý, tj. J. Hořec, obojí v České expedici). ■ Devětsíl (V. Vančura) in J. S.: Město v slzách (1921); ● ref.

Město v slzách: A. Č. (Černík), Rovnost 17. 12. 1921; an. (J. Hora), RP 18. 12. 1921 → Poezie a život (1959); M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 25. 12. 1921; F. Götz, Host 1, 1921/22, s. 85 → Anarchie v nejmladší české poezii (1922); J. Wolker, Var 1, 1921/22, s. 193 → Spisy 2 (1954); -pa- (F. S. Procházka), Zvon 22, 1921/22, s. 489; J. Knap, Cesta 4, 1921/22, s. 514; A. M. Piša, Proletkult 1922, s. 20 → Soudy, boje a výzvy (1922) a Dvacátá léta (1969); J. V. Sedlák, Tribuna 1. 1. 1922; JAR KR (J. Krecar), MR 1922, sv. 37, s. 180 ●; Devětsíl (K. Teige) in J. S.: Samá láska (1923); ● ref. Samá láska: F. Götz, Host 2, 1922/23, s. 310; J. H. (Hora), RP 22. 4. 1923; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 22. 4. 1923; B. V. (Václavek), Českosl. noviny 27. 5. 1923; -jef- (J. Fučík), Pravda 21. a 24. 7. 1923 → Stati o literatuře (1951); B. Vlček, Cesta 6, 1923/24, s. 169 ●; Jos. Votoček (S. K. Neumann): K otázce umění třídního a proletářského, Proletkult 2, 1923/24, s. 220 a 236 → Stati a projevy 6 (1976); F. Götz: Vývoj J. S., Host 4, 1924/25, s. 161 → Jasnící se horizont (1926); ● ref. Na vlnách TSF: J. Knap, Cesta 7, 1924/25, s. 635; A. M. Piša, Sever a Východ 1925, s. 49 → Směry a cíle (1927) a Dvacátá léta (1969); F. Peroutka, Přítomnost 1925, s. 193 → Osobnost, chaos a zlozvyky (1939) a Sluš-li se býti realistou (1993); A. Vyskočil, Rozmach 1925, s. 119 → Kritikova cesta (1998, s. 167); J. V. Sedlák, Kritika 1925, s. 194; F. Götz, NO 15. 2. 1925; J. Hora, RP 22. 3. 1925 → Poezie a život (1959); Skapino (A. Novák), LidN 7. 6. 1925 ●; J. Fučík: Cesta kolem světa, in J. S.: Slavík zpívá špatně (1926); ● ref. Slavík zpívá špatně: J. Hora, RP 12. 12. 1926 → Poezie a život (1959); F. Götz, NO 25. 12. 1926 A. M. Piša, Host 6, 1926/27, s. 113 → Směry a cíle (1927) a Dvacátá léta (1969); P. F. (Fraenkl), RA 2, 1926/27, s. 155; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 27, 1926/27, s. 321; M. Pujmanová, Tribuna 1. 1. 1927; A. N. (Novák), LidN 17. 4. 1927 ●; F. X. Šalda in O nejmladší poezii české (1928) → Studie z české literatury (1961) a O předpokladech a povaze tvorby (1978); B. Václavek: Elementární poezie, in Od umění k tvorbě (1928) → Tvorba a skutečnost (1980); A. N. (Novák): Slavík zpívá špatně (souhrnná analýza), LidN 7. 9. 1929; B. Václavek in J. S.: Básně (1929); ● ref. Poštovní holub: G. (F. Götz), NO 27. 10. 1929; AMP. (A. M. Piša), PL 8. 12. 1929 → Dvacátá léta (1969); F. X. Šalda, ŠZáp 2, 1929/30, s. 122; A. Novák, Lumír 56, 1929/30, s. 161; B. V. (Václavek), ReD 3, 1929/30, s. 102 → Kritické stati z třicátých let (1975); J. Hora, LitN 3, 1929/30, s. 20 → Poezie a život (1959); P. Fraenkl, RA 5, 1929/30, s. 203; J. Heyduk, Cesta 12, 1929/30, s. 80 ●; A. M. Piša: J. S., Čin 2, 1930/31, s. 29; F. Götz: České dada, in Básnický dnešek (1931); J. Hora: Mezi básnickými knížkami, Panoráma 1931, s. 162; ● ref. Jablko z klína: AMP. (A. M. Piša), PL 8. 10. 1933 → Třicátá léta (1971); A. N. (Novák), LidN 20. 12. 1933; F. X. Šalda, ŠZáp 5, 1933/34, s. 18; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 60, 1933/34, s. 326; Nk (B. Novák), Magazin DP 1, 1933/34, s. 284; P. Fraenkl, Naše doba 41, 1933/34,

s. 506; F. Soldan, RA 9, 1933/34, s. 109 ●; ● ref. Ruce Venušiny: AMP. (A. M. Piša), PL 19. 4. 1936; jh (J. Hora), Čes. slovo 1. 5. 1936 → Poezie a život (1959); J. Janů, Rozhledy 1936, s. 117; A. N. (Novák), LidN 21. 6. 1936; P. Fraenkl, Naše doba 44, 1936/37, s. 57; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 63, 1936/37, s. 34 ●; ● ref. Zpíváno do rotačky: an. (V. Závada), LUK 1936, s. 319; B. V. (Václavek), U 1936, s. 289; J. Valja, Rozhledy 1936, s. 215; AMP. (A. M. Piša), PL 27. 9. 1936; V. Černý, LidN 5. 10. 1936 ●; A. M. Piša in Proletářská poezie (1936) a O J. S., Dělnická osvěta 1937, s. 89; ● ref. Jaro, sbohem: G. (F. Götz), NO 14. 9. 1937; AMP. (A. M. Piša), PL 26. 9. 1937; V. Černý, LidN 11. 10. 1937; -i. t.- (J. Taufer), U 1937, s. 399; H. B. (Bonn), Rozhledy 1937, s. 213; J. B. Čapek, Naše doba 45, 1937/38, s. 314; B. Polan, LitN 10, 1937/38, č. 3 → Život a slovo (1964) ●; ● ref. Osm dní: sl (J. Strnad), Ranní noviny 2. 10. 1937; AMP. (A. M. Piša), PL 10. 10. 1937; H. B. (Bonn), Rozhledy 1937, s. 222; B. Polan, LitN 10, 1937/38, č. 7 → Život a slovo (1964); J. B. Čapek, Naše doba 45, 1937/38, s. 372 ●; ● ref. Zhasněte světla: a. (J. Hora), Čes. slovo 18. 12. 1938; AMP. (A. M. Piša), PL 25. 12. 1938 → Třicátá léta (1971); B. Polan, KM 1939, s. 35 → Život a slovo (1964); A. N. (Novák), LidN 2. 7. 1939 ●; ● ref. Vějíř Boženy Němcové: B. Fučík, Akord 7, 1939/40, s. 287; F. Götz, Čteme 2, 1939/40, s. 104; V. Černý, KM 1940, s. 126 → Tvorba a osobnost 1 (1992); AMP. (A. M. Piša), Nár. práce 11. 2. 1940; B. Jedlička, LidN 12. 2. 1940; jh. (J. Hora), Čes. slovo 18. 2. 1940 → Poezie a život (1959) a Duch stále se rodící (1981); B. Václavek, LidN 19. 2. 1940 → Tvorba a společnost (1961) a Tradice a modernost (1973); M. Rutte, NL 24. 3. 1940 ●; A. M. Piša in Poezie své doby (1940); ● ref. Světlem oděná: J. Heyduk, LidN 23. 12. 1940; J. Pilar, Venkov 25. 1. 1941; J. Červinka, Řád 1941, s. 325; V. Běhounek, Dělnická osvěta 1941, s. 40; F. Götz, Čteme 1941, s. 5 → Literatura mezi dvěma válkami (1984); B. Polan, KM 1941, s. 72 ●; ● ref. Kamenný most: B. Polan, Nová doba 1944 → Život a slovo (1964); p. (A. M. Piša), Nár. práce 12. 11. 1944 ●; ● ref. Přílba hlíny: K. P. (Polák), PL 2. 9. 1945; AMP. (A. M. Piša), Práce 16. 9. 1945; J. Morák, Mladá fronta 21. 10. 1945; J. Janů, Svob. noviny 1. 12. 1945; I. Andrenik, My 45, 1945, č. 10; B. Polan, KM 1945, s. 164 → Život a slovo (1964); M. Dvořák, Akord 12, 1945/46, s. 279 ●; V. Dostál: J. S. a proletářská poezie, Var 1949, s. 571; ● ref. Šel malíř chudě do světa: B. Polan, NŽ 1953, s. 748; V. Justl, tamtéž, s. 1260 ●; ● ref. Píseň o Viktorce: I. Skála, Tvorba 1950, s. 285 → sb. Z dějin českého myšlení o literatuře 2 (2002, s. 37); M. Sedloň, Tvorba 1950, s. 330 ●; ● ref. Maminka: G. Franci, LD 19. 12. 1954; M. Petříček, Obrana lidu 19. 12. 1954; J. Janů, NŽ 1955, s. 190; A. Jelínek, LitN 1955, č. 6; D. Šajtar, HD 1955, s. 457 ●; ● ref. Chlapec a hvězdy: J. Hiršal, ZM 1956, s. 89; G. Franci, LD 9. 12. 1956; J. Brabec, LitN 1957, č. 5; kt (K. Tachovský), HD 1957, s. 133 ●; J. Brabec: J. S., NŽ 1957, s. 251; Z. Blajer: Vývojové stupně v poezii J. S., Bulletin Vy-

soké školy ruského jazyka a literatury 1959, sv. 3, s. 277; J. Hrabák: Nad novým vydáním veršů J. S., V. Nezvala, P. Bezruč a O. Mikuláška, in Studie o českém verši (1959); A. M. Piša in J. S.: Dílo 4 (2. vyd. 1959) → K vývoji české lyriky (1982); V. Kovařík in Když velcí byli malí (1959); F. Hrubín in J. S.: Město v slzách (1960) + in J. S.: Ještě jednou jaro (1961); K. Šiktanc: Milosti zástupů pokorně odevzdaný, Kultura 1961, č. 38; A. M. Piša: J. S., in Stopami poezie (1962) + in J. S.: Dílo 6 (1964) → K vývoji české lyriky (1982); ● ref. Koncert na ostrově: M. Vacík, RP 30. 11. 1965; F. Buriánek, Kulturní tvorba 1966, č. 3; J. Brabec, LitN 1966, č. 5; K. Kostroun, Plamen 1966, č. 2; J. Trefulka, HD 1966, č. 3; A. M. Piša, Impuls 1966, s. 266 → Dílo 7 (1970) ●; H. Jehová: Veršová struktura a způsob zobrazení skutečnosti, sb. Teorie verše 1 (1966); M. Kozlíková (Kubínová): Úloha oblasti všedního v lyrice J. S., ČLit 1966, s. 273; F. Hrubín: Sbohem, sbohem, in Lásky (1967); J. Palivec: Poezie stále budoucí, HD 1967, č. 6 → Poezie stále budoucí (1969); ● ref. Halleyova kometa, Odlévání zvonů: Z. Slabý, Kulturní tvorba 1967, č. 52; V. Dostál, Kulturní tvorba 1968, č. 6; Z. Pešat, Orientace 1968, č. 2; V. Justl, Plamen 1968, č. 3; V. Karfík, Lit. listy 1968, č. 5; F. Buriánek, Impuls 1968, s. 246 ●; J. Rambousek: Stylistická problematika S. triptychu Světlem oděná, SPPF Brno, sv. 26, Jazyk a literatura, č. 6 (1969); Z. Pešat in sb. Jak čist poezii (2. vyd. 1969) → Dialogy s poezií (1985); F. Hampl in Dobrodružství J. S. a jiné vzpomínky na známé i méně známé spisovatele (1969); J. Rambousek: J. S., sb. Česká literatura 1918–1945 (1970) + J. S.: Slavný den (interpretace básně), SPPF Brno, sv. 30, Jazyk – literatura – škola, č. 7 (1970) → oboje Nesoustavná rukověť české literatury (2003, s. 375, 441); V. Dostál: Zkouška marxistické kritiky, ČLit 1975, s. 14; F. Buriánek: Návraty, in Ohlédnutí (1978); ● ref. Morový sloup: M. Pohorský, Listy Klubu přátel poezie 1981, zima; J. Pavelka, Rovnost 12. 5. 1982 ●; F. Kautman: Komentář k Písní o Viktorce, Listy (Řím) 1982, č. 3–4 (Čtení na léto) → O literatuře a jejích tvůrcích (1999); J. Skácel: Malá recenze na J. S., Brněnský večerník 7. 2. 1983 → Třináctý černý kůň (2001, s. 183); ● ref. Všecky krásy světa: J. Poláček, Rovnost 25. 5. 1983; M. Blahynka, Tvorba 1983, příl. Kmen, č. 15; D. Šajtar, Kulturní měsíčník 1983, č. 6; A. F. (Fetters), Čes. zápas 1983, č. 15; F. Kautman, Listy (Řím) 1985, č. 1 ●; ● ref. Bytí básníkem: L. Soldán, Svob. slovo 1. 3. 1984; Z. Kožmín, Brněnský večerník 15. 10. 1984; A. F. (Fetters), Čes. zápas 1984, č. 9; V. Krivánek, Mladá fronta 26. 4. 1985 ●; M. Pohorský: Sladké neštěstí, in J. S.: Bytí básníkem (2. vyd. 1984); K. Chvatík: Zázrak básnické přirozenosti..., in J. S.: Ruce Venušiny (Toronto 1984) → (s tit. O poezii J. S.) Listy (Řím) 1985, č. 3 a Melancholie a vzdor (1992); F. Kautman: S. vzpomínky jako historický pramen, Listy (Řím) 1985, č. 1 → O literatuře a jejích tvůrcích (1999); J. Škvorecký: Básník J. S., v parlandu pražských papalášů Případ S., Západ (Ottawa) 1985, č. 3 → Ráda zpívám z not

a jiné eseje (2004, s. 7); J. Svoboda: Na okraj posledních sbírek J. S., Kulturní měsíčník 1985, č. 1; ● nekrology: stejné oficiální znění ve všech denících 11. 1. 1986; J. Skácel: Světlem přikrytý, Brněnský večerník 13. 1. 1986 → Trináctý černý kůň (2001, s. 269); A. Branald: Vyznával za nás lásku, Svob. slovo 21. 1. 1986, oboje → Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1986, s. 21 ●; J. Svoboda: Básníkův úděl, in Ve stopách tvorby (1986); M. Zelinský: Výstavbový princip v poezii J. S., Universitas (Brno) 1986, č. 3; O. A. Kukla: Židovské motivy v díle J. S., Věstník židovských náboženských obcí v Československu 1986, č. 2; V. Macura: J. S., Jaro, sbohem, sb. Rozumět literatuře (1986); M. Kubínová: S. poezie plynoucího času, ČLit 1987, s. 306; A. Brousek: Národný... rukojmí?, Rozmluvy (Purley) 1987, č. 7 → Podřezávání větve (1999, s. 482); M. Pohorský: S. lyrika časová i nadčasová, in J. S.: Vějíř Boženy Němcové, Přílba hlíny, Ruka a plamen, Píseň o Viktorce (1987) + Jaké štěstí být básníkem, in J. S.: Město v slzách, Samá láska, Svatební cesta, Slavík zpívá špatně (1989); F. Valouch: Česká poezie v období Mnichova, ČLit 1989, s. 206; R. Havel in J. S.: Čas plný písní (1990); vm (V. Macura) in Slovník básnických knih (1990, Jaro, sbohem, Město v slzách, Na vlnách TSF, Ruce Venušiny, Slavík zpívá špatně, Zhasněte světla); F. Kautman: Poznámky k charakteristice a periodizaci díla J. S., Listy (Řím) 1990, č. 4 → O literatuře a jejích tvůrcích (1999); A. Brousek: J. S., sb. Zur tschechischen Literatur 1945–1981 (Berlín 1990, s. 63) → Podřezávání větve (1999, s. 539); J. Hořec: O všech krásách světa, Květy 1990, č. 34 a 35 (k tomu J. Rumler, tamtéž, č. 42); J. Svoboda: První verše J. S., SPFF Ostrava, sv. 121, ř. D – Jazyk, literatura, umění, 1990, č. 27 → (s tit. S. vstup do české poezie) Z obzoru tvorby (1998); D. Škvorová: Několik poznámek k stylové výstavbě S. sbírky Na vlnách TSF, Jazykovědné aktuality 1990, s. 90; J. Waczków in J. S.: Odlewianie dzwonów (Krakov 1990); A. Volkman: Pátky s J. S., Přítomnost 1991, č. 1 → Silent Musae (b. d., 1991); S. Segert: Vzpomínky hebreistovy, LitN 1991, č. 50; V. Novotný: J. S., Reflex 1992, č. 23; A. Stich: Archaické motivy v novočeské poezii (Světlem oděná, Kamenný most), sb. Legenda, její funkce a zobrazení (1992) → Od Karla Havlíčka k Františku Halasovi (1996); J. Pešat: J. S.: Koncert na ostrově, sb. Česká literatura 1945–1970 (1992) + J. S.: Morový sloup, sb. Český Parnas (1993); R. Havel: O jedné legendě, Tvar 1993, č. 47–48; J. Slomek: ref. Všecky krásy světa (srovnání textů), LitN 1993, č. 11; J. Rambousek: Ztracený Prsten krále vagabundů, LidN 25. 3. 1993, příl. Národní 9; J. Svoboda: Ke genezi S. Města v slzách a Samé lásky, SPFF Ostrava, sv. 138, ř. Literární věda, 1993, č. 1 → (s tit. S. vstup do české poezie) Z obzoru tvorby (1998); J. Hrabáková: Morový sloup, sb. Český dekameron (1994); F. Všeticka: S. hold Praze, in Stavba básně (AUP Olomouc 1994, s. 101); V. Fischl in Setkání (1994, s. 43); J. Urbanec: Inspirace literaturou v poezii

F. Halase a J. S., sb. Literatura v literatuře (1995, s. 63); J. Rambousek: Nenapsané kapitoly Všech krás světa, Vlastivědný sborník Kralupsko 1996, s. 1 → Nesoustavná rukověť české literatury (2003); J. Bolton: Volný verš v S. poezii 20. let, sb. Šnykeriky. Miroslavu Červenkově k pětadesátinám.... (1997, s. 58); S. Machová: Autorský slovník básnického díla J. S., SPF Praha, Filologické studie 20 (1997, s. 29); M. Kudělová, J. Kuděla, J. Slomek: Žižkovské gymnázium a J. S., Dokumenta Pragensia 15, 1997, s. 339; J. Slomek: Záhada poslední S. sbírky, Reflex 1997, č. 51; D. Loewy: More and Better Translations Needed: J. S. in English and German, Germanoslaviica 1997, s. 299 a 1998, s. 131; J. Knapík: Verše v nemilosti. Ke vzniku a souvislostem kritiky J. S. v roce 1950, Soudobé dějiny 1998, s. 25 (srov. též: sb. Historie '97, Brno 1997; in Kdo spoutal naši kulturu, 2000, s. 100; in Únor a kultura, 2004, s. 194); J. Brabec in J. S.: Ruce Venušiny (1998); K. Sýs in J. S.: Ty, lásko, pozdravena buď! (1998); H. Klínková: Žižkov J. S., sb. Kniha o Praze 3 (1998, s. 72); J. Loewy: J. S., LidN 26. 5. 1998; J. Staněk: J. S. s Viktorou na pranýři, Čes. jazyk a literatura 49, 1998/99, s. 53; P. Blažiček: Básníci avantgardy v počínacích letech, ČLit 1999, s. 259 → Kritika a interpretace (2002); V. Justl in J. S.: A sbohem (1999); V. Maršíček in Nezval, S. a ti druzí (1999, s. 152); J. Opelík in J. S.: Třeba vám nesu růže (1999) + Seifertovi andělé, ČLit 1999, s. 514; jas (J. Slomek): J. S. – básník „čtený a milovaný“, LidN 3. 12. 1999 + (pod vl. jm.) J. S. – básník ztělesňující českou poezii 20. století, LidN 11. 1. 2000; L. Čivrný in Co se vejde do života (2000, s. 199); P. Hrubý: Po- válečné nadšení a pokoreni českých básníků. Od Nezvala k S., in Osudné iluze. Čeští spisovatelé a komunismus 1917–1987 (2000, s. 89); W. F. Schwarz: Mácha – Barock – S. und die moderne tschechische Dichtung, sb. Kapitel zur Poetik K. H. Mácha's. Die tschechische Romantik im europäischen Kontext (Mnichov 2000, s. 13); O. Špecinger: S. Kralupy nad Vltavou, Vlastivědný sborník Podřípsko 10 (2000, s. 151) + J. S. a severní Čechy, sb. Českolipsko literární 13 (2001, s. 7); J. Aizpurvitova: Rusko jako futuristický model očima J. S. a Karla Teiga, C. Cloutier: Obraz matky v poezii J. S., obojí sb. Česká literatura na konci tisíciletí 2 (2001, s. 603, 611); K. Bielen: O autobiografičnosti liryky J. S., Bohemistika (Wałbrzych) 2001, č. 2, s. 105; J. Bolton: Elegie veřejné a soukromé. Melancholie u S., Ortena a Blatného, ČLit 2001, s. 128; J. Jiroušek: Sémiotika verbálně-vizuálních vztahů v S. sbírce (a Teigově knize) Na vlnách TSF, sb. Lit. archiv (s tit. Narození na přelomu století) 32–33, 2001, s. 115; V. Karfík: Století J. S. Dokument Charty 77 č. 3/1986 k úmrtí básníka J. S., Co psali básníci jeho přátelé. Výběr z blahopřejných zápisů českých spisovatelů do jubilejních sborníků k S. narozeninám, obojí LidN 20. 9. 2001; E. Osers: Vzpomínka na J. S., LitN 2001, č. 39; J. Rambousek: J. S. a dětská literatura, Ladění 2001, č. 3 + S. století české poezie, Universitas 2001, č. 3; Píseň o Viktorce

J. S. Usnesení předsednictva, Tvar 2001, č. 3 (ed. J. Staněk); J. Trávníček: Stíny zrcadel – zrcadla stínů. Barokní klíč k poezii J. S. a Vladimíra Holana, Host 2001, č. 8 a Romboid 2002, č. 5–6; I. Pfaff in Krize české kultury po moskevských procesech 1936–1938, Slovanský přehled 2002, s. 35; P. Winzler: Das Altwerden des Dichters als Thema und Epilog des eigenen Schaffens (am Beispiel J. S.'s und Jaroslav Iwaskiewicz's), Wiener slavistisches Jahrbuch 48 (2002, s. 161); J. Brabec: Tanec dívčích košil. Milostná poezie J. S., Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 2003, č. 3; P. Pešta: J. S. – básník svobody, Akord 2003, s. 227; H. Voldan: Comentario sobre J. S., Z. Pešat: J. S., obojí, in J. S.: Poemas (Buenos Aires 2003); A. Branald in Tichý společník (2005, s. 7); C. Cloutier: Doma s J. S., sb. Krajina a dům, vzdálenost a blízkost, nahoře a dole (2005, s. 22); R. Novák: Variace na mozartovské téma, in Hudba jako inspirace poezie (2005).

zp

Miloš Seifert

* 8. 1. 1887 *Sušice*

† 3. 12. 1941 *Bechyně*

Prozaik a překladatel věnující se literatuře o přírodě; autor polobeletistických úvahových příběhů a pojednání o harmonické výchově podle skautingu, k jehož propagátorům a organizátorům náležel.

Vyrůstal v rodině učitele. Základní školu vychodil v rodišti a gymnázium absolvoval v Písku (mat. 1905). 1905–07 studoval na české technice v Praze (obor technická chemie) a poté na filoz. fakultě přírodopis. Od 1911 je učil na reálném gymnáziu v Berouně, 1918–26 nejprve na Slovensku a na Podkarpatské Rusi, potom znovu v Čechách (Kladno, Most); krátce pracoval jako referent pro skauting na ministerstvu zdravotnictví v Praze. Od podzimu 1926 až do smrti byl gymnaziálním učitelem v Příbrami; trvale přitom od poloviny 30. let bydlel v Berouně. Od začátku svého učitelského působení se věnoval propagaci a rozvoji skautingu, výchovného hnutí zrodilšího se v Anglii a v Čechách rozšířeného jako junáctví; postupně se však zaměřoval na jeho původní zálesáckou variantu, opírající se o mravní ideály woodcraftingu (lesní moudrost); 1922 založil Ligu českosl. woodcrafterů a stal se jejím náčelníkem. Až do konce 20. let vydával a redigoval její tiskový orgán, měsíčník Vatra.

S. začal publikovat jako překladatel populárních přírodovědných pojednání na počátku svého vysokoškolského studia (v týdeníku Pražská lidová revue) a překládání v jeho literární činnosti také převládalo. Zajímal se hlavně o autory rozvíjející rousseauovský vztah k přírodě a zjišťující její harmonizující vliv na etickou a sociální výchovu jedince (R. W. Emerson, J. Hargrave, J. Ruskin, H. D. Thoreau). Stálou pozornost věnoval povídkám, črtám, fejetonům i naukově beletristickým úvahám svého staršího současníka, prozaika a ilustrátora E. T. Setona, znalce severoamerické divoké přírody a iniciátora výchovného hnutí woodcraft. Vedle řady Setonových próz o zálesáctví a tábornickém životě, jež nežídka doplňoval črtami o české přírodě, S. přetlumočil a upravil i jeho rozsáhlý prozaický cyklus Ze života severních zvířat. Filozofii jednoty lidského a přírodního bytí S. překladatelsky poutalo i dílo holandského vědce a básníka F. van Eedena (mystická dramatická báseň Bratři), o němž také napsal literárně biografický portrét opírající se o zážitky z cesty po Holandsku (*U básníka Frederika van Eedena*). Populárním a propagačním zaměřením se vyznačuje i literárně biografická práce *John Ruskin, apoštol pravdy a krásy*, v níž S. prostřednictvím hojných citací zdůraznil názory anglického sociálního reformátora a estetika na úlohu přírody v umění. Samostatnými životopisnými studiemi doplnil i některé své překlady (*E. T. Seton* in Dvanáct tajemství lesa; *F. van Eeden* in Bratři). Vlastní literární tvorbu S. věnoval beletrizovaným pojednáním o etických zásadách výchovy (*Osvobozené mládí, Radostná škola*) a o poznávání přírody (*Rok v přírodě, Vidoucí oči, Jenda a zvířata*), které byly podobně jako několik autorových příruček pro junáky a woodcraftery určeny převážně mládeži.

PŘÍSPĚVKY in: Klas (1930); Lípa (1926–40); Nár. osvobození (1935); Naše doba (1921); Osvěta (1918); Pražská lid. revue (1906); Radost (1927–29); Topičův sborník (1926); Tribuna (1921, 1925); Věstník KČSN, tř. matematicko-přírodovědná (1909); Vatra (lesní moudrosti) (1922–29); Výr. zpráva reálného gymnázia v Berouně (1915); Zlatá brána (1919–20). ■ KNIŽNĚ. *Fejetonistické prózy a literární biografická pojednání: Základy kmenového zřízení* (1921); *U básníka Frederika van Eedena* (1922); *Osvobozené mládí* (PP pro ml., 1923); *Radostná škola* (PP pro ml., 1926); *Rok v přírodě* (PP pro ml.,

1929); Vidoucí oči (PP pro ml., 1930); Jenda a zvířata (PP pro ml., 1932); John Ruskin, apoštol pravdy a krásy (biografie, 1937). – *Překlady*: J. Ruskin: Tomu poslednímu (1910); R. W. Emerson: Příroda (1912); F. van Eeden: Hrdinná láska (1919) + Johannes Vitor (1919) + Zázraky a mysticism v staré i nové době (1920) + Radostný svět (1922) + Otevřený list skautům od F. van Eedena (1922) + Bratři (1934); Ouida (L. de La Ramée): Flanderský pes (1919; 1928 upr. vyd.); H. Roland-Holst: Molière (1922); E. T. Seton: Duch lesů (1922) + Indián (1923) + Dvanáct tajemství lesa (1925) + Z lesní říše (1925) + Za sandhill-ským jelenem (1925) + Ze života severních zvířat 1–5 (1937) + Katug, dítě sněhu (1940); J. Hargrave: Listy z vigvamu (1924, verše přel. J. Nauman); H. D. Thoreau: Walden či Život v lesích (b. d., 1924); R. Davids: Buddhismus (1927); B. de Ligt: Znovuzrození Marie (1932); A. L. Huxley: Co ty budeš dělat (1937); – posmrtně: E. T. Seton: Stopami černého vlka (1945). – *Ostatní práce* (příručky pro junáky a woodcraftery): Kapesní knížka českých junáků (1913, s M. Maixnerem); Přírodou a životem k čistému lidství (1920, podle E. T. Setona a dalších cizojazyčných zdrojů a za přispění A. Očenáška); Svitek březové kůry (1925, podle E. T. Setona); Woodcraft (1929). ■ *REDIGOVAL časopis*: Vatra (lesní moudrosti) (1922–29); *knížnice*: Knihovna Walden (1923–24, s B. Z. Nekovaříkem). Knihy lesní moudrosti – woodcrafty (1923 a 1929). ■

LITERATURA: K. (F. V. Krejčí): ref. U básníka Frederika van Eedena, PL 17. 12. 1922; F. Stiebitz: ref. Přírodou a životem k čistému lidství, Střední škola 1922, s. 130; V. Brtník: ref. Osvobozené mládí, Venkov 31. 3. 1923; P. S. (Sula): ref. čas. Vatra, NO 1. 10. 1924; F. Tichý: Kdo je autorem českého přebásnění Eedenových Bratří?, NO 17. 2. 1935; ● ref. John Ruskin, apoštol pravdy a krásy: L. J. (Jehl), Rozhledy 1937, s. 183; K. A. Čcheidze, Venkov 12. 8. 1937; R. Wellek, ČMF 24, 1937/38, s. 325; -och- (F. S. Procházka), Zvon 38, 1937/38, s. 210; V. Traubrová-Lišková, LidN 14. 3. 1938; M. Šefrna, Střední škola 1938, s. 116 ●; kol.: In memoriam M. S., Svob. noviny 3. 12. 1946.

pš

František Sekanina

* 15. 2. 1875 Žárovice u Prostějova
† 3. 3. 1958 Smečno u Kladna

Literární a divadelní kritik osvětového zaměření, literární historik-popularizátor, autor juvenilní poezie, překladatel z francouzštiny a němčiny, editor a organizátor literárního života.

Vyrůstal v neúplné rodině, matka se živila prací v lese a vypomáhala v domácnostech.

Vychodil obecnou školu v Krumsíně, od 1887 studoval na reálce v Prostějově (mat. 1894). 1894–98 studoval matematiku, fyziku a chemii na pražské české technice a vedle toho 1897–98 absolvoval jako mimořádný posluchač dvousemestrální kurs pro středoškolské učitele na filoz. fakultě pražské české univerzity, zaměřený na moderní filologii (čeština, francouzština). Za studií se živil kondicemi. Seznámil se zde s J. Vrchlickým (ten podnítil vydání S. básnické prvotiny a pomohl mu s jejím uspořádáním), S. Čechem, F. Heritesem a F. Bílým, který jej doporučil L. Čechovi, tehdejšímu řediteli reálky v Novém Městě na Moravě. 1898–1901 zde S. učil jako suplent matematiku, fyziku, chemii, češtinu, němčinu a francouzštinu a organizoval literární večery. V Novém Městě se mu narodil syn Ivan S. (1900–1940), pozdější advokát, komunistický politik a politický publicista, obhájce komunistických funkcionářů v Československu i v zahraničí (1933–34 vystupoval za obhajobu v berlínském procesu s G. Dimitrovem), organizátor protifašistického odporu (zemřel v koncentračním táboře Sachsenhausen-Oranienburg). 1901–05 S. učil na žižkovské reálce, 1905 přešel jako suplent na české gymnázium na Vinohradech. 1905–10 vyučoval rovněž na dívčím gymnáziu Minerva a příležitostně suploval na Vyšší dívčí škole. 1908 byl dramaturgem v divadle v Libni, kde organizoval tzv. literární pátky. Od 1905 působil jako externí redaktor kulturní rubriky Nár. politiky (1906–07 zároveň spoluredigoval 1. roč. Nár. obzoru), 1915 se zde stal redaktorem interním, kromě kulturní rubriky měl na starosti též fejeton a románovou přílohu. 1941 odešel do důchodu. 1903–45 byl jednatelem Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj (od 1925 i pokladníkem, během 2. světové války zastupujícím předsedou), 1913 se stal členem výboru a jednatelem Společnosti J. Vrchlického, stál u založení Syndikátu čes. spisovatelů a od 1929 působil v ředitelstvu Svatoboru. Byl zaníceným nimrodem. Jako publicista spolupracoval pravidelně s Českosl. rozhlasem a redakčně s nakladatelstvím Jos. R. Vilímek, podílel se také na vytváření jeho edičního programu. Při mnohých příležitostech vystupoval jako slavnostní řečník (odhalení pomníků, pamětních desek, výročí). Po zatčení syna Ivana byl nucen k veřejným projevům loajality okupačnímu režimu (projev u příležitosti 70. narozenin E. Háchy).

1944 byl jmenován do Nár. rady české a v březnu 1945 ustanoven jejím předsedou (projev při oslavách šestiletého výročí zřízení Protektorátu Čechy a Morava). Po osvobození byl v květnu 1945 několik dní ve vazbě v pankrácké věznici, po propuštění se pokusil o sebevraždu. Řízení, které proti němu bylo vedeno trestní komisí Ústředního výboru hl. m. Prahy pro přestupek podle tzv. malého prezidentova dekretu, bylo v lednu 1947 zastaveno. S. jednání za války bylo odůvodněno osobní krizí po synově smrti, pokročilým věkem a politickou dezorientací stupňovanou nátlakem ze strany okupačních úřadů.

S. básnická i kritická tvorba byla hned v počátcích ovlivněna dílem J. Vrchlického, který mu později rovněž doporučil, aby se překladatelsky zabýval poezií P. Verlaina. S. debutoval prozaickými žánrovými črtami v lokálním prostějovském tisku (Hlasy z Hané) již jako gymnazista, od příchodu do Prahy přispíval nejen do časopisů starší generace, ale i do publikací Katolické moderny, poezií hlásící se k poetice J. Vrchlického a parnasu. Větší část časopisecky publikovaných básní tematizuje tradičním způsobem rozpor citu a rozumu, dramatický prožitek světabolné deziluze a úžasu z jevové rozmanitosti. Dekorativní opisnost, rétoričnost, výrazová nesourodost náladové lyriky a lumírovsky pojaté epiky charakteristické pro debut *Za nocí chmurných i světlých* byly později ve sbírce *Lyrické intermezzo* formovány dotykem verlainovské symbolistní dikce a motivy nábožensky laděné citovosti. Na S. kritickou činnost měly rozhodující vliv jednak osobní kontakty se spisovateli lumírovsko-ruchovské generace, jednak literárněhistorická průprava získaná za studií v učitelských kursech a aktualizovaná spoluprací s J. Vlčkem v Obzoru literárním a uměleckém (studie *Henryk Sienkiewicz*). Ve své neobyčejně početné posudkové a esejistické tvorbě, jejíž záběr se postupně rozrůstal od české též na francouzskou a německou literaturu 19. století (po 1915 i na divadlo), se řídil kritérii služby básníkoví, národním ideji a výchovy čtenářstva. Na rozdíl od svých současníků z modernistické generace 90. let se orientoval na popularizační snahy estetického vzdělávání vstřícného vůči čtenáři, které podřizoval ideálu „dobré české knihy“. Ve své rubrice v Nár. politice usiloval o soustavný přehled dobové literární produkce zahraniční i domácí z hlediska literárního

vývoje od romantismu po modernu s upřednostněním hodnotově stabilizované představy o kontinuitě literární tradice. V charakteristice díla vycházel často z biografického líčení směřujícího k apoteóze tvůrce (*Jaroslav Vrchlický, Alois Jirásek, Petr Bezruč*), jenž mu svým životem a dílem takový hodnotový model zosobňoval. S. publicistický styl, ve snaze „vyprávěti“ o literatuře „slovem prostým, opravdu lidským“, vykazoval sklon k verbalismu, projevu jícímu se stereotypností pojmenování literárních jevů. Překládal zejména moderní francouzskou literaturu a dramatiky; záhy se zaměřil na dílo P. Verlaina, z něhož po několika letech přípravných převodů tištěných časopisecky uspořádal reprezentativní výbor (první rozsáhlejší verlainovský soubor v češtině). S. básnická receptivnost, jakkoli v celkovém výrazu závislá na impulzech lumírovské poetiky, zde napomohla tlumočení melodicko-rytmické struktury.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Dr. Krejsek, Dr. Vilém Krejsa, Dr. Vilém Krejza, Fr. Žárovský, Vilém Krejza; F., fs, F. S., fs., F. Skn., Fr. Skn., ik (Lid. noviny, dub.), -n-, P., S., s., -S., S.-, -S., -S., Sa, S. F., Skn, skn, Skna. ■ PŘÍSPĚVKY in: Album reprezentantů všech oborů veřejného života československého (1927); Almanach secese (1896); sb. Básnické návštěvy prostějovské (Prostějov 1948); Besedy Času (1900); Cesta (1925); Čas (1906, 1908, 1911); Čes. dívka (1925); Čes. revue (1899, 1901–03); Čes. slovo (1942); Československo v obrazech (1925); Čes. dělník (1942); Čes. lid (1930); Čes. svět (1914–24, 1926); sb. 19. výr. zpráva soukr. gymnázia dívčího s právem veřejnosti spolku Minervy v Praze za škol. rok 1908/09 (1909, O umělecké výchově); sb. Dobrodružná literatura jako činitel výchovný (1939); sb. Důvěrné chvíle (1928); Hlas národa (1896, 1903–04; 1896 a 1903 překl. z díla P. Verlaina); Hlasy z Hané (Prostějov 1892); alm. Jaro 1917 (1917); sb. Jaroslav Vrchlický (1912); alm. Jesle (Ml. Boleslav 1904); Jitřenka (1905); sb. Jos. R. Vilímek – osobnost i závod (1937); Kalendář paní a dívek českých (1914); sb. Kniha a národ 1879–1939 (1939); Květy (1898, 1900–05; 1901–02 překl. z díla P. Verlaina); Lid. demokracie (1948–49); Lid. noviny (1900, 1918, 1939); Lit. listy (1923); Lit. noviny (1930); Lit. rozhledy (1908, 1910, 1923–27, 1929, 1931); Lumír (1899, 1903); Lyrická prémie spolku Máje na rok 1910; Máj (1902–05); Mládí (1908); Moderní život (1903); Morava (Brno 1901); Mor. revue (Brno 1899); kat. Náčrty a poznámky Josefa Navrátila (1942); Nár. divadlo (1948); Nár. listy (1897–98, 1900); Nár. obzor (1906–07); Nár. osvobození (1925, 1928, 1947–48); Nár. politika (1905–45); Nár. práce; Naše kniha; Niva (1894–97); Nové Čechy (1908); Nový život (1896); Obzor lit.

a umělecký (1900–01; 1901 studie Henryk Sienkiewicz, i sep.); sb. 80 let F. X. Svobody (1940); Osvěta (1903, 1916); Památník dvacetipětileté činnosti Ústředního nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého v Praze (1926); Památník 75. výročí reálky (státního reálného gymnázia) v Prostějově 1871–1946 (Prostějov 1946); Panoráma (1934, 1937); sb. PhDr. Jaromíru Boreckému (k sedmdesátce) 1869–1939 (Písek 1939); alm. Pod jedním praporem (1895); sb. Prémie Spolku Máje na rok 1911. Máchův Máj a jeho ohlasy (1910); Přehled (1911); Rozhledy (1896–1900); Rozpravy Aventina (1925); Rudé právo (1933); Srdce (1903–04); Světozor (1899); Světozor (1931–32); Svob. noviny (1947); Šumavan (Klatovy 1926); Švanda dudák (1897); Tvorba (1938); Úhor (1921); alm. Ústřední matici školské na oslavu 25leté činnosti (1905); Večerní noviny (1892–93); Venkov (1937–38, 1942, 1944); Vesna (1895); Volné směry; Zlatá Praha (1898–1903, 1908, 1910, 1912, 1914–15); Zvon (1900–25, 1929–35, 1939–40); Ženské listy (1912, 1923). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Za nocí chmurných i světlých (BB b. d., 1897); Lyrické intermezzo (BB 1901); Romance běloveská (B b. d.). – *Práce o literatuře*: Jaroslav Vrchlický (b. d., 1912); Alois Jirásek (1920); Antonín Jaroslav Puchmajer v rámci našeho národního probuzení (1920); O buditeckém významu našeho spisovatele a básníka J. K. Tyla (1926); Mistr Jan Hus, mučedník a vítěz kostnický (b. d., 1928, obs. ed. listů J. Husa do Čech); Alois Jirásek (1930); Jos. R. Vilímek, český buditel, zakladatel Humoristických listů, poslanec a deklarant (b. d., 1931); Básník Fr. Ulrich (1933, bibliof.); Josef R. Vilímek: jubileum života a práce (1935); Vzpomínka na odhalení pamětní desky dramatickému spisovateli, novináři a prvnímu řediteli Národního divadla Fr. Ad. Šubertovi v Praze na Smíchově... (b. d., 1935); Petr Bezruč (monografie, 1937; 1947 rozšř. vyd. s tit. Pohádka o Bezručovi, o jeho rodu, osobnosti a díle); Deset let od smrti Aloise Jirásky (1941). – *Překlady*: J. Richopin: Historie ze zaslavěti (1901); P. Verlaine: Výbor z poezie (1905); H. de Gorsse, J. Jacquin: Gaskoňští kadeti (1906) + Příhody a dobrodružství Cyrana z Bergeracu (1906); F. de Cürel: Rub světice (1908); G. de Maupassant: Povídky dne a noci (b. d., 1910); M. Audoux: Marie-Claire (b. d., 1911); Dvě japonská dramata (T. Izumo: Tera-koya, uváděno i s tit. Vesnická škola, Y. Kakashi: Asagao, b. d., 1911, s Q. Jarníkem, podle něm. překl. K. Florenze); P. Perrault: Cikánský poklad (1927). – *Ostatní práce*: Sarajevská tragédie (1914, pseud. Dr. Vilém Krejsa); Život a panování Františka Josefa I. (b. d., 1915, pseud. Dr. Vilém Krejsa); Dr. Emil Hácha (1943, obs. i projevy E. Háchy). ■ SCÉNICKÝ. *Překlady*: M. Dreyer: Tři (1907); H. de Balzac: Mercadet (1909). ■ REDIGOVANÉ *periodika*: Čes. svět (1914–24, s jinými), Ženské listy (1923 od č. 3 – 1926, s J. Flajšhansovou); *sborníky a almanach*: Ústřední matici školské na oslavu 25leté činnosti (1905, s J. Vrchlickým a F. Heritesem), Jaroslav Vrchlický

(1912, s. J. Boreckým), Praha (prémie Máje, 1912, s F. S. Procházkou a Q. M. Vyskočilem), Album reprezentantů všech oborů veřejného života československého (1927), Důvěrné chvíle (1928, s K. Dewetterem a F. S. Procházkou), PhDr. Jaromíru Boreckému (k sedmdesátce) 1869–1939 (1939, s V. Brtníkem a K. Hoffmeisterem), 80 let F. X. Svobody (1940); *kalendáře*: Kalendář Nár. politiky na rok... (1920–36), Vlast. Nový prstonárodní kalendář pro republiku Československou na rok... (1926–27); *knihnice*: Slavní autoři literatur světových (1908–28), 1000 nejkrásnějších novel 1000 světových spisovatelů (1911–15), Vilímkova knihovna (do 1944, s jinými), Vilímkova ilustrovaná národní knihovna (1939–42). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: F. J. Rubeš: Výbor z prací (1903) + Sebrané spisy (1906); J. K. Tyl: Sebrané spisy 1–3 (1906–08) + Spisy 1–10 (1928); B. Němcová: Sebrané spisy 1–3 (1909–11) + Jubilejní vydání nejkrásnějších knih B. N. 1–5 (1932; 1940 reed. s tit. Velké jubilejní ilustrované vydání knih B. N.); sb. Prémie Spolku Máje na rok 1911. Máchův Máj a jeho ohlasy (1910); Z literárního díla Karla Hynka Máchy (b. d., 1911); F. S. Procházka: Kytice poezie (1921); H. Sienkiewicz: Sebrané spisy 1–21 (1927–30); Životní dílo Karla Havlíčka Borovského (1940); Veliké dílo Jana Nerudy (b. d., 1941); V. Hálek: Na statku a v chaloupce a jiné povídky (1941); F. X. Svoboda: O lidech zvláštních (1941) + Dukátek v blátě (1944); K. Tůma: Z českých mlýnů (1948). ■

LITERATURA: E. Bílková: F. S. (1875–1958). Soupis osobního fondu (LA PNP 2000, rozšř. vyd.). ■ ● ref. Za nocí chmurných i světlých: Š. (F. X. Šalda), Lit. listy 18, 1896/97, s. 286 → KP 3 (1950); J. Vorel, Rozhledy 6, 1896/97, s. 359; -a-, Světozor 31, 1896/97, s. 371; -or-, LidN 21. 3. 1897; K. Dostál-Lutinov, NŽ 1897, s. 28 ●; ● ref. Lyrické intermezzo: O. Šimek, Lumír 29, 1900/01, s. 423; O. Theer, Rozhledy 10, 1900/01, s. 347; L.-, Zvon 1, 1900/01, s. 227; an., Čas 17. 2. 1901; Q., LidN 28. 3. 1901; F. Holeček, NŽ 1901, s. 200 ●; M. Marten: ref. Henryk Sienkiewicz, MR 1901/02, sv. 13, s. 233; ● ref. ed. F. J. Rubeš: Výbor z prací: V. Otomar, Srdce 3, 1903/04, s. 84; A. Novák, LF 1904, s. 53 ●; Jc. (J. Jakubec): ref. ed. F. J. Rubeš: Sebrané spisy, Naše doba 14, 1906/07, s. 64; ● ref. překl. P. Verlaine: Výbor z poezie: -q. (J. Borecký), Máj 3, 1904/05, s. 288; L. Š., Naše doba 12, 1904/05, s. 707; J. Rowalski (A. Bačkovský), Rozhledy 15, 1904/05, s. 637; Vbk. (J. Voborník), NL 29. 4. 1905 ●; ● ref. překl. M. Audoux: O. Stehlík, Přehled 9, 1910/11, s. 479; F. Žákavec, Čas 18. a 20. 5. 1911 (k tomu F. S., tamtéž, 19. 5. 1911); P. Maternová, Ženský svět 1911, s. 137 ●; ● ref. red. 1000 nejkrásnějších novel...: an. (F. X. Šalda), Novina 4, 1910/11, s. 479 → KP 8 (1956); an., Čas 1. 10. 1911; Ant. Veselý, NL 11. 6. a 3. 12. 1911; P. M. (Maternová), Ženský svět 1911, s. 169; K. V. H. (Havránek), Zvon 13, 1912/13, s. 387 ●; J. V. S. (Sedláček): ref. ed. F. S. Procházka, Tribuna 19. 1. 1921; ● k padesátinám: an. (E. Vachek), Pramen 5, 1924/25, s. 304; btk. (V. Brtník), Zvon 25, 1924/25, s. 307; an., Úhor 1925,

s. 33 ●; ● k šedesátinám: -btk- (V. Brtník), Zvon 35, 1934/35, s. 307; A. N. (Novák), LidN 14. 2. 1935; K. (F. V. Krejčí), PL 14. 2. 1935; an., Prager Presse 14. 2. 1935; -an., Čin 1935, s. 77 ●; ne (A. Novák): ref. Josef R. Vilímek..., LidN 21. 10. 1935; ● ref. Petr Bezruč: Sk. (F. Skácelík), Samostatnost 18. 11. 1937; P. E. (Eisner), Prager Presse 11. 12. 1937; -och- (F. S. Procházka), Zvon 38, 1937/38, s. 98 ●; ● ref. ed. Životní dílo Karla Havlíčka Borovského: K. P. (Polák), Nár. práce 7. 7. 1940; drb. (J. Borecký), Zvon 41, 1940/41, s. 14 ●; J. Knap: F. S., Venkov 8. 6. 1941; ● k sedmdesátinám: an., Nár. práce 13. 2. 1945; V. K., LidN 14. 2. 1945; T. Tichý (J. Hais Týnecký), Nár. politika 14. 2. 1945 ●; L. Soldán: F. S. – kritik populární, Štafeta 1979, č. 3; M. Lišková: Překladatel a básník, Kulturní zprávy. Region Prostějovsko 2000, č. 2 (leden–únor).
dvo

Josef Sekera

* 4. 12. 1897 *Star koč* u Čáslavi

† 14. 11. 1972 *Benešov* u Prahy

Prozaik, autor populárních povídek a novel s rysy romantické dějové motivace a sociálních a kronikářských románů z prostředí slovenského a českého venkova.

Syn truhláře; obecnou školu vychodil ve Star koč i a v sousední Zbyslavi (zde také prožil část dětství u příbuzných), měšťanskou školu v Čáslavi. Studoval na odborné tkalcovské škole v Rychnově n. Kněžnou (do 1913) a na její strojařské větvi v Šumperku. 1915 narukoval a po dělostřeleckém výcviku v Budapešti byl 1916 odvelen na italskou frontu. Po válce zůstal jako důstojník v armádě, sloužil na Moravě, převážně v Olomouci a v Brně. 1920 se stal úředníkem na ředitelství státních drah v Bratislavě. Na Slovensku se spřátelil s K. Plickou, F. Králem, P. Jilemnickým a s dalšími levicovými intelektuály. Ve 2. polovině 20. let byl jedním z iniciátorů a redaktorů časopisů zaměřených na česko-slovenskou spolupráci, vycházejících v Břeclavi (záhy zaniknuvší časopis Fujara a pak revue a knižnice Stan). Ve 30. letech se zapojil do činnosti bratislavské pobočky Družstevní práce. 1939 byl přeložen do Prahy, při zaměstnání spolupracoval (1942–44) s redakcí informačního týdeníku Praha v týdnu. 1945–49 pracoval jako vedoucí referent na ministerstvu dopravy a techniky, zároveň (1946–47) působil jako filmový lektor. Od 1950 byl spisovatelem ve svobodném povolání. 1948–49 působil v akčním výboru Syndikátu

čes. (českosl.) spisovatelů. Angažoval se ve Svazu českosl. spisovatelů (1953–56 tajemník) a zastával i jiné funkce (mj. člen umělecké rady ministerstva kultury). Na sklonku života byl předsedou Čes. literárního fondu a aktivně se podílel na ustavení normalizačního Svazu čes. spisovatelů. – Jeho synovcem je Leopold S. (* 1920), autor dobrodružných a chlapeckých románů užívající v sešitových edicích kolektivního pseudonymu Will Mac Khiboney.

S. první prózy mají blízko ke kalendářové lidové četbě sentimentálně sociálního a humoristického ražení (*Sváté listy*, *O lásce a taškářích*). Na ustálené dějové a charakterizační konvence S. spoléhal i později (nejvýrazněji v milostném románu *Kouzelné léto*), zároveň však stále výrazněji navazoval na tradici venkovské realistické prózy a využíval zdrojů folklorního vypravěčství. V pokusech o epiky koncentrované novelistické útvary z prostředí městských středních vrstev prošel opožděně vlivem novoklasicismu (*Hazardní hráči*, *Kruh osudu*). Již zde zrála jeho záliba v milostné motivaci děje a v prudkých povahách, které podával s mírnou romantickou idealizací a s naturalistickým zvýrazněním lidské pudovosti. Naplno se pak tyto sklonky rozvinuly v prózách o slovenských a moravských vinařích (*Vinaři*, *Hora Radostná*) a v rodové kronice z východočeské vesnice (*Pán žernovů*). Po válce přivedlo autora jeho zaujetí pro postavy nezkrotného citového založení k tématu slovenských Romů, z jejichž civilizační zanedbanosti obviňoval aparát kapitalistického státu (*Děti z hliněné vesnice*). Rysy propagandistické apelativnosti v dialozích a podřízenost syžetu apriorním dobovým ideovým schémátům jsou patrné i v románech o účasti českých rudarmějců v občanské válce v Rusku (*Česká rapsodie*) a o politickém i hospodářském vývoji Slovenska za narůstající agitace Hlinkovy strany ve 30. letech (*Červený dolomán*). S. se v nich znovu přiklonil k útvaru kronikářsky strukturovaného a bohatě zalidněného románu, který chtěl zachytit celou šíři sociálních i etických konfliktů epochy. Táž metoda, která jen mírně modifikovala poúnorový schematismus zdůrazněním erotické motivace a životní nahodilosti, charakterizuje i román o proměnách vesnice na Čáslavsku od konce války do kolektivizace (*J sme strom zelený*). Věcností a střídavým psychologickým dokreslením faktu grafického materiálu zaujímá výjimečně

místo v S. díle životopisné pásmo o malíři J. Pruchovi *Torzo lásky*. Od 2. poloviny 20. let publikoval rovněž literární recenze a glosy, posléze spíše kulturněpolitické články (Stan, Panoráma, Literární noviny, Tvorba aj.).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Jos. S. Starkoč, J. S. Starkoč; js., J. S., -ra, S. ■ **PRÍSPĚVKY** in: sb. Co číst ze světových literatur (1961); Čes. slovo (1930); Českosl. sport (1960); Českosl. voják (1955); Čteme (1940); Čtenář (1960–66); Fujara (Břeclav 1926); Haló noviny; Hlas revoluce (1958); Host do domu (1955); Impuls (1966–67); Kulturní tvorba (1967); Květy (1958, 1969); Lid. demokracie (1953); Lid. noviny (1949); Listy (1968); Lit. noviny (od 1953); Magazín DP (1936–37); Mladá fronta (1953, 1970); Nové knihy (1962, 1968); Nový život (1954, Jak jsem začínal); Obrana lidu (1955); sb. Oheň a růže (1961); Osvětová práce; Panoráma (1935–38); Plamen (1962, 1967); Praha–Moskva (1958); Pravda (Moskva 1970); Predvoj (Bratislava 1958); Robotnické noviny (Bratislava); Rodina a škola (1959); kal. Rolník na r. 1949 (Jaroměř 1948); Rudé právo (od 1953); Signál (1971); Stan (Břeclav 1929–30); Svět socialismu (1970); Svět sovětů (1955); Svob. slovo (1964); Tribuna; Tvar (1927); Tvorba (od 1959); Večerní Praha; Zeměd. noviny; Žijeme; Život strany (1970). ■ **KNIZNĚ**. *Beletrie*: Sváté listy (PP 1924, pseud. Jos. S. Starkoč); O lásce a taškářích (P 1927); Hazardní hráči (PP 1930); Vinaři (R 1930; upr. vyd. 1954); Kruh osudu (P 1932); Kouzelné léto (R 1940); Sedm dní v Praze (doprovod k litografiím K. Hnilíčkové, 1940; 1972 část textu in Malá knížka poutnická...); Pán žernovů (R 1941); Hora Radostná (P 1946); Vinařská nevěsta (filmová P, b. d., 1946, rozmnož., podle P Hora Radostná); Palmy tam nerostou (pohádky, 1946); Děti z hliněné vesnice (R 1952); Česká rapsodie (R 1961, rozšíř. vyd. 1963 a 1967); Červený dolomán (R 1962); Torzo lásky (P 1965); Jsme strom zelený (R 1968); Malá knížka poutnická po staré mapě domova (cestopisné EE, 1972). – *Literární úprava*: Č. Hruška: Cesta k revoluci (1965, vzpomínky generálporučíka Č. H. z 1914–19). – *Ostatní práce*: Úspěch ve službě. Katechismus styků železničáře s obecnstvem (b. d., 1939, s V. Hájkem). ■ **REDIGOVANÉ časopisy**: Fujara (Břeclav 1926, pseud. J. S. Starkoč, s K. Nekulou pod pseud. Rostislav Orný a s J. Zatloukalem), Stan (1929–30, 2. roč. s J. Zamazalem, O. Zemkem, J. Ošmerou), Cestovný zpravodaj československých štátných drah (Bratislava 1932–38), Praha v týdnu (1942–44); *kalendář*: Rolník na r. 1949 (Jaroměř 1948); *sborník*: Pamětní tisk k stému výročí dráhy olomoucko-pražské (1945); *knížnice*: Stan (1929–30), Soubor železničních příruček (1939, s V. Hájkem). ■

BIBLIOGRAFIE: F. Vaňková: J. S. Personální bibliografie (Knihovna Domu kultury, Gottwaldov 1987). ■ **LITERATURA**: J. S. Ke spisovatelovým nedožitým osmdesátinám (Knihovna města Plzně

1977; vzpomínky J. Rybáka a J. Špota, bibliografie kníž. díla). ■ A. Plichta: ref. O lásce a taškářích, Tvar 1927, s. 71; ● ref. Vinaři: -H-, Čin 1, 1929/30, s. 844; d. o. (D. Okáli), NO 15. 5. 1930; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 16. 5. 1930; J. Knap, Venkov 15. 7. 1930; vbk. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1930, s. 357; J. Dvořák, LitN 1930, č. 8; J. Staněk, Stan 1930, s. 92; drb. (J. Borecký), Zvon 31, 1930/31, s. 659 ●; ● ref. Hazardní hráči: J. O. (Ošmera), Čin 2, 1930/31, s. 379; drb. (J. Borecký), Zvon 31, 1930/31, s. 307; I. Liškutín, LidN 2. 8. 1931 ●; ● ref. Kruh osudu: a (J. Hora), Čes. slovo 22. 12. 1932; an., Středisko 3, 1932/33, s. 100 ●; lnz. (L. N. Zvěřina): ref. Kouzelné léto, Čteme 2, 1939/40, s. 289; jk. (Jiří Krejčí): ref. Sedm dní v Praze, Nár. práce 28. 12. 1940; K. P. (Polák): ref. Pán žernovů, Nár. práce 22. 5. 1942; ● ref. Vinaři (vyd. 1943): kp. (K. Polák), Nár. práce 25. 9. 1943; jšk (J. Š. Kvapil), Naše doba 51, 1943/44, s. 135 ●; ● ref. Hora Radostná: F. J. (Jakubův), LD 11. 4. 1947; F. H. (Hampl), Práce 6. 8. 1947; A. Hrubý, KM 1947, s. 193 ●; J. Čepek, B. Pospíšil: J. S., kulturní patron Časlava, Podoubraví 17, 1948/49, s. 37; ● ref. Děti z hliněné vesnice: V. Běhounek, Práce 7. 2. 1953; M. Jungmann, RP 27. 5. 1953; K. F. Sedláček, LitN 1953, č. 13; J. Petrmichl, NŽ 1954, s. 169; K. Rosenbaum, HD 1954, s. 122; Z. Eis, Slovenské pohľady (Bratislava) 1954, s. 817 ●; M. Jungmann in J. S.: Vinaři (upr. vyd. 1954); J. Dvořák: ref. Vinaři (1954), NŽ 1955, s. 425; J. Hájek in Literatura a život (1955, s. 232); ● k šedesátinám: V. Běhounek, Práce 4. 12. 1957; (-r) (J. Rybák), RP 4. 12. 1957; M. Jungmann, LitN 1957, č. 48 ●; J. Tomeček: Beseda s J. S., HD 1958, s. 128; Š. Štvrtecký in J. S.: Česká rapsodie (1961); ● ref. Česká rapsodie: J. Petrmichl, RP 5. 11. 1961; V. Běhounek, Praha–Moskva 1961, s. 562; M. Drápal, Plamen 1961, č. 8; K. Cvejn, Tvorba 1961, s. 542; M. Jungmann, LitN 1961, č. 26 ●; J. Petrmichl in J. S.: Děti z hliněné vesnice (1962) → Literatura mého srdce (1979); J. Rybák: K pětadesátce J. S., LitN 1962, č. 48; ● ref. Červený dolomán: A. Haman, Kulturní tvorba 1963, č. 1; M. Petříček, LitN 1963, č. 2; E. Charous, Plamen 1963, č. 3 ●; ● ref. Torzo lásky: M. Petříček, LitN 1965, č. 50; V. Forst, RP 6. 5. 1966; H. Hrzalová, Impuls 1966, s. 131 ●; ● k sedmdesátinám: K. Nový, RP 4. 12. 1967; H. Hrzalová, Kulturní tvorba 1967, č. 48; or (O. Rafaj), LitN 1967, č. 48; F. Pišna (J. S. a Slovensko), tamtéž, č. 49 ●; ● ref. Jsme strom zelený: I. Zítková, RP 3. 8. 1968; J. Pecháček, Impuls 1968, s. 524; S. Bartůšková, HD 1968, č. 7 ●; I. Erbenová: Partie bývalého lajtnanta (rozhovor), Svět v obrazech 1971, č. 29; M. Pohorský in J. S.: Pán žernovů (1971); J. Mikulčí: Břeclavská léta spisovatele J. S., Od Hradské cesty 1971/72, s. 170; ● nekrology: (da). (V. Hrouda), RP 15. 11. 1972; (háj). (A. Hájková), Rovnost 17. 11. 1972; H. Hrzalová, Tvorba 1972, č. 47; K. Misař, V. Jelínek, tamtéž (vzpomínka); A. Sekerová, Svět v obrazech 1972, č. 48 (vzpomínka vnučky) ●; J. Rybák: 75 let J. S., Lit. měsíčník 1972, č. 3; A. B. (Berková): ref. Palmy tam nerostou, ŽM 1973, s. 271; ● ref. Malá knížka poutnická...: (kf).

(Z. Kufnerová), RP 23. 3. 1973; KC (K. Cvejn), Lit. měsíčník 1973, č. 6; Š. Vlašin, Tvorba 1973, č. 15 ●; ● k 80. výr. nar.: J. Hájek, RP 3. 12. 1977; -šv- (Š. Vlašin), Tvorba 1977, č. 49 → Ve škole života (1980, s. 76) ●; S. Ceněk: O povahu románového konfliktu (o R Děti z hliněné vesnice), AUC Praha. Slavica Pragensia 20, 1977. Philologica č. 1–2 (1984); Š. Vlašin in J. S.: Děti z hliněné vesnice (1987); B. Říha: Vzpomínka na J. S., in Chvála spisovatelství (1988, s. 255); Job: k 100. výr. nar., Naše pravda 1997, č. 46; J. Martinec in Nejlepší dramatik je život (2004).

bd, et

Ondřej Sekora

* 25. 9. 1899 *Královo Pole* (Brno-K. P.)

† 4. 7. 1967 *Praha*

Spisovatel pro mládež, kreslíř a karikaturista, tvůrce oblíbených postav dětské literatury Ferdý Mravenec, brouka Pytlíka a dalších, doprovázených jejich kreslenou podobou.

Ojedinele podepsán André S. V Slovníku pseudonymů J. Vopravil mylně uvádí křestní jméno Oldřich. – Pocházel z druhého manželství odborného učitele. Otec záhy (1906) zemřel a matka, vychovávající šest dětí (dvě z prvního a čtyři z druhého manželství), se ocitla ve značně stísněných poměrech. Přesto S. po absolvování obecné školy v Králově Poli (1905–10) studoval na gymnáziu v Brně a od 1913 ve Vyškově. Ještě na gymnáziu (1918) byl odveden a do konce války sloužil ve vojenských kancelářích ve Vídni a v Hodoníně. Vyškovské gymnázium dokončil 1919 a poté dva roky studoval na brněnské právnické fakultě. Po prvních kreslířských úspěších studia 1921 přerušil a začal se věnovat novinářské práci. Vstoupil do brněnské redakce Lid. novin, 1928 přešel do redakce pražské. V deníku působil jako kreslíř a karikaturista, soudnickář, sportovní redaktor a později jako autor sloupků, fejetonů a humorných komentářů k uplynulému týdnu (Malá kronika), uveřejňovaných nepravidelně 1929–41. Řídil zde také Dětský koutek a sestavoval vánoční přílohy pro děti. Spolupracoval rovněž s nakladatelstvím J. Hokr. V Praze S. navštěvoval 1929–31 třídu A. Hofbauera na Vysoké škole uměleckoprůmyslové. Během svého novinářského působení získal dva roční studijní pobyty ve Francii (1924 a 1927), odkud zasílal větší sportovní reportáže. Přátelsky se tam stýkal s českými

umělci J. Šímou, J. Zrzavým, B. Martinů. Po návratu se stal jedním z prvních propagátorů ragby v ČSR (též trenér a rozhodčí, sepsal a vydal pravidla hry). Vedle Francie navštívil před válkou Belgie, Německo, Švédsko, Rakousko, Anglii, Jugoslávii a Maďarsko, několikrát pobýval ve Švýcarsku; po válce byl v SSSR, Itálii, Řecku, Polsku a Bulharsku. 1941 byl donucen z redakce Lid. novin odejít (důvodem bylo smíšené manželství, S. druhá manželka Ludmila, roz. Roubíčková, byla židovka), o rok později byl vyloučen z Nár. svazu novinářů a zbytek války prožil bez stálého zaměstnání, např. jako reklamní kreslíř. Od října 1944 byl internován v pracovních táborech Kleinstein (Polsko) a Osterode (Německo). 1945 nastoupil jako redaktor do deníku Práce a současně spolu s dalšími připravoval humoristický časopis Díkobraz, jehož redakci zpočátku vedl a poté zde působil jako redaktor. Když bylo 1949 zřízeno Státní nakladatelství dětské knihy, S. do něj přešel a do 1952 řídil jeho knižnici pro předškolní děti. Poté se věnoval pouze literární a výtvarné činnosti. Byl významným ilustrátorem, kromě vlastních knih ilustroval díla J. Karafiáta, J. Kožíška, F. Langra, J. Plachty, J. V. Plevy, E. Štorcha, A. Ransoma, G. Rodariho aj. 1964 ochromila jeho práci mozková mrtvice, na jejíž následky 1967 zemřel. Pohřben byl v Praze na Malvazinkách. – Syn Ondřej J. S. (1931–2004) byl publicistou, překladatelem a odpovědným redaktorem časopisu Umění a řemesla.

Autorem dětské literatury se stal během působení v Lidových novinách, když postupně ke kresleným seriálům začal připojovat vlastní text (jejich předchůdcem se stala *Voříškova dobrodružství*, b. d., 1928, kdy k S. obrázkům dodal verše E. Valenta). Postavy svých knih určených převážně dětem předškolního a mladšího školního věku nacházel S., navazuje tak na Karafiátovy Broučky, v životě přírody. Základní poučení přitom čerpal podobně jako K. Čapek z knihy J. H. Fabra *Život a zvyky hmyzu*; při volbě žánru se pak inspiroval dílem německého autora kreslených seriálů W. Busche; i u S. je vlastní literární práce podřízena výchovnému výtvarnému projevu. Z humoristického seriálu určeného původně pro dospělé vzešel také nejprve kreslený a pak i literární typ Ferdý Mravenec (*Ferdý Mravenec*, *Ferdý Mravenec v cizích službách*, *Ferdý v mraveništi*). Je to dobrosrdečný a veselý chlapík, který si dovede

poradit v každé situaci. Dobová záliba v cirkuse, filmové grotesce a zejména chapliniádách našla uplatnění v jeho příhodách plných vtipných nápadů, komických situací a klaunského humoru, které zároveň nenásilným způsobem přinášely poučení o dění v přírodě. S. dovedl své hrdiny připodobnit dětskému chování, aniž přitom ztratili svůj osobitý svět a aniž se autor uchýlil k jeho polidšťování či alegorizacím. K Ferdovi se brzy přidružila postava brouka Pytlíka, trochu zbrklého a nemotorného mravencova kamaráda, který obdobně prožívá svá klukovsky hravá, ale i napínavá dobrodružství (*Trampoty brouka Pytlíka*). Dvojice oblíbených postavíček byla za války doplněna kuřetem Napipi a jeho veršem i prózou podanými příběhy (*Kuře Napipi a jeho přátelé*). Po 2. světové válce se S. tvorba stále zřetelněji zaměřovala na věcné poučení a výchovné poslání. Např. v povídce *Ferda cvičí mraveniště* se může dětský čtenář pod záminkou sportovního utkání mezi dvěma mraveništi seznámit s atletickými disciplínami a prvky atletického tréninku. Postupně se jediným záměrem jednoduchého textu k obrázkům stalo poznání přírodovědné (*Malované počasí, Čmelák Aninka*) nebo dobově příznačná, přímočará socialisticky výchovná tendence (*Pohádka o strozech a větru, Jak se uhlí pohněvalo, O traktoru, který se splašil, Mravenci se nedají, Na dvoře si děti hrají*). Ve svých posledních prózách pak S. se zřejmou snahou poučit a zároveň probudit dětskou představivost oživil svět exotických zvířat (*Pošta v zoo*) a začal hojněji využívat žánr pohádky (*O psu vzduchoplavci, Sedm pohádek*). Z rámce literatury pro nejmenší vybíhají dvě rozsáhlejší prózy pro starší děti: povídka *Uprchlík na ptačím stromě* podává poutavé příhody ze života ptáků a zároveň seznamuje s jejich jednotlivými druhy, *Kronika města Kocourkova* je přepisem tradičního satirického vyprávění o pošetilosti a omezenosti kocourkovských měšťanů. Zejména S. práce pro nejmenší byly s využitím jeho kreseb překládány do mnoha jazyků. – O mimořádné oblibě jeho díla svědčí i to, že se zvláště příběhy Ferdy Mravence staly podkladem pro četné divadelní dramatizace (první v Brně 1937 I. Jelínkem), dále operní, baletní a filmová (v režii H. Týrlové jako první český loutkový film, 1944) i televizní zpracování, rozhlasové a gramofonové nahrávky. – V knihovně Divadelního ústavu v Praze se nacházejí strojopisy drobnějších vý-

chovných hříček pro děti, napsaných na počátku 50. let (Co čist a nečist, Jak holčička a pesek četli knížku, O té velké zabíjačce, První třída kašička).

ŠIFRY: O. S., ra, ra., se (vesměš LidN). ■ PŘÍSPĚV-
KY in: Českosl. svět (1952); Dětská kniha (1954–56);
Dikobraz (od 1945); Dobrý den (1929); Host do do-
mu (1955); Kultura (1960); Květy (1959); Lid. noviny
(1921–41; 1927 Hrdinové Tour de France, 1929–41
Malá kronika, 1931–32 Jak Cvoček honil pytláka,
1933 Ferda Mravenec, 1936 Ferda Mravenec v cizích
službách, 1939 Kousky brouka Pytlíka aj.); Lit. no-
viny (1953–60); Mateřídouška (od 1945; 1945–50
Kousky mládence Ferdy Mravence); Nár. práce
(1939); Ohníček (od 1954); Pestrý týden (od 1927;
1935 Kapitán Animuk loví v Africe); Pionýr
(1955–59); sb. Pohádky na dobrou noc (1965); Roj
(1940); Salon (Brno, Praha 1922–23); Simplicius
(1934); Sport (1926, 1929); Světozor (1928); Svoboda
(1953); Štěpnice (1949); Úhor; Výtvarná práce
(1958); Zeměd. noviny (1949, 1956); Zlatý máj
(1959–61). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie pro mládež*: Jak Cvo-
ček honil pytláka (BB 1932); Ferda Mravenec (P b.
d., 1936; přeprac. vyd. 1958); Ferda Mravenec v cizích
službách (P b. d., 1937; přeprac. vyd. 1962); Ferda
v mraveništi (P b. d., 1938); Slavnost u broučků (BB
1938); Ferdův slabikář (PP, BB 1939); Trampoty
brouka Pytlíka (P 1939); Malířské kousky brouka
Pytlíka (P 1940); Kuře Napipi a jeho přátelé (PP, BB
1941); Uprchlík na ptačím stromě (P 1943; přeprac.
vyd. 1958); Kronika města Kocourkova (P 1947);
Ferda cvičí mraveniště (P 1947); Žertíky pro malé
čertíky (PP, BB 1948, s verši J. Hostáně); Pohádka
o strozech a větru (P 1949; přeprac. vyd. 1952); Jak
se uhlí pohněvalo (P 1949); Jak pejsek nechtěl nic
dělat (D b. d., 1950); Kousky mládence Ferdy Mr-
vence (BB 1950; 1968 s verši L. Štíplové); O zlém
brouku Bramborouku (P 1950); Broučci na pouli
(BB 1950; 1970 s verši H. Vrbové); Malované počasí
(P 1951); O traktoru, který se splašil (P 1951); Štědrý
večer (P 1951); Ferda Mravenec ničí škůdce přírody
(P 1951); Mravenci se nedají (P 1954); Na dvoře si
dětí hrají (P 1955); Čmelák Aninka (P 1959); Chcete
se podívat? (P 1959); Hurá za Zdendou (P 1960);
O psu vzduchoplavci (P 1961); Pošta v zoo (P 1963);
Sedm pohádek (PP 1964). – *Ostatní práce*: Ragby, jak
se hraje a jeho pravidla (1926); Ptáci krasavci (kres-
by ptáků s jejich charakteristikami, 1960, ilustr.
V. Lažanský, charakteristiky O. S.); Nápady kuřete
Napipi, Všetečka Napipi, Napipi na dvoře, Naše ku-
ře Napipi (kreslené seriály bez textu, vše 1961; sou-
borně 1969 s tit. Nápady kuřete Napipi, ed. L. Seko-
rová); Byli jednou dva pejsci (kreslený seriál bez
textu, 1970); Kapitán Animuk loví v Africe (kreslený
seriál bez textu, 1971); Kapitán Animuk opět loví
v Africe (kreslený seriál bez textu, 1972). – *Výbory*:
Knížka Ferdy Mravence (1962; obs.: Ferda Mrave-
nec, Ferda Mravenec v cizích službách, Ferda v mra-

veništi); Brouk Pytlík (1969; obs.: Trampoty brouka Pytlíka, Malířské kousky brouka Pytlíka); Veselá knížka seriálů (1982, ed. L. Sekorová); Vesele s O. S. (1999, ed. O. J. Sekora). – *Souborné vydání*: Knihy pro děti (Státní nakl. dětské knihy, pokr. od 1969 Albatros, 1968–80, 14 sv.; s obměnami názvu: Knihy O. S. pro děti, Knihy pro mládež). ■ SCÉNICKY. *Hry*: Ferda Mravenec (1945); O tlustém chlapečkovi (1949). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Salon (1922–23 do č. 7–8), Sport (1926), Dikobraz (1945–46 do č. 29, s jinými); *knížnici*: Knížnice pro předškolní věk, pokr. Knížnice pro nejmenší (1949–52). ■ USPOŘÁDALA VYDAL: K. J. Erben: Říkej si a hraj! (výbor z Prostonárodních písní a říkadel, 1949). ■

BIBLIOGRAFIE: jšr (J. Šnobl): O. S., ZM 1967, č. 5, nestr. příloha; H. Ševčíková: O. S. (1979, rozmnož.). ■ LITERATURA: B. Stehlíková, V. Vařejková, O. J. Sekora: Práce všeho druhu. Osobnost a dílo (2003). ■ ● ref. Jak Cvoček honil pytláka: M. M. (Majerová), Čin 4, 1932/33, s. 398; J. Šimsa: Naše doba 40, 1932/33, s. 242 ●; ● ref. Ferda Mravenec: M. Majerová, LidN 29. 11. 1936; kc. (J. Kunc), Rozhledy 1936, s. 290; Filip. (D. Filip), Úhor 1936, s. 189 ●; ● ref. Ferda Mravenec v cizích službách: M. Majerová, LidN 8. 12. 1937; chb. (V. Cháb), NO 8. 12. 1937 ●; M. Majerová: ref. Ferda v mraveništi, Slavnost u broučků, LidN 29. 11. 1938; M. Kubešová: Děti čtou, Přítomnost 1939, s. 188; P. Denk: Pohádková groteska v literatuře pro děti, Tvořivá škola (Zlín) 1939, č. 6; ● ref. Ferdův slabikář, Trampoty brouka Pytlíka: M. Majerová, LidN 19. a 24. 11. 1939; chb. (V. Cháb), Naše zprávy 2. 12. 1939; -a-, Nár. práce 16. 12. 1939 ●; ● ref. Malířské kousky brouka Pytlíka: M. Majerová, LidN 28. 11. 1940; kp. (K. Polák), Nár. práce 4. 12. 1940 ●; ● ref. Kronika města Kocourkova, Ferda cvičí mraveniště: E. F. M. (Míšek), NO 11. 12. 1947; N. Č. (Černý), F. H. (Holešovský), Komenský 73, 1948/49, s. 221 ●; ● ref. Pohádka o stromech a větru: N. Č. (Černý), Komenský 74, 1949/50, s. 405; F. H. (Holešovský), Štěpnice 3, 1949/50, s. 286 ●; RP (R. Puchýř): ref. O zlém brouku Bramborouku, Štěpnice 4, 1950/51, s. 234; F. H. (Holešovský): ref. Malované počasí: Štěpnice 5, 1951/52, s. 225 + (pod vl. jm.) ref. O traktoru, který se splašil, Štěpnice 5, 1951/52, s. 284; ● ref. Mravenci se nedají: V. Stejskal, LitN 1954, č. 50; O. S. (Syrovátka), LD 11. 9. 1954; A. Skoumal, NŽ 1955, s. 424 ●; F. Benhart: ref. Na dvoře si děti hrály, NŽ 1956, s. 596; Z. Kožmín: ref. přeprac. vyd. Uprchlík na ptačím stromě, ZM 1958, s. 118; J. Langr: Ilustrátor – spisovatel – humorista, ZM 1959, s. 405; Z. K. Slabý: ref. Čmelák Aninka, ZM 1960, s. 137; ● ref. Hurá za Zdendou: Z. Vavřík, ZM 1960, s. 460; N. Č. (Černý), Komenský 85, 1960/61, č. 4, obálka ●; O. Chaloupka: Obdarovatel dětské obraznosti, ZM 1961, s. 97 + ref. Pošta v zoo, ZM 1963, s. 516 + O. S., Kulturněpolitický kalendář 1964, s. 233; D. Palacká: k pětadesátinám, Zeměd. noviny 26. 9. 1964; V. Kovářik: Mezi obrazy a sochami, in Hlasy a tváře (1965); F. Holešovský: ref. Sedm pohádek, ZM 1965, s. 295;

V. Stanovský in Katalog k výstavě Výběr z díla O. S. (1965); ● nekrology: V. Karfíková, LitN 1967, č. 27; J. M. (Malík), Českosl. loutkář 1967, s. 164; Z. K. Slabý, Vlasta 1967, č. 30 ●; V. Smetáček: Podobnost jazyka ve vybraných knihách pro děti, ZM 1972, s. 173; (jt) (J. Tomáš): k 5. výr. úmrtí, LD 4. 7. 1972; M. Macourek: Ten člověk byl básník, ZM 1975, s. 417; J. Hostáň in Jak jsem je znal (1978); ● k 80. výr. nar.: (míš) (E. F. Míšek), Svět práce 1979, č. 19; J. Stegbauer, Květy 1979, č. 38 ●; V. Kovářik in Besedy (1983); D. Perstická: O. S., Duha 1987, č. 2; ● k 90. výr. nar.: B. Kolář, Učitelské noviny 1989, č. 34; eff (O. Neff), Kmen 1989, č. 38 ●; Z. K. Slabý: Z historie Albatrosu, ZM 1989, s. 102; P. Kosatík: Causa O. S., Reflex 1996, č. 15; J. Houdek: Jak se Ferda Mravenec stal hrdinou dětských snů, Týdeník Televize 1998, č. 36; V. Vařejková: k 100. výr. nar., Duha 1999, č. 3; O. J. Sekora: Vzpomínání, L. Vachtová: Pěší výprava za obrazem, obojí in kat. O. S. 1899–1999 (1999); L. Vachtová: O. S. – klasik neklasický, Mosty 2000, č. 3–5; M. Sekanina: O. S. – autor mravenčí epopeje, LidN 13. 10. 2000.

hp

Karel Sellner

* 23. 10. 1873 *Daliměřice* u Turnova

† 26. 2. 1955 *Mladá Boleslav*

Autor historických próz pro mládež, čerpajících látku zejména z pravěké historie Čech a z minulosti rodného Pojizeří; autor vlastivědných prací a regionální osvětový pracovník.

Syn železničního úředníka. Dětství prožil na železničních stanicích. Po skončení základní školy v Turnově, kde se poprvé setkal s tématy dávné minulosti Čech a našel zálibu v kreslení, vystudoval 1888–92 učitelský ústav v Hradci Králové a pak od 1892 učil na Mnichovohradištsku: v Loukově, Následnici, v Březovicích, Kněžmostě a v Bakově n. Jizerou. Na svých působitích vyvíjel osvětovou a kulturněpolitickou aktivitu, od 1907 byl předsedou jednoty Budče učitelské v Mnichově Hradišti, stal se též mluvčím učitelstva v okresní radě. V Podbezdězi od 1909 pořádal osvětové kursy, jež měly podpořit podle zahraničních vzorů ideu vesnické školy jako ohniska lidového vzdělání dospělých a jako spojnice se soudobým veřejným životem. Do 1. světové války narukoval jako jeden z nejstarších učitelů ve svých 43 letech a prošel v ní přes Uhry až do Albánie. Po válce byl 1919 jmenován školním inspektorem v mladoboleslavském okrese, propagoval výu-

ku nového školního předmětu vlastivědy, zasloužil se o postavení deseti nových školních budov v okrese. Do výslužby odešel 1933, ale i nadále se věnoval kulturním a vzdělávacím aktivitám, zejména též jako vedoucí redaktor vlastivědného sborníku Boleslavan, který založil a delší dobu řídil.

S. psal nejprve kulturněhistorické a osvětové práce regionálního charakteru, zejména monografie popisující rodny mnichovohradištský okres, populární silně antiklerikální nástin sociálního vývoje českých zemí, využívající poznatků ze vzdělávacích lidovýchovných kursů, jež S. pořádal (*O vzniku a vývoji poddanství českého lidu*), a zvláště popularizující spis, v němž společně s E. Štorchem využil výsledky archeologických výzkumů sídlící diluviálních lidí na Mnichovohradištsku (*První lidé v Čechách*). S. beletristickou práci podnítilo romantizující pojetí dávnověku slovanských Čech (vycházející z rodinné čtenářské tradice). Její jádro tvoří snaha využít poznatky dlouhodobého studia dějin na Mladoboleslavsku k přiblížení prehistorických i historických dějů mládeži. Prózy prostupuje vesměs zjevný didaktický záměr, idealizující a zároveň naturalisticky popisné tendence. Výsledkem je románová skica ze života Slovana hradištní kultury usídlujícího se ve vyhnanství na Mladoboleslavsku (*Bohdar*), výpravná próza ztvárňující příběh dvou primitivních lovců ze sklonku doby kamenné (*Poslední*), volně na sebe navazující povídky ze středověku, z časů Oty Branišovského ve 13. století a Karla IV. (*Tajemný rytíř*, *Z bezděžských lesů*), pokusy o románové zpracování života lidu a bojů za víru za končící pobělohorské rekatolizace (*Václav Vrba, Petrovský*) a erbovní pověst o záchraně krále Ferdinanda před kancem (*Tři bratři z Mydlovaru*). Válečné zážitky z Albánie (na podkladě dopisů, jež posílal synovi z fronty, a formou deníku) S. zachytil v knize *V tajemné zemi*. Vztah k Albánii a k její bohatýrské tradici uplatnil i v souboru pohádek a pověstí *Pohádky májových večerů*, v němž živě vylíčil hrdinské charaktery Albánců, ale i jejich plachost a nedůvěřivost, v pohádkách též jejich bohatýrskou minulost; půvaby přírody zobrazil v připojených perokresbách (vlastními ilustracemi S. doprovodil některé své další knihy). Rozsah S. regionální vlastivědné osvětové práce dokumentuje vlastivědný sborník Boleslavan (který vydával) zachycující uceleně bohatou paměť

kraje, a to často i prostřednictvím vzpomínek a dobových dokumentů, soustavně např. v podobě medailonů a memoárů legionářů. Sborník přinášel i krajoovou literární tvorbu (včetně S. vlastní) doprovázenou místními výtvarníky. V rukopisu zůstaly S. historické povídky *Doktor čaroděj*, *Prorocství* a *Vánoční povídky*.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Karel Franta; K. S., S. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach školství okresu mladoboleslavského (1933); sb. Boleslavan (mj. 1929 Svátky a slavnosti našeho lidu, 1930 Zapadlý cestopis Havlíčkův); Čes. učitel; sb. K osmdesátinám Alexandra Thurn-Taxisa (Ml. Boleslav 1931); Nár. práce (1940); sb. Pojizeřím k Labi (Ml. Boleslav 1940); Sokol z Pojizeří; Učitelské noviny (1909); Věstník okresu bělského (mj. 1910 Pověsti okresu bělského, 1913 Obrazy ze slovanského pravěku). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (vesměs pro ml.): Bohdar (P 1926; 1927 s tit. Osudná věštba, ed. J. P. Velkoborský); Pohádky májových večerů (1925); V tajemné zemi. Příhody českého vojáka v Albánii 1917–1918 (R 1925); Poslední (P 1928); Václav Vrba (P 1930); Tajemný rytíř (P 1932; opr. vyd. 1994); Z bezděžských lesů (PP 1932; upr. vyd. ve 2 sv. 1995); Tři bratři z Mydlovaru (P 1934); Petrovský (R 1946; upr. vyd. 1996). – *Ostatní práce*: Popis soudního okresu mnichovohradištského (1907); Okres mnichovohradištský (1908); O vzniku a vývoji poddanství českého lidu (1909, pseud. Karel Franta); První lidé v Čechách (b. d., 1909, s E. Štorchem); Svátky a slavnosti českého lidu v okrese mladoboleslavském (1920); Geologický nástin Boleslavska (1921); Geologie okresu mladoboleslavského (1922); Umění v pravěku (1922); Povrch okresu (1923); Kronika školství okresu mladoboleslavského (1923, s jinými); Jablkynice (1925); Podolec (1925); Rok na vsi (1927); Čechy a Lužice (1932); Lužice a česká emigrace (1935); Dějiny obcí na Mladoboleslavsku (1937). ■ REDIGOVAL sborník: Boleslavan. Vlastivědný sborník Mladoboleslavska a Benátska (1926–38). ■

LITERATURA: sb. K. S. 1873–1948 (1948, ed. V. Kozák a Č. Novotný); E. Bílková, K. Bílek: K. S. (1873–1955). Lit. pozůstalost (LA PNP 1988); K. Sellner: Kdo byl K. S. (1995). ■ ● ref. O vzniku a vývoji poddanství českého lidu: Ed. Š. (Štorch), Učitelské noviny 27, 1908/09, s. 605; Kd. (K. Kádner), Pedagogické rozhledy 1911, s. 800 ●; ● ref. První lidé v Čechách: Promyk (H. Sedláček), Učitelské noviny 28, 1909/10, s. 686; an., Venkov 25. 6. 1910; J. Z. (Závada), Komenský 38, 1910/11, s. 653 ●; ● ref. Bohdar: an., Tribuna 14. 12. 1924; Promyk (H. Sedláček), Úhor 1925, s. 58 ●; ● ref. Pohádky májových večerů: Promyk (H. Sedláček), NO 15. 4. 1925; E. Strnad, NO 30. 10. 1925 ●; ● ref. V tajemné zemi: -jen-, Čes. osvěta 22, 1925/26, s. 512; E. Strnad, Úhor 1926, s. 82 ●; E. Strnad: ref. Poslední, NO 4. 5. 1929; ● ref. Václav Vrba: J. St. (Staněk), Čes. osvěta 29, 1932/33, s. 65;

V. F. S. (Suk). Střední škola 14, 1933/34, s. 126 ●; F. Jíra: K. S., Almanach školství okresu mladoboleslavského 1918–1933 (1933, s. 120); an.: ref. Tři bratři z Mydlovaru, Boleslavan 9, 1934/35, s. 96; F. S. Frabša: K. S., in Mladoboleslavští spisovatelé, kulturní a veřejní pracovníci (1938, s. 8); K. Herčík: 100 let od narození K. S., Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1973, s. 74; M. Vojtišková: K. S., in Bezděz v krásné literatuře (1997, s. 40).

mhs

Selský masopust

1588

Studentská masopustní fraška karikující selský stav.

Jediný exemplář tisku, s chybějícím titulním listem, se dochoval v tzv. sborníku Stolovského, obsahujícím další (většinou rovněž unikátní) hry s biblickou tematikou z konce 16. a počátku 17. století. Text hry je na dvou místech porušen, na okraji stránek jsou latinsky připsány scénické poznámky; autorem užívaného názvu je J. Jireček.

S. m., psaný sdruženě rýmovaným oktosylabem, je rozdělen podobně jako školská drama do prologu, tří jednání a epilogu; v prologu a epilogu prosí aktéři o diváckou shovívavost a hmotnou podporu. Neznámý autor, snad školmistr, sepsal hru pro žáky, kteří v masopustě vycházeli na venkov a pohostinsky hráli v hospodách. Námětem je líčení námluv nemotorného selského syna Valenty a hezké Johanky, která mu z žertu dává naději, ale posléze ho hrubě odmítne. Ten hledá zapomenutí ve vesnické hospodě, kde se právě slaví masopust; scéna hodování a tance končí všeobecnou rvačkou. Komické postavy sedláků, zesměšňovaných pro neohrabanost a neomalenost, promlouvají hovorovým jazykem nevyhýbajícím se ani vulgarismům; dialog a dramatický děj jsou poměrně živé a spádné. Hra, která podává výrazný dokumentární průhled do života soudobé české vesnice s jejími obyčejí (pití na poutu) a mravy (námluvy), nekončí jinak obvyklým mravním poučením; prozrazuje tím inspiraci dobovým německým masopustním dramatem spíše než domácí mravokárně zaměřenou produkcí.

EDICE (in): Staročeské divadelní hry 1 (1878, s. 109, ed. J. Jireček); Staročeské drama (1950, s. 149, ed.

J. Hrabák); České humanistické drama (1986, s. 199, ed. M. Kopecký). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 4203. ■ LITERATURA: XX. (J. Jireček) in Staročeské hry dramatické, Světozor 1876, s. 214, 231; Č. Zíbrt: Staročeské výroční obyčej, pověry, slavnosti a zábavy prstonárodní, pokud o nich vypravují písemné památky až po náš věk (1889, s. 39); F. Menčík in Příspěvky k dějinám českého divadla (1895, s. 77); J. Máchal in Dějiny českého dramata (1917, s. 67); V. Černý in Středověká drama (Bratislava 1964, s. 146); M. Cesnáková-Michalcová: Humanistické a reformační divadlo v období znovuupevnění feudalismu, sb. Dějiny českého divadla 1 (1968, s. 123); M. Kopecký in Pokrokové tendence v české literatuře od konce husitství do Bílé hory (1979, s. 128); viz též EDICE.

vpb

Karla Semerádová

* 12. 12. 1867 *Praha*

† 2. 4. 1949 *Zbraslav (Praha-Z.)*

Autorka veršů, konvenčních didaktických próz (též s národopisným pozadím) a pohádkových divadelních her pro mládež.

Učitelství absolvovala v Praze 1886, pak vyučovala v Plzni. 1889 přesídlila na Zbraslav, kde působila jako odborná učitelka, posléze ředitelka obecné školy. Živě se účastnila spolkové činnosti, byla funkcionářkou Spolku čes. učitelek a Jednoty učitelek. Svou pedagogickou kariéru zakončila jako ředitelka měšťanské školy (do důchodu odešla 1929).

Debutovala básničkami pro děti a příležitostnými verši. Lyrické tvorbě se věnovala průběžně celý život, zveřejňovala ji však ponejvíce jen časopisecky. Na rané vlastenecké básně navázala po 1. světové válce oslavami vzniku republiky a ve 30. letech příležitostnými verši podávajícími především zážitky z pobytu u moře. Pro nejmenší školáky sestavovala leporela s nepříliš umnými veršičky. Jako prozaička se orientovala na starší mládež a v didaktických povídkách a menších románech rozvíjela základní motiv štěstí: jako odměny za vykonané dobro nebo přestálé útrapy (*Před léty a dnes*), též v podobě šťastného domova i jako hledání a nalézání smyslu života a jako poznání světa. Většinou jde o příběhy o chudobných poctivých vdovách, sirotcích i nemajetných dívkách, které dojdou nakonec životního uspokojení, a to je zpravidla zasazeno do historizujícího

a archaizujícího češství a vlastenectví. V raných prózách se S. soustředila na lidové prostředí pražských vorářů a lodářů a spolu s jejich nuzným, leč vyrovnaným životem zachytila i jejich mizející zvyky, pověry a pověsti a projevila se jako autorka obeznámená se svérázným podskaláckým folklorem (*Z Podskalí, Na Císařské louce*). I v dějově rozvinutějších prózách na pomezí mezi povídkou a románem hraje hlavní roli hledání životního úspěchu. Vybudovala na něm společenský román z Podkrkonoší a na osudech tamější továrnické rodiny naznačila i své představy o řešení sociálních konfliktů (*Za štěstím života*). V dějově bohatém, ale též umělecky sevřeném malém románu *Děti pobřeží ze života* chudé holandské rodiny zopakovala v prostředí tamních rybářů příběh lásky prosté dívky a bohatého továrnického syna; příběh obdařila i motivem vlasteneckého češství v postavě profesora písničho román o Komenském. V románu pro dospělé zachránil cílevědomý syn podnikatele velkopodnik v úpadku a tím zajistil blahobyt celému městu (*Splněný sen*). S. divadelní hry doprovázené zpěvy se opírají o lidové pohádkové tradice; podávají příběh krkonošského mocipána (*Zlatý pták*), zmoudření tradičního hloupého Honzy (*Honza*) a kreslí kouzlo, jímž jsou opředeny svátky Kristova narození (*Vánoční svátky*). Povídka A nezůstal kámen na kameni získala sice cenu města Rokycan, ale se vši pravděpodobností tiskem nevyšla.

PŘÍSPĚVKY in: Časopis učitelek; Kalendář paní a dívek českých; Máj (1912–13, P Když si náš dědeček babičku bral); Malý čtenář (1899–1907); Osvěta (1911); Zvon (1933–39). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie:* Z Podskalí (P pro ml., 1901); Zlatý pták (D pro ml., 1910); Na Císařské louce (P pro ml., 1910); Honza (D pro ml., 1911); Vánoční svátky (D pro ml., 1913, prem. s tit. Vánoce 1912); Za štěstím života (R b. d., 1916); Děti pobřeží (R pro ml., 1917); Před léty a dnes (Na jarovské myslivně, Za svobodu vlasti, PP pro ml., 1920); Naše děti (verš. lepoporelo, 1920); Veselé čtení (verš. lepoporelo, 1920); Život zvířat (verš. lepoporelo, 1920); Květy mládí (verš. lepoporelo, 1921); O Štěstíkovi (verš. lepoporelo, b. d., 1923); Ruku v ruce (verš. lepoporelo, b. d., 1924); Černohlávka a Zlatovláska (P pro ml., b. d., 1924); Pohádky od maminky (1930); Splněný slib (R 1937); Na výpravu vyšli dnes Vlasta, Vašík, Puntík pes (verš. lepoporelo, b. d.). – *Překlad:* an.: Jenda, Mařka, Bobík a pes Rek, jaký veselý to čtyřlístek (lepoporelo, b. d.). ■

LITERATURA: B. Valjevská: ref. Z Podskalí, Ženský svět 1901, s. 92; ● ref. Zlatý pták: K. (R. J.

Kronbauer), Máj 8, 1909/10, s. 393; P. M. (Maternová), Ženský svět 1910, s. 161 ●; ● ref. Na Císařské louce: P. Maternová, Ženský svět 1910, s. 331; Č. Zíbrt, ČL 20, 1910/11, s. 473; R. (R. J. Kronbauer), Máj 9, 1910/11, s. 172 ●; ● ref. Honza: K. (R. J. Kronbauer), Máj 9, 1910/11, s. 423; P. Maternová, Ženský svět 1911, s. 169 ●; P. M. (Maternová): ref. Vánoce, Ženský svět 1912, s. 52; B. M. Beneš: ref. Za štěstím života, Úhor 1918, s. 13; ● ref. Děti pobřeží: Z. Hásková, Ženský svět 1918, s. 54; Svbd. (O. Svoboda), Úhor 1918, s. 123 ●; O. Pospíšil: ref. Před léty a dnes, Úhor 1921, s. 95; ● ref. Splněný slib: K. Sezima, Lumír 64, 1937/38, s. 316; drb. (J. Borecký), Zvon 38, 1937/38, s. 434 ●; an.: Zpráva o úmrtí, Práce 3. 4. 1949.

mhs

Jan Eugen Sequardt viz in
Vítězslav Jan Švingr

Tadyáš Settelain

* 5. 10. 1775 Roudnice (R. nad Labem)

† 26. 11. 1845 Komorní Hrádek u Benešova

Kněz-buditel z okruhu M. V. Krameria.

Pokřtěn Simon Thadeus, psán i Tadeáš, Settelain, Settelayn. – Otec byl roudnický měšťan a sedlák. Gymnázium, tzv. filozofii a pak teologii vystudoval S. v Praze. Po vysvěcení 1801 krátce kaplanoval, později se stal farářem ve Svojšicích u Kouřimi, po penzionování působil jako zámecký kaplan v Komorním Hrádku. Už během studií navázal kontakt s pražskými vlastenci; šířil české noviny a časopisy na venkově.

Do Puchmajerova Sebrání básní a zpěvů přispěl čtyřveršovým epitafem *Hrobní nápis na žvavou ženu* (podp. Antonín Settelain), do Nejedlého časopisu Hlasatel český překladem dvou drobných próz německého spisovatele J. J. Engela. Údajně se pokoušel o český překlad Iliady.

PŘÍSPĚVKY in: Hlasatel český (1806); alm. Sebrání básní a zpěvů 2 (1797, ed. A. J. Puchmajer); – posmrtně: ant. Píseň o nosu (2005, ed. I. Wernisch). ■

lk

Sever a Východ

1925–1930

Literární měsíčník programově navazující v protikladu k soudobým moderním směrům na tradiční hodnoty, zejména na realistickou tradici domácí venkovské prózy a slovanských a skandinávských literatur.

Podtitul: Umělecká revue (na obálkách jednotlivých čísel), Literární revue (na tit. listě k celému roč.). – *Redaktoři:* 1925–27 (roč. 1–3) J. Knap s red. kruhem (V. Prokůpek, F. Křelina, J. Knob); 1928–30 (roč. 4–6) J. Knap, J. Knob, který byl zároveň ve všech roč. veden jako odpovědný redaktor. – *Vydavatel:* Müller a spol., Turnov. – *Periodicita:* měsíčník, 10 čísel ročně, 1930 (roč. 6) ukončen v červenci trojčíslem 8–10.

Programový článek J. Knapa K severovýchodu v 1. čísle 1. roč. i redakční sdělení na obálce téhož čísla naznačily dvojí smysl názvu vyjadřujícího programovou orientaci časopisu: jednak směrem k evropskému Východu a Severu, jednak směrem k českému venkovu, jmenovitě k severovýchodním Čechám a jejich tradičnímu „citu pro bytí mravní, náboženské, sociální, národnostní“ (jak jej představuje řada autorů odtud vzešlých od Staška po Šrámka). Časopis soustředil poměrně široký okruh přispěvatelů, uváděl autory různé generační příslušnosti, známé i začínající, leckdy i autory bez přímého vztahu k programu listu. S. a V. zanikl hlavně pro finanční těžkosti.

„Dvojí severovýchod“ měl pomáhat časopisu stát se „tribunou vážného, cílevědomého, kladného úsilí básnického, jež chce býti hrází proti bezduchému napodobování a formalistnímu hračkářství“, přicházejícímu ze Západu. V praktické realizaci však toto heslo znamenalo především návrat k domácí tradici realistické, resp. naturalistické prózy a v poezii k impresionistickému typu naturistické a senzitivní lyriky z přelomu století, jmenovitě generace šrámkovské. Překlady z cizích literatur, a to ani ze skandinávských a slovanských, časopis až na malé výjimky nepublikoval a nevěnoval jim místo ani v části kritické; orientoval se prakticky výhradně na domácí produkci. Z *básníků* zde publikovali jak příslušníci starších generací (A. Sova, J. S. Machar, J. Karásek ze Lvovic, V. Dyk, F. Šrámek, K. Toman, J. Opolský, O. Fischer, M. Rutte, B. Benešová, J. Kopta,

P. Křička), tak generace poválečné; z ní však, až na malé výjimky (K. Biebl), především autoři stojící mimo Devětsil a poetismus (J. Hora, A. M. Píša), nebo přímo v programové opozici proti němu vytvářející „tradiční křídlo“: J. Bednář, F. Branislav, J. B. Čapek (i pseud. Jan Styr), J. Čarek, K. Erban, F. Neuzil, J. V. Sedlák (i pseud. Jan Borek), F. A. Springer, J. Šnobl, F. Velkoborský, B. Vlček, J. Zindr; básněmi občas přispěli i Z. Bár, M. Dvořák, P. Fraenkl, S. Hanuš, J. Hořejší, K. Hradec, F. Hrbek, E. Jurčinová, J. Knob, J. Koudelák, F. Kovárna, R. Krupička, F. Křelina, R. Medek, J. Rybák, L. Sova, J. Spilka, K. Vokáč, J. z Wojkowicz, J. Zahradníček, J. Zatloukal aj., z pozůstalosti byly tištěny verše V. Vyleřala. Pravidelně tu publikovali slovenští básníci E. B. Lukáč a R. Brtáň. Podobně v *próze* přinášel časopis zejména v prvních ročnících poměrně široké spektrum autorů, z nichž někteří zde otiskli ukázky významných prací (V. Vančura: Pole orná a válečná, M. Majerová: Přehrada, J. Kopta: Hlídač č. 47, L. Blatný: Regulace, J. Kratochvíl: Prameny, A. Stašek: O ševci Matoušovi, A. M. Tilschová: Haldy, R. Medek: Anabáze, J. Knap: Muži a hory). Základní orientací však časopis reprezentoval starší i po válce obnovenou vlnu realistické a naturalistické prózy, zejména s vesnickými náměty, a z ní především postupně se formující skupinu autorů blízkých ruralismu: J. Knap, J. Knob, V. Krška, F. Křelina, A. C. Nor, V. Prokůpek, Z. Rón. Autory dalších (někdy i ojedinělých) prozaických příspěvků byli K. J. Beneš, J. Čep, J. Havlíček, E. Hostovský, K. Hradec, F. Kovárna, F. Langer, H. Malířová, E. F. Míšek, M. Nohejl, J. Weiss aj. Ve všech ročnících přinesl S. a V. též ukázky *dramat* (J. Bartoš, J. Hilbert, J. Kopta, S. Lom, R. Medek, G. Preissová). Významné a poměrně rozsáhlé místo měla v časopise *kritika*, sledující soustavně v obsažných referátech soudobou produkci básnickou a prozaickou (J. B. Čapek, P. Fraenkl, J. Heyduk, J. Knap, A. C. Nor, A. M. Píša, M. Rutte, v posledním roč. i F. Götz, s nímž časopis od počátku vedl polemiku); několik zásadnějších rozborů zde otiskl zejména P. Fraenkl (o B. Benešové, O. Březinovi, V. Dykovi, I. Olbrachtovi aj.), mezi nimi i polemiku proti programovému zaměření na tradici (Právo na tradici, roč. 4), tedy proti základní orientaci časopisu. Výtvarnou složku časopisu reprezentovaly přílohy, převážně dřevoryty s venkovskými motivy

(F. Duša, K. Kinský, F. Kobliha, A. Moravec, V. Rabas, J. Rambousek, K. Vik aj.). Časopis provázela edice Sever a Východ téhož vydavatele, redigovaná rovněž J. Knapem, v níž 1925–30 vyšlo přes čtyřicet svazků, převážně od autorů publikujících též v časopise.

LITERATURA: mj. (M. Jirko): Dva nové ročníky, Čes. slovo 26. 1. 1928; an.: Lit. měsíčník S. a V., Samostatnost 1928, č. 6; P. Fraenkl: Právo k tradici, S. a V. 1928, s. 255 (k tomu replika J. Knapa: Hlásím se o slovo, tamtéž, s. 265); A. N. (Novák): Spor o literární tradici, LidN 12. 8. 1928; B. V. (Václavěk): Časopisy, Index 1929, č. 12; A. Grund: Epilog nad S. a V., Lit. rozhledy 14, 1929/30, s. 297; o. p. (O. Pick): Das Ende einer Zeitschrift, Prager Presse 10. 8. 1930 (odp. vyd.); V. P. (Prokúpek): Mladá generace bez revue, Venkov 30. 8. 1930; J. Žantovský: Časopisy, revue, sborníky, Tvorba 1930, s. 671; an.: Zaniklé a nové časopisy, RA 6, 1930/31, s. 33; K. Hák: S. a V., Texty 1971, č. 1; J. Šimůnek in Ruralisté z Českého ráje (1993).

es

Jan Severin

* 5. 4. 1891 Žižkov (Praha-Ž.)

† 10. 7. 1980 Praha

Prozaik, zejména autor románů a povídek pro mládež, překladatel ze slovinštiny, ilustrátor.

VI. jm. Jaroslav Svatoň. – Po otci pocházel ze zahradnické rodiny, mezi předky z matčiny strany byl ruský voják ze Sibíře, který se v době napoleonských válek usadil na Sobotecku. S. vychodil žižkovskou základní školu a měšťanku a pak v Praze večerní průmyslovou školu. Začínal jako kreslič Pražské akciové strojírny, pak pracoval 1909–10 v jižní části monarchie (zejména v Přímoří a v Itálii), 1911 v Turíně v leteckém průmyslu a do 1915, kdy narukoval do války, v lodních arzenálech v Terstu. Jako frontový voják prošel různými bojišti, 1917 byl těžce raněn na Soči a ochromen na levou ruku; 1918 se oženil v Terstu s tamní slovinskou rodačkou, pocházející rovněž ze zahradnické rodiny. 1919 se stal českosl. konzulárním úředníkem: 1922–31 pracoval v Lublani, kde se seznámil se slovinskou literaturou a kulturou, 1933–38 v Rijece (tehdy italské Fiume). 1939–45 působil na ministerstvu financí jako ředitel kancelářské služby, po válce na ministerstvu informací jako referent pro kul-

turní styky s cizinou (Jugoslávie, Terstské svobodné území, Albánie); 1949 byl penzionován. 1945–50 se zapojil do tiskové a rozhlasové kampaně za slovinský Terst, Přímoří a Korutany. 1956–59 externě spolupracoval jako dokumentátor s Ústavem pro čes. literaturu ČSAV.

Literatuře se S. začal věnovat až ve zralém věku. První prózu, črtu z doby hospodářské krize, napsal na výzvu šéfredaktora K. Z. Klímy a otiskl 1932 v Čes. slově. Od 1933 publikoval časopisecky fejetony, črty, sloupky, cestopisné causerie, drobné povídky a překlady ze slovinštiny a italštiny; současně se uplatňoval i jako kreslíř (portrétní skici, karikatury, ilustrace, mj. vlastních knih). Knižně debutoval 1943 povídkou pro mládež *Ohnivě perutě* o vynálezcích J. Resslovi, tragicky zahynuvším ve Slovinsku nedaleko Trublaně; „básni a pravdou“ jeho života se S. zabýval již 1940 v biografickém románu *Železný pionýr*, který byl protektorátní cenzurou zakázán a vyšel až v poválečných letech (trest z něho S. uplatnil ve zmíněné knižní prvotině), a v povídkách *Dvanáctiliberní dělo* a *Poslední inspekce*. Druhým opakujícím se tématem S. próz byly epizody ze života K. H. Máchy (S. zájem tu motivovala jak hypotéza o vzdáleném příbuzenském vztahu, daném společnými předky z Krásné Hory, tak Máchův pobyt ve Slovinsku a setkání s F. Prešerenem), zejména v knize lyrických povídek *Květy nad Prahou*. Čtenářský úspěch přinesla S. dobrodružná próza pro mládež *Jestřábi moře*, situovaná do doby císaře Diokleciána na Jadranu; vzrušující, dramaticky stupňovaný příběh lásky vzdělaného ilyrského mladíka a římské dívky, odvíjející se v prostředí námořních pirátů, dospívá k smírnému závěru (překonání civilizačních předsudků založením nového silného a ušlechtilého rodu). V románovém pásmu žánrových obrázků, črt a krajinových impresí *Vila Faustina*, těžícím z vlastních prožitků v předválečném Terstu, zachytil S. idylizujícím pohledem atmosféru tohoto místa i život jeho obyvatel na sklonku rakouské monarchie. Terst se stal i tématem črt a reportáží knížky *Na průsečku Evropy*; obsahuje výklad o historii města a jeho památkách, rozhovory s místními lidmi, popisy kulinářských specialit i zajímavých výletů do okolí. V 2. polovině 50. let S. spolupracoval s českosl. rozhlasem: odvysílány byly v rozhlasové úpravě novela *Poslední inspekce* (1956) a *Pověsti albánského lidu* (1957–58) a též hra z doby nacistické

Severin z Kapí Hory

okupace Klíče od trezoru (1959). V rukopisu zůstalo mj. romaneto o cestě K. H. Máchy na jih Pouť do modrého nebe, novely z Přímoří Ironický život a Hořká lastura, další kniha o J. Resslovi Svítání v pralese, dvoudílný životopisný román o malíři J. Čermákovi O umění a lásku, generační románová trilogie o česko-německém manželství Sedmkrát život, Dlouhá půlnoc a Nová domovina, humoresky Černá hodinka, prózy pro mládež Zlato ilyrských pirátů, Martinkova cesta kolem světa, O Vrabčikovi, chlupci z vychovatelny a románové pásmo z poválečného Terstu Na palubě země.

PŘÍSPĚVKY in: Čes. slovo (od 1932); Čes. dělník (1940–42); Lid. demokracie (1958); Lid. noviny (1939–44, i kresby, 1947; 1942 R Jestřábi moře s tit. Pirátská nevěsta); Lid. kalendář Lid. demokracie (1956, P Poslední inspekce); Lit. noviny (1947, kresba); Nár. listy; Slovanský přehled (1946); Tovariš (Lublaň 1947); Venkov (1939). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ohnivě perutě (R pro ml., 1943); Jestřábi moře (P pro ml., 1944); Květy nad Prahou (PP 1947); Vila Faustina (R 1947); Železný pionýr (R pro ml., 1947); Na průsečíku Evropy (FF 1956); Základ ilirskih gusarjev (P pro ml., Kopper u Terstu 1959; Poklad ilyrských pirátů, vyšlo jen ve slovinštině, přel. B. Kozinec); Dvanáctiliberní dělo (P pro ml., b. d.). – *Překlady*: I. Cankar: Můj život (1947); F. Bevk: Bouře (1966). ■

LITERATURA: jpb (J. P. Blažek): Výsledek soutěže o nejlepší povídku (pro ml.), LidN 4. 1. 1942; bg (B. Golombek): Příběh s historickým pozadím (ref. Jestřábi moře), LidN 17. 7. 1944; O. Jahoda: ref. Vila Faustina, KM 1947, s. 291; L. Pok: ref. Klíče od trezoru, Divadelní noviny 1959, č. 17–18; B. Borko: ref. překl. F. Bevk, Delo (Lublaň) 5. 8. 1966.

mhs

Pavel Severin z Kapí Hory

† 1553–1554

Knihtiskař, vydavatel.

Psán i Severýn, S. de Monte Cuculli, Kappenberg. – Snad syn pražského tiskaře, kramáře Severina. 1529 získal predikát z Kapí Hory. Jeho tiskárna přešla do rukou J. Kosořského (byl pravděpodobně druhým manželem S. dcery Aleny).

S. vydával 1520–41 ve své pražské tiskárně knižní produkci vynikající skladby a grafické úrovně (dvě vydání bible tzv. Severinovy, kancionály V. Miřinského a J. Roha, Kuthenovu

Kroniku aj.). O jeho výtečném rozhledu a vzdělání svědčí i předmluvy, jež k některým ze svých tisků napsal.

Z PRODUKCE: M: Luther: Kázání... na desatero přikázání boží... (1520) + Kázání o Novém zákoně... (1521) + Výklad... o Antikristu na vidění Danielovo... (1522); P. Chelčický: Kniha výkladu ov spásedlných na Čtení nedělní... (1522); Bibli česká (1529, 1537); V. Miřinský: Písně (1531); Brikcí z Licka: Titulové stavů duchovního a světského... (1534); M. Kuthen: Kronika o založení země české... (1539); P. Jovius: Kniha o věcech a způsobích národu tureckého (1540); J. Roh: Písně chval božských... (1541). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Bohatcová: Tisky P. S. (soupis), LF 1986, s. 110. ■ LITERATURA: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); Z. Winter in Remeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách (1909); J. Volf in Dějiny českého knihtisku do r. 1848 (1926); Z. V. Tobolka in ed. Monumenta Bohemiae typographica 3 (1927); J. Volf: P. S. z K. H. a jeho knihtiskařská značka, Knihomol 1927, s. 34; Z. V. Tobolka in Dějiny československého knihtisku v době nejstarší (1930); Č. Zíbrt in Z dějin českého knihtiskařství (1939, ed. A. Dolenský); A. Císařová-Kolářová: Die Anfänge des Buchdrucks in Böhmen und Mähren, Slavische Rundschau 1940, s. 1; J. Dobrovský in O zavedení a rozšíření knihtisku v Čechách (1954, ed. M. Daňková, tj. Bohatcová); K. Chyba in Slovník knihtiskařů v Československu od nejstarších dob do roku 1860, samost. příl. sb. Strahovská knihovna 1, 1966–10, 1975; M. Bohatcová: Vydavatelský rámeček českých předbělohorských biblí, sb. Strahovská knihovna 5–6, 1970–71, s. 255 + Otázky nad publikační činností pražských Severinů, LF 1986, s. 97 + (s jinými) in Česká kniha v proměnách staletí (1990) + in Kralitzer Bibel – Kralická bible. Kommentare (Paderborn 1995).

jk

Oldřich Seykora Kostelecký

* 2. 3. 1857 Kostelec nad Orlicí

† 14. 11. 1922 Prostějov

Autor humoresk a románů z lidového a maloměstského prostředí; publicista, obhájce pravosti Rukopisu královédvorského.

V matrice Oldřich Jan Sejkora. V rodině se objevovala různá podoba příjmení (Seykora, Sykora, Sýkora); O. S. se podepisoval též: Oldřich S. Seykora, Oldřich (O., Old., Oldř.) V. Seykora, Oldřich (O., Old., Oldř.) S. Kostelecký, Oldřich V. Seykora Kostelecký, Oldřich Kostelecký, Seykora Kostelecký, K. Seykora, V. Seykora. –

Otec Eduard A. Seykora (1826–1884) měl v Kostelci kupeckou živnost a rozvíjel v kraji osvětovou práci, přispíval k jeho poznání i vydáváním místopisných publikací (F. J. Zoubek: Vypsání hradu Potštejna v Hradecku, 1870). Základní školu S. vychodil v rodišti, gymnázium v Rychnově n. Kněžnou, ve studiích pokračoval od 1878 na pražské filoz. fakultě, poté (aniž studia dokončil) přestoupil na právnickou fakultu nejprve v Praze a pak v Innsbrucku. Za studií se čile účastnil spolkového života, zvláště v literárním a řečnickém spolku Slavia (též jednatel), později byl funkcionářem ve spisovatelském spolku Máj, od 1892 byl členem Umělecké besedy. Jako katolický publicista a novinář působil v redakci Čecha (1891–97) a Katolických listů. Hojně cestoval, mj. 1883 pobýval u Bodamského jezera, 1892 v Alpách; 1897 získal podporu Svatoboru ke studiu Rukopisu královédvorského a stal se jedním z neaktivnějších obhájců jeho pravosti (mj. studie, přednášky, polemiky, recenze), a to až do 1920; od 1897 učil v Prostějově na obchodní akademii češtinu a dějepis a věnoval se kulturní historii. Na škol. rok 1922/23 obdržel zdravotní dovolenou, krátce poté však podlehl nervové nemoci. Pohřben byl na městském hřbitově v Prostějově.

Časopisecky S. publikoval již za studií v Humoristických listech, na začátku 80. let spolupracoval s Humoristickou knihovnou nakladatele J. R. Vilímka, ze svých cest po vlasti i cizině psal též causerie pro Světozor, Hlasy z Hané aj. Pověst populárního humoristy získal jako autor souborů humoresek, které se opírají o většinou komické situace každodenního života, jež prožívají lidé středních vrstev, úředníci, učitelé, živnostníci a jejich manželky i služebné. Zpravidla se zaměřují na jejich slabiny a zlovyky a poskytují tak shovívavě kritický obrazek všedních dnů dobového maloměsta. S. se přitom klonil k tehdy v časopisech oblíbenému slovnímu vtipu; malou sevřenost, slovní mnohomluvnost a zejména nedostatek životní pravděpodobnosti překonával snahou o nenáročněnou zábavnost (*Ze stráně, U splavu, Veselé povídky, Tři povídky pro dámy* aj.). Svě pojetí humoru obhajoval i v předmluvách (*Na ledě* aj.). Lidovému vesnickému čtenáři je pak určen humoristický román o lásce dědičky zámku k chudému myslivci (*Radošínský pantatínek ze zámku*). I v 90. letech S. psal humoristicky laděné menší prózy, zároveň se však

nepříliš úspěšně pokoušel o vážná témata v tendenčních schematických románech s aktuálním společenským příběhem, zpravidla se šťastným koncem (*Kandidát šilenství, Konec písně, Na vlnách života*). Vedle frašky *Jikrová polévka* S. napsal i aktovku *U Matky boží*, která zůstala v rukopisu (známa byla z autorského čtení ve Slavii 1880). Jako filologicky orientovaný literát a publicista se s nevšední útočností celoživotně zabíral v polemikách (s J. Gebauerem, T. G. Masarykem a V. Flajshansem) obranou Rukopisu královédvorského; protivníky byl označován za sice vytrvalého, leč dotěrného diletanta bez odborné erudice.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Cunctator, K. Sykra, Oldřich S., Sykra; O-Ká-Es, Oks., O. K. S., Oldř. S. Kost., O. S. K., O. S. Kost., O. S. Ký. ■ PRÍSPĚVKY in: Archa (Prostějov 1916); Besedy lidu (1893–94); Čech; Čes. noviny, dříve Posel z Prahy (1882); Čes. slovo (1912); Čes. svět (1916); Hlas národa (1886–98); Hlasy z Hané (Prostějov); Humorist. listy (od 1874); Kalendář Ústřední matice školské... (1885, humoreska Zajíc a matematika); Květy (1881); Nár. listy (1882, 1886, 1889); Naši mládeži (1882–84); Paleček; Pokrok (1879); Rozhledy lit. (1886–87); Pražský ilustrovaný kurýr (1896); Ruch (1880–83); Staroslovan (1920); Studentské listy (1881–83; 1882 pamflet Logické důkazy, že Královédvorský rukopis jest opravdu falzifikátem); Světozor (1883, 1891–92); Šotek (1880–84); Švanda dudák (1882–83); Topičův sborník (1918–19); Tribuna (1921–22); Vlast (1884–97). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Na ledě (PP 1882); Jikrová polévka (D 1883, prem. 1882); Z lásky (R 1883); Ze stráně (PP 1884); U splavu (PP 1885); Ad Ruk. kr.-dvorský (studie, 1886); O Rukopise královédvorském (studie, 1886); Radošínský pantatínek ze zámku (R 1886; upr. vyd. 1901 s tit. Radošínský pantatínek); Veselé povídky (1888); Kandidát šilenství (R 1889); Na obranu Rukopisu královédvorského (studie, 1892); Konec písně (R 1896); Tři povídky pro dámy (PP a BB b. d., 1898); Povídky chudého písaře (1899); Bublinky (PP b. d., 1908); Nad lomem (PP 1910); Pod jasanem (PP b. d., 1911); Na výsluní (PP b. d., 1912); V oblacích (PP b. d., 1912); Na vlnách života (R 1916); – posmrtně: Dobrodružství zlaté hvězdy (P 1927, s P. B. Mellanové Zámecká vychovatelka); Ztracená podkova (R 1930). – *Souborné vydání*: Humoresky (Hejda a Tuček, 1903, 3 sv.; obs. upr. vyd. knih Na ledě, Ze stráně, U splavu). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Několik soukromých posudků o humoreskách (b. d., 1884, šifra O. S. K.). ■

LITERATURA: ● ref. Na ledě: an. (F. Bačkovský), Lit. obzor 1, 1882/83, s. 94; F. V. Vykoukal, Květy 1883, s. 119; J. Vrba (F. Dlouhý), Lit. listy 1883,

Seykora Kostelecký

s. 42; Čch., Světozor 1883, s. 35; F. Bílý, Osvěta 1883, s. 479; J. Kal. (J. J. Kalina), Ruch 1883, s. 47 (k tomu O. S. K., Ruch 1883, s. 80) ●; F. M. Z. (Zebiš): ref. Jikrová polévka, Jitřenka 1883, s. 409; ● ref. Ze stráně: A. F. Tichý (F. Dlouhý), Lit. listy 1884, s. 74; F. Bílý, Osvěta 1884, s. 665; F. V. Vykoukal, Květy 1884, s. 379; an., Světozor 1884, s. 23 ●; ● ref. U splavu: -ír., NL 31. 1. 1885; A. F. Tichý (F. Dlouhý), Lit. listy 1885, s. 99; Red., Hlídka lit. 1885, s. 137; F. Bílý, Osvěta 1885, s. 559; S. (S. Čech), Květy 1885, s. 627 ●; J. Ošťádal: ref. Ad. Ruk. Kr.-Dvorský, Rozhledy lit. 1, 1886/87, s. 228; an.: ref. O Rukopise královédvorském, Hlas národa 21. 10. 1886; F. V. Vykoukal: ref. Radošinský pantatínek ze zámku, Světozor 1886, s. 556 + Osvěta 1887, s. 762; ● ref. Veselé povídky: K. Kořínek, Lit. listy 10, 1888/89, s. 105 a 124; R., Hlídka lit. 1889, s. 282; F. V. Vykoukal, Osvěta 1889, s. 477; B. Čermák, NL 7. 3. 1889 ●; ● ref. Kandidát šlenství: O. Klen, Lit. listy 16, 1889/90, s. 92; Pp. (P. Papáček), Hlídka lit. 1890, s. 104; F. V. Vykoukal, Osvěta 1890, s. 571 ●; J. V. K.-š. (J. Kalaš): Ž bojiště rukopisného, NL 19. 1. 1894; T. Škrdl: ref. Konec písně, Vlast 12, 1895/96, s. 920; J. Gebauer: O nové obraně padělaného RK, LF 1896, s. 275; an.: Rukopis královédvorský památkou katolickou, Hlasy ze Siona 1898, s. 43; -2b: ref. Tři povídky pro dámy, Lit. listy 20, 1898/99, s. 181; R. (V. Červinka): ref. Bublínky, Zlatá Praha 26, 1908/09, s. 214; ● ref. Pod jasanem: Ant. Veselý, Čes. revue 5, 1911/12, s. 313; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 29, 1911/12, s. 256; Ds. (J. D. Konrád), Máj 10, 1911/12, s. 252; V. K., Pražská lid. revue 1912, s. 54 ●; R. (V. Červinka): ref. Na výsluní, Zlatá Praha 29, 1911/12, s. 560; J. Soukup: ref. Pod jasanem, Na výsluní, Samostatnost 2. 8. 1912; I. Zháněl: ref. Na vlnách života, Vlast 33, 1916/17, s. 575; an.: V Staroslovanu jsme četli... (k otištění přednášky O. S. K. o RK), NŘ 1920, s. 209; Dr. J. K.: Reakční pochopové při práci, Večerník PL 15. 3. 1920; ● nekrology: M. Hýsek, Naše věda 4, 1921/22, s. 236; B. F. (Foit), Naše kniha 1922, s. 187; an., Večerní Tribuna 17. 11. 1922; an., Venkov 18. 11. 1922 ●; V. Ethen in Portréty a siluety 1 (1926, s. 140); (N. Ž.) in Významné osobnosti okresu Rychnov nad Kněžnou (2001).

mhs, zp

Karel Sezima

* 13. 10. 1876 *Hořovice*

† 14. 12. 1949 *Praha*

Prozaik, autor novel a románů usilujících zachytit rozporuplný vnitřní život senzitivních jedinců z přelomu století; literární kritik soustředěný zejména k stylové a žánrové charakteristice dobové české prózy.

VI. jm. Karel Kolář. – Syn ředitele měšťanské školy v Hořovicích. Po obecné škole v rodišti

studoval S. (jako chovanec arcibiskupského konventu) 1887–95 na gymnáziu v Příbrami (spolužáci, pozdější spisovatelé L. Suchý, A. Bernášek, tj. K. Toman, H. Jelínek, A. Dvořák). Od kvarty přispíval S. do psaného studentského časopisu Zora a ještě před ukončením střední školy uveřejnil svou prozaickou prvotinu 1895 v časopise Niva. Po maturitě t. r. odešel na lékařské doporučení (trpěl plicním onemocněním) studovat práva do Innsbrucku, kde se stýkal se slovinskými a chorvatskými studenty; semestr strávil též v italském Meranu. Od 1897 pokračoval ve studiu na právnické fakultě v Praze a 1900 dosáhl absolutoria. Od 1901 byl zaměstnán jako finanční úředník, nejprve u okresního hejtmanství na Smíchově, později na Zemském finančním ředitelství. Mimo krátké substitute v mladších letech (např. v Žamberku) a tříletého pobytu v Nové Pace, kam byl na konci 1904 přeložen pro účast v bouřlivých polemikách o brožuru Národní divadlo a české drama, útočící proti tehdejší umělecké správě Nár. divadla, působil stále v Praze. Pro S. literární počátky měl rozhodující význam obdivný přátelský vztah k F. X. Šaldovi (od 1898), který skončil 1904 rozchodem za bojů kolem tzv. divadelní brožury. Nejblíže S. přítelem byl od středoškolských dob jeho krajan prozaik J. Matějka (po jeho předčasné smrti se S. zasloužil o vydání jeho literární pozůstalosti), dalšími literárními druhy se stali autoři seskupení od 1902 v Kruhu čes. spisovatelů (S. byl jedním z jeho zakladatelů a členem výboru) a později kolem časopisu Lumír (V. Dyk, J. Hilbert, H. Jelínek, J. Kamper, O. Šimek, O. Theer, L. Veltruský aj.); v Nové Pace se přátelsky stýkal s J. Opolským a J. K. Šlejhařem. Ačkoliv byl časově poután úředním povoláním, byl S. agilním členem řady kulturních organizací, např. redakčního kolektivu Lumíru, Literárního odboru Umělecké besedy, Literárněvědné společnosti, jako zástupce 4. třídy ČAVU byl od 1932 členem akademické Právopisné komise. Zachoval si také živý vztah k rodnému kraji, projevující se jak v jeho díle, tak v denním životě (každoročně trávil dovolenou v Brdech, od let 1. světové války jezdil na léto trvale do osady Felbabka u Hořovic, kde si později koupil domek); fejetonem v Nár. listech (11. a 12. 11. 1924) dal podnět ke kampani spisovatelů proti plánu střelnice v Brdech, 1925 uspořádal též o Brdech sborník. S. byl dvakrát ženat (druhá manželka mu pomáhala

při některých literárních pracích, např. na Výboru z krásné prózy československé). – Popel S. je uložen v urnovém háji v Hořovicích.

Na sklonku 90. let vyvolal ohlas S. knižní debut, povídka blízká dekadentnímu psychologismu s portrétem nervové křehké, smyslově labilní postavy (*Kouzlo rozchodu*). Téma erotického bludu rozvíjeného někdy až ke zvrácenosti charakterizuje i S. romány, v nichž autor psychologické ponory do nitra „slabých“ hrdinů, senzitivních žen a zženštilých intelektuálů konfrontuje s banálním prostředím malého města. V románu *Pasiflora* vylíčil bezvýhodný vztah muže slabé vůle k churavé ženě fatálně poutané k zvrhlému manželovi. Tematickým východiskem románu *V soumraku srdcí* se stal opět erotický blud, spojený tentokrát s poblouzněním náboženským, kterému podlehně mladická hrdinka, exaltovaná dívka propadlá vlivu lidové mystické literatury. Román současně představuje vybočení z komorních obrazů individuální psychologie, obsahuje bohatě rozvinutý děj plný dramatických konfliktů řady živě nastíněných postav, situovaný do duchařského okolí Nové Paky. Spolu s psychologicky výjimečným vnitřním dramatem tak sleduje i hromadné dění s cílem zachytit sociální realitu a duchovní atmosféru podkrkonošského kraje. Pesimistické pojetí milostné vášně měl korigovat nerozsáhlý román *Host*, v němž příběh ženy mezi dvěma muži (skeptickým estétským požitkářem neschopným pravého citu a kladným typem muže pevného přesvědčení) směřoval k odsudku životní pasivity a k demonstraci obrodné role lásky. Podstatnou složku S. próz tvoří citlivá evokace přírodních dojmů, která se proměňovala od v podstatě impresionistického pojetí ve snahu postihnout bytostný vztah mezi krajinou a člověkem v ní žijícím s jeho náruživostmi, city i hlubším duchovním životem: v románech zasazených do S. rodného brdského regionu *Dravý živel* a *Hudba samoty* jsou milostná dobrodružství i temné lidské vášně předkládány jako součást jakési vyšší mystické jednoty života kraje, jeho přírody a minulosti. Zbytkům lidových bájeslovných podání Podbrdka, které S. od mládí sledoval a sbíral, je věnována archeologicko-mytologická studie *Olymp kraje*. – Od 1909, kdy se S. na žádost J. Vlčka uvázal v pravidelnou spolupráci s Lumírem, se soustavně věnoval literární kritice, téměř výhradně soustředěné k soudobé české próze

(v pravidelných souhrnných referátech s tit. *Z nové české beletrie*, *Z nové tvorby románové*, *Menší próza* apod.); po zániku Lumíra se jeho tribunou stal hlavně časopis *Čteme*. S. vycházel (ovlivněn příkladem F. X. Šaldy) ze snahy postihnout individuálnost a uměleckou specifičnost posuzovaného díla, a orientoval proto svůj zájem – široký a eklekticky usilující pochopit nejrůznější umělecké směry a myšlenkové proudy – jednak k psychologizující a žánrové typologii literárních projevů, jednak k podrobné analýze postav, motivů a kompozice jednotlivých próz. Při sledování individuálního stylu, který pokládal za podstatnou hodnotu posuzovaného díla, dospíval S. často k podnětným a platným postřehům o podobě české prózy 20. století, které se týkaly i autorů mladších literárních generací (zájem o prózu 30. let projevil též v doslovecích k románům J. Weisse *Spáček ve zvěrokruhu*, 1937, a V. Neffa *Bůh zbytečnosti*, 1939). – Napsal také hesla o moderních českých prozaicích pro *Ottův slovník naučný nové doby* 3. Po 2. světové válce vydal S. ještě čtyřdílné memoáry *Z mého života*, popisující hlavně vlastní činnost a postavení v literárním světě a charakterizující jeho nejruznější příslušníky; svědeckou hodnotu mají zejména partie o literární situaci na konci 90. let a počátku 20. století, včetně líčení vztahu k F. X. Šaldovi.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Chimér, J. Zvonař, K. Budil, Neždanov, V. Berkovec; -el, -emb, -es, K. S., ks., -lim, O. V., S., Sez. ■ PŘÍSPĚVKY in: sb. *Brdy, jejich krásy, poklady a význam* (1925); *Cesta* (1919–25); *Čes. slovo; Čteme* (1939–43); *Doba* (1947); *Hovory o knihách* (1938); sb. *Jos. R. Vilímek – osobnost i závod* (1937); *Kolo* (Brno 1940); *alm. Kruh* (1941); *Lid. noviny* (1927, 1937–40 v anketách; 9. 9. 1940 *F o vlastním pseudonymu*); *Listy pro umění a kritiku* (1934); *Lit. listy* (1895–99, 1904); *Lit. noviny* (1927–38, 1941); *Lumír* (1899–1940); sb. *Na paměť Otakara Theera* (1920); *Nár. listy* (1924–41, lit. ref.); *Nár. obzor* (1911); *Nár. osvobození* (1926–29); *Naše doba* (1927–29); *Naše řeč* (1940–42); *Niva* (1895–96); *Nová čes. revue; Osvěta* (1915); *Panoráma* (1931, 1941); *Pokroková revue* (1913); *Radikální listy* (1904, polemiky o brožuru *Národní divadlo a české drama*); *Rozhledy* (1898, 1904); *Rozpravy Aventina* (1929, studie o P. Klesovi *Trosečník generace*); *Samostatnost* (1911–14, i příl. *Kulturní snahy*); *Sever a Východ* (1926); sb. *Srdce vlasti* (1940, studie *Praha v zrcadle moderní prózy české*); *Světobzor* (1929); *U* (1937, příspěvek v anketě *O sociálním postavení českosl. spisovatele*). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: *Kouzlo rozchodu* (P 1898); *Pasiflora*

(R 1903; upr. vyd. 1927); V soumraku srdcí (R 1913); Host (R 1916); Za přeludem (PP 1916, obs. též Kouzlo rozchodu); Podobizny a reliéfy (krit. stati, 1919; přeprac. vyd. 1927); Dravý živel (R 1924); Hudba samoty (R 1926); Krystaly a průsvity (krit. stati, 1928); Masky a modely (krit. stati, 1930); Olymp kraje (E 1934); Mlází (krit. stati, 1936); Z mého života 1–4 (memoáry, 1945–48). – *Souborné vydání*: Sebrané spisy (nakl. Jos. R. Vilímek, 1927–30, 10 sv.). ■ **REDI-GOVAL časopis**: Lumír (1931–39, člen red. kruhu); *sborníky*: Brdy, jejich krásy, poklady a význam (1925), Jos. R. Vilímek – osobnost i závod (1937). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: J. Matějka: Malý prorok a jiná próza z pozůstalosti (1911) + Duše pramenů (1941); Petra Klesa pozůstalé spisy prózou i veršem (1931) + P. Kles: Spisy veršem i prózou (1932, bibliof.); Výbor z krásné prózy československé 1–8. Česká próza (1932, sv. 1–3 s Ant. Veselým). ■

LITERATURA: J. Wagner: K. S. (1876–1949). Soupis osobního fondu (LA PNP 1961). ■ ● ref. Kouzlo rozchodu: KJ. (F. V. Krejčí), Rozhledy 7, 1897/98, s. 898; T., Zlatá Praha 15, 1897/98, s. 454; J. K. (Karásek ze Lvovic), MR 1898, sv. 8, s. 85; R. Bazarov, Čes. revue 2, 1898/99, s. 354 ●; ● ref. Pasiflora: an., Besedy Času 1903, s. 372; K. Z. K. (Klíma), LidN 28. 11. 1903; M., Lit. listy 1 (21), 1903/04, s. 38; Z. (J. Laichter), Naše doba 11, 1903/04, s. 624 → Uměním k životu (1919; znovu 1946, staf. knihy životné a tak zv. knihy literární); V. Č. (Červinka), Zlatá Praha 21, 1903/04, s. 58; an. (A. Procházka), MR 1903/04, sv. 15, s. 104; -o-, Přehled 2, 1903/04, s. 123 a 144; E. Sokol (K. Elgart S.), Rozhledy 14, 1903/04, s. 826; -ský, Zvon 4, 1903/04, s. 153; J. Rowalski (A. Bačkovský), Lumír 32, 1903/04, s. 168; H. Jelínek, Nová čes. revue 1, 1903/04, s. 317; F. V. Vykoukal, Osvěta 1904, s. 266; -alfa- (J. Kamper), Politik 5. 3. 1904 ●; ● polemika o brožuru Národní divadlo a české drama: F. X. Šalda, Přehled 2, 1903/04, s. 599 + Čas 17. 8. 1904 + Slovo 1904, č. 41, 44, 47 → vše KP 5 (1950); S. repliky: Lit. listy 1 (21), 1903/04, s. 230, 259 (pseud. Neždanov) ●; ● ref. V soumraku srdcí: F. X. Šalda, Čes. kultura 2, 1913/14, s. 170 → KP 9 (1954); Ant. Veselý, Čes. revue 7, 1913/14, s. 502; H. Jelínek, Lumír 42, 1913/14, s. 230; A. Novák, Přehled 12, 1913/14, s. 394; F. Sekanina, Zvon 14, 1913/14, s. 445; an., Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 228; K. (F. V. Krejčí), PL 15. 2. 1914; B. Polan, Samostatnost 3. 6. 1914; F. V. Vykoukal, Osvěta 1914, s. 631 ●; ● ref. Host: jv. (J. Vodák), LidN 13. 12. 1916; K. (F. V. Krejčí), PL 24. 12. 1916; J. Šimánek, Topičův sborník 4, 1916/17, s. 328; O. Šimek, Lumír 45, 1916/17, s. 74; -fer. (O. Schäfer), Zvon 17, 1916/17, s. 154; F. X. Šalda, Kmen 1, 1917/18, č. 6 a 7 → KP 10 (1957) ●; ● ref. Za přeludem: -fer (O. Schäfer), Zvon 17, 1916/17, s. 266; A. Novák, Lumír 45, 1916/17, s. 282 ●; G. P. (Pallas): ref. Host a Za přeludem, Zlatá Praha 34, 1916/17, s. 204; ● ref. Podobizny a reliéfy: J. Folprecht, Čes. revue 12, 1918/19, s. 668; -och- (F. S. Procházka), Zvon 19, 1918/19, s. 632; O. Šimek, Lu-

mír 47, 1918/20, s. 411; A. Novák, Venkov 23. 9. 1919; J. B. (Borecký), Osvěta 1919, s. 637; M. Rutte, Cesta 2, 1919/20, s. 237; J. Kopal, Nové Čechy 3, 1919/20, s. 217 ●; ● ref. Dravý živel: F. Götz, NO 25. 12. 1924; K. (F. V. Krejčí), PL 25. 12. 1924; J. O. Novotný, Cesta 7, 1924/25, s. 376; Z. (J. Laichter), Naše doba 32, 1924/25, s. 503; B. Polan, Pramen 5, 1924/25, s. 296; A. Novák, LidN 11. 1. 1925; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 8. 2. 1925; O. Šimek, Lumír 1925, s. 72; Sk. (F. Skácelík), Samostatnost 1925, č. 28 ●; J. Knap: S. románová tvorba, Sever a Východ 1925, s. 103 + K. S., romanopisec, tamtéž 1926, s. 219; ● k padesátinám: AMP. (A. M. Píša), Večerník PL 12. 10. 1926; F. Götz, NO 13. 10. 1926; M. Rutte, NL 17. 10. 1926; -ský. (A. Bělský), Samostatnost 1926, č. 40; -btk- (V. Brtník), Zvon 27, 1926/27, s. 99; F. Sekanina, Lit. rozhledy 11, 1926/27, s. 15 ●; ● ref. Hudba samoty: A. Novák, LidN 13. 11. 1926; V. Brtník, Venkov 18. 11. 1926; F. Götz, NO 21. 11. 1926; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 28. 11. 1926; K. H. (Hikl), Naše doba 34, 1926/27, s. 378; J. O. Novotný, Cesta 9, 1926/27, s. 321 ●; O. Šimek: Ideová inspirace v románovém díle K. S., Lumír 53, 1926/27, s. 469 + Genetické a tradiční předpoklady v díle K. S., Lumír 54, 1927, s. 265; P. Fraenkl: O soudobé české literární kritice, Naše doba 35, 1927/28, s. 605; ● ref. Podobizny a reliéfy (přeprac. vyd.): F. Götz, Lit. svět 1, 1927/28, č. 11; M. Hýsek, NL 6. 4. 1928; V. Brtník, Venkov 1. 6. 1928; Š. Jež, Samostatnost 1928, č. 44–45; O. Šimek, Lumír 55, 1928/29, s. 177; J. Staněk, Čes. osvěta 25, 1928/29, s. 94 ●; F. Kovárna: Impresionista a romaník, Sever a Východ 1928, s. 176; ● ref. Krystaly a průsvity: O. Šimek, Lumír 55, 1928/29, s. 449; A. Grund, RA 4, 1928/29, s. 304; V. Brtník, Venkov 14. 3. 1929; G. (F. Götz), NO 16. 4. 1929; Sk. (F. Skácelík), Samostatnost 1929, č. 14; A. M. Píša, Sever a Východ 1929, s. 173; J. Knap, Slavische Rundschau 1929, s. 478; P. Fraenkl, Naše doba 37, 1929/30, s. 121 ●; P. Fraenkl: K vývoji novodobé české literární kritiky, RA 5, 1929/30, s. 370, 386; ● ref. Masky a modely: Sk. (F. Skácelík), Samostatnost 1930, č. 37; V. Brtník, Venkov 3. 4. 1930; P. E. (Eisner), Prager Presse 13. 6. 1930; Ktk. (B. Koutník), Čin 2, 1930/31, s. 279; O. Šimek, Lumír 57, 1930/31, s. 324 ●; ● k šedesátinám: A. N. (Novák), LidN 13. 10. 1936; p. (A. M. Píša), PL 13. 10. 1936; Kp. (J. Knap), Venkov 13. 10. 1936; H. Jelínek, Lumír 63, 1936/37, s. 33 ●; ● ref. Mlází: Kv., Rozhledy 1936, s. 319; N. (M. Novotný), LitN 9, 1936/37, č. 17; O. Šimek, Lumír 63, 1936/37, s. 43; EL (J. Strnadel), Čin 9, 1937, s. 57; O. K. (Králík), LUK 1937, s. 22 → Platnosti slova (2001); AMP. (A. M. Píša), PL 16. 1. 1937; Kp. (J. Knap), Venkov 20. 4. 1937; R. H. (Habřina), Kolo 1938, s. 93 ●; J. Kalina (B. Fučík): Souboj s mrtvým (S. a Šalda), Akord 7, 1939/40, s. 33 → Kritické příležitosti 2 (2002); ● k sedmdesátinám: G. (F. Götz), NO 13. 10. 1946; J. Hrabák, Rovnost 13. 10. 1946; K. P. (Polák), PL 13. 10. 1946; B. Polan, Svob. noviny 15. 10. 1946; bs. (B. Slavík), LD 17. 10. 1946 ●; ● ref. Z mého života 1: A. M. Píša, Ky-

tice 1, 1945/46, s. 328; J. Haller, NR 1946, s. 45; V. Černý, KM 1946, s. 122; jšk. (J. Š. Kvapil), Naše doba 1946, s. 236; M. Novotný, LitN 1946, s. 61; jmk, LD 24. 1. 1946; F. H. (Hampl), Práce 26. 2. 1946; M. Sedloň, RP 1. 3. 1946; G. (F. Götz), NO 26. 3. 1946; B. Polan, Svob. noviny 7. 8. 1946 ●; ● ref. Z mého života 2: F. Krčma, Beseda 3, 1945/46, s. 328; V. Černý, KM 1946, s. 247; G. (F. Götz), NO 9. 6. 1946; F. H. (Hampl), Práce 15. 6. 1946 ●; ● ref. Z mého života 1, 2: J. B., Akord 1947, s. 40; Jiří Hlídek (M. Novotný), LitN 1949, s. 10 ●; ● ref. Z mého života 3: K. Polák, PL 21. 11. 1946; Fr. H. (Hampl), Práce 29. 12. 1946; J. Brambora, Kytice 1947, s. 227; F. Krčma, Beseda 1947, s. 41; P. Eisner, Kulturní politika 3, 1947/48, č. 14; jšk. (J. Š. Kvapil), Naše doba 54, 1947/48, s. 141 ●; O. Králík: O metodu Šaldových polemik, Vyšehrad 1947, s. 38; M. S. (Sedloň): ref. Z mého života 2, 3, RP 20. 7. 1947; H. Jelínek in Zahučaly lesy (1947); ● ref. Z mého života 4: F. Hampl, Práce 7. 10. 1948; bs (B. Slavík), LD 23. 1. 1949 ●; V. Štěpánek: ref. Z mého života 1–4, LF 1949, s. 122; ● nekrology: bs (B. Slavík), LD 20. 12. 1949; R. H. (Havel), NR 1949, s. 180; F. Škvára, Slovesná věda 3, 1949/50, s. 43 ●; V. Štěpánek: S. román V soumraku srdcí, LF 1950, s. 203; E. Macek in F. X. Šalda: KP 5 (1951, s. 266 a 276) + F. X. Šalda a Hladíkův Lumír (komentář k ed. dopisů F. X. Šaldy K. Sezimovi), Sborník NM v Praze, ř. C – lit. hist., 1964, s. 229; (Bí): Maloval svěžími barvami, Příbramský deník 15. 8. 1996; R. B. Pynsent: Dekadentní sliznice. Krafft-Ebing, dekadence a S. Pasiflora, sb. Česká literatura na konci tisíciletí 1. Příspěvky z 2. kongresu světové literárněvědné bohemistiky (2001).

II

Sfinx

Působnost 1919–1949

Pražské nakladatelství zaměřené zprvu zejména na mystickou a okultní literaturu a populární příručky sebevýchovy, později na atraktivní soudobou původní i přeloženou beletrii a naučnou literaturu.

Podnik založil a po celou dobu řídil Bohumil Janda (* 20. 12. 1900 Král. Vinohrady, dnes Praha-V., † 26. 5. 1982 Praha). Byl synem hokynáře, po absolvování 3 tříd měšťanské školy se 1914–17 vyučil v vinohradské firmě Gustav Voleský (1914–16 absolvoval gremiální odbornou knihkupeckou školu), v níž pracoval ještě další 2 roky. Koncem 1918 založil jako soukromý nakladatel bez koncese *Vydavatelství Sfinx* a následujícího roku zahájil intenzivní nakladatelskou činnost. Byla zprvu zaměřena zejména na populární literaturu mystickou,

okultní, spiritistickou, filozofickou, zdravotědnou, sportovní, obchodní a podnikatelskou a na příručky životního úspěchu. Na redakci knižnic se s nakladatelem podílel zprvu zejména J. Bartoš. Po získání nakladatelské (1924) a knihkupecké (1926) koncese se firma pod názvem *Nakladatelství Sfinx – Bohumil Janda* (později uváděna též jen *Sfinx – B. Janda*) koncem druhé poloviny 20. let vypracovala na jedno z nejproduktivnějších pražských nakladatelství. Na jejím vzestupu se významně podíleli i bratři B. Jandy Alois (uváděn též Louis) a zejména Ladislav (1898–1984), který po krátkém působení v bratrově nakladatelství založil 1926 knihkupeckou a distribuční firmu Kramerius a spol. (samostatně fungovala do 1933, kdy byla sloučena s podnikem B. Jandy), jež se soustředila hlavně na intenzivní prodej produkce nakladatelství Sfinx. V něm vzniklo samostatné komerční oddělení (vedl je J. Ortlík) s moderními propagačními metodami (řídil je reklamní odborník J. Brabec), výzkumem trhu a sítí vlastních obchodních zástupců. Ke zvýšení odběru organizovalo soutěže pro knihkupce (tematické výkladní skříně) i čtenáře (kromě věcných cen i rukopisy autorů nakladatelství). Od poloviny 20. let, kdy se ediční program postupně soustředil zejména na soudobou původní a přeloženou prózu, dobrodružnou četbu a velká díla populárně-naučná, sdružovalo nakladatelství převážnou většinu titulů vydávaných mimo profilové knižnice do prodejních sérií. Hlavním literárním spolupracovníkem nakladatelství ve 30. letech byl E. Vachek, redaktory byli A. B. Kohout, Q. Palička a E. Ptáček. V polovině 30. let firma překonávala finanční potíže a byla nucena odprodat zbytky nákladu některých edic. Pro subskripční odběr některých titulů knižnic Evropská knihovna a Pyramida zřídila 1934 novou složku Evropský literární klub (ELK), který se následujícího roku částečně osamostatnil (koncesionářem ELK byl L. Janda, prvním předsedou výboru B. Janda) a působil jako čtenářský klub. Oba podniky se zcela rozdělily až 1941, kdy vzniklo nakladatelství *Sfinx – Bohumil Janda, s. r. o.*, a ELK, a. s. Po celou dobu existence však byly personálně a organizačně propojeny a koordinovaly i své ediční programy, přičemž 1. vydání závažnějších titulů se postupně přesouvala do ELK. V březnu 1948 byla na Sfinx uvalena národní správa (správcem jmenován malíř C. Štolovský) a následujícího roku by-

la firma likvidována. B. Janda pracoval 1950–51 a opět 1954–56 jako lesní dělník, 1951–54 ve Státním židovském muzeu, 1956–58 v Encyklopedické kanceláři ČSAV a od 1959 v Encyklopedickém institutu ČSAV. Příspěvky k otázkám vizuální komunikace a posílání knihy publikoval v časopisu Typografia. – Nakladatelství působilo nejprve v Praze na Vinohradech čp. 437 (Dobrovského, dnes Uruguayská 4), od 1926 na Novém Městě (Krakovská 7). Expedice byla na Novém Městě čp. 281 (Na Zbořenci 15, dnes Odborů 3), redakce někdy uváděna v čp. 287 (Na Zbořenci 28, dnes Odborů 14, též Karlovo nám. 19, dnes 18). V létě 1929 se celá firma přestěhovala do zadního traktu budovy Černého pivovaru na Karlově nám. 15 (dnes 14, čp. 292 – Nové Město), v době finančních potíží koncem 1933 naposled na Smíchov čp. 55 (Přemyslova 16, od 1941 Kalivodova, dnes Staropramenná 12).

Jednotlivé tematicky a žánrově profilované knižnice, soubory spisů jednotlivých autorů i další tituly, zpravidla zařazované do komerčních sérií, vycházely jako součást základní řady *Nové cíle* (1919–49, asi 1075 sv.), která zahrnuje veškerou různorodou knižní produkci nakladatelství a tvoří tak spíše než knižnici soubor jeho publikačních čísel (nově byla číslována další vydání těchto titulů, chronologie vydání nebyla vždy striktně dodržována, okolo 1948 zůstalo několik čísel do posledního svazku 1096 neobsazeno). Nečetná beletrie vycházela zprvu mimo knižnice. Výjimkou se staly *Knihy mlkování, lásky a vášně* (1919, 1 sv.) s mizogynskou satirou G. Boccaccia Koš aneb Bludiště lásky. Teprve prozaická edice *Čeští beletristé* (1. řada 1925–28, 9 sv., do 1926, sv. 6, red. J. Karásek ze Lvovic; 2. řada 1926–29, 11 sv., do 1927, sv. 6, red. J. Karásek ze Lvovic a M. B. Böhnel), v níž publikovali M. B. Böhnel, F. J. Čečetka, V. Dyk, J. Hněvkovský, R. R. Hofmeister, J. Jahoda, J. F. Karas, J. Knap, F. Kovárna, J. Maria, R. Medek, A. C. Nor, J. V. Rosůlek a A. M. Tilschová, obrátila soustavnou pozornost nakladatelství k soudobé původní tvorbě. Následovala *Pyramida* (1929–36, 36 sv., red. E. Vachek), koncipovaná jako reprezentační soubor současné československé prózy. Českou tvorbu zastupovali V. Nezval (Kronika z konce tisíciletí, 1929; Posedlost, 1930; Dolce far niente, 1931), I. Olbracht (Zamřížované zrcadlo, 1930; Nikola Šuhaj loupežník, 1933), V. Vančura (Markéta Lazarová, 1931), dále

A. Fuchs, B. Horst, B. Klička, K. Konrád, J. Kopta, F. V. Krejčí, Z. Němeček, A. C. Nor, K. Nový, T. Svatopluk, E. Vachek a L. Vladyka, z pozůstalosti V. Dyk (Děs z prázdna, 1932) a L. Klíma (Slavná Nemesis, 1932). V překladech zde programově vycházela též tvorba českých Němců (B. Brehm, M. Brod, J. Mühlberger, R. M. Rilke, F. Werfel, L. Winder). O jednom svazku, a proto programově nepředvídatelná, zůstala *Ideální knihovna dneška* (1929) patrně zaměřená na lehké četbu. Převážně původní poezii byla věnována polobibliofilská knižnice *Růžová zahrada* (1930–32, 4 sv., red. K. Biebl) se sbírkami jejího redaktora (Nebe, peklo, ráj), V. Nezvala (Jan ve smutku), J. Zahradníčka (Návrat) a sborníkem Nová ruská poezie 1910–30 (ed. B. Mathesius). Další edice původní tvorby *Nová česká próza* (1936–49, 32 sv., 1937 red. K. Konrád a V. Neff, později B. Janda) se po nových dílech E. Glöckera, K. Hadravce, F. Kožíka, V. Martínka, Z. Němečka, V. Neffa, A. C. Nora, J. V. Rosůlka (pseud. V. Drnák), T. Svatopluka, S. Špálové a G. Včeličky postupně omezila na další vydání čtenářsky úspěšných titulů převážně z produkce Sfinx a ELK. Jako překladový protějšek Pyramidy byla koncipována *Evropská knihovna* (1933–49, 39 sv., red. V. Tille, od 1946, sv. 29, B. Janda). Zprvu podle výběru „národních rádců“ pro jednotlivé literatury ze zahraničí (mj. F. Körmendi, Th. Mann, P. Selver) i z domova (G. Winter) a s biografickými medailony autorů v tiráži svazků přinesla překlady soudobé románové tvorby německé (B. Brecht, H. Fallada, A. Neumann, A. Scholtis), rakouské (J. Roth), americké (L. Bromfield, A. Halper, J. Hergesheimer), anglické (W. Greenwood, S. Jameson, R. Llewellyn, E. Linklater, H. Spring), kanadské (H. MacLennan), francouzské (Ch. Braibant, A. Gide, A. Chamson, H. de Montherlant, M. Saint-Hélierová), ruské sovětské (S. P. Borodin, L. M. Leonov, M. Šolochov), polské (M. Choromański), portugalské (F. de Castro), maďarské (F. Körmendi), dánské (T. O. Lökken), islandské (K. Gudmundsson), nizozemské (J. Last, A. Roothaert, T. de Vries), norské (R. Fangen, S. Christiansen), švédské (G. Ericsson) a japonské (K. Tojohiko). Dobovému zájmu o sovětskou literaturu vyšla vstříc knižnice *Knihy nového Ruska* (1935–40, 11 sv., red. B. Mathesius, od 1935, sv. 6, *Knihovna šestiny světa*), v níž převažující tvorbu M. Šolochova doplnila

díla V. Ivanova, L. M. Leonova a L. S. Soboleva a mimo pořadí vzpomínky R. Nižinské (1937). Běžnou beletristickou oddechovou produkci sdružovalo nakladatelství od poloviny 20. let z komerčních důvodů do prodejních sérií obvykle s jednotnou cenou, která byla jediným jednotícím prvkem pro směs titulů původní i přeložené dobrodružné, detektivní, historické, společenské a výjimečně i vzpomínkové a reportážní prózy. Údaje o sérii a svazku byly uváděny jen na obálkách, což umožňovalo zařazení titulů i do jiných nabídkových souborů. V *Sérii Sfinx* (původně *Tricetikorunové série*, 1925–36, 12 roč. po 10 sv.) a *Devítikorunovce* (1928–32, 88 sv.) vyšli (někteří různými díly v obou sériích) čeští autoři L. Baudyšová, V. Boček, M. B. Böhnelt, F. J. Čečetka, E. Fiker, J. Gmelja, J. Havlasa, J. Havlíček, R. R. Hofmeister, B. Horst, J. Jahoda, A. Jenne, V. K. Jeřábek, J. F. Karas, F. Kocourek, F. V. Krejčí, V. Krška, F. X. Ksandr (pseud.), Z. M. Kuděj, K. Leger, V. Menger (vzpomínky na J. Haška), J. Morávek, A. C. Nor, J. Ch. Novotný, J. O. Parma, K. Picka, E. Rada, J. V. Rosůlek, O. Schäfer, M. Šárecká, J. Škába, E. Tréval, R. Utěšilová, E. Vachek, L. Vladyka, B. Zajceva, A. Zeman, A. Ziegloserová, A. Žipek; z cizích mj. O. Baum, J. Buchan, J. Delmont, Z. Grey, T. Gulbrandsen, F. Heller, L. Lania, L. M. Leonov, H. R. von Nack, E. H. Porterová, G. S. Porterová, R. Sabatini, K. Siodmak, H. L. Smithová, F. Sologub, P. G. Wodehouse aj. Řada *SVS 15* (*Subskripční*, též *Souborná vydání Sfinx*, 1931–34, 28 sv.) zařazovala střídavě nová díla i reedice současných českých autorů (M. B. Böhnelt, K. Fiala, J. Havlasa, J. Maria, V. Martínek, A. C. Nor, J. V. Rosůlek, O. Schäfer, F. Téver, E. Vachek, L. Vladyka, J. Weiss). Převážně jen na obálkách byly rovněž označovány beletristické soubory oddechové četby. Úspěšnější než nevýrazná knižnice klasické románové tvorby *Mistři světového románu* (1927, 5 nečís. sv., autoři H. de Balzac, F. M. Dostojevskij, A. Dumas st., A. S. Puškin, A. Strindberg) byla *Knihovna Dalekého západu* (1927–33, 48 sv.), v níž romány J. Gregoryho později doplnila díla dalších klasiků amerického westernu (M. Brand, G. Goodchild, E. Haycox, J. B. Hendryx, G. W. Ogden, Ch. A. Seltzer). V detektivní edici *Stopa* (1933–34, 6 sv.) převažovaly romány E. Fikera, doplněné dvěma překlady. V pokusu o knižnici hodnotné oddechové četby *Jedním dechem* (1938–40,

6 sv., red. E. Kvasnička, J. Poch, T. Trnka) vyšli L. Paul, J. B. Priestley, S. Reiniš, G. B. Savi, J. Veselinovič a E. L. Whiteová. Čtenářsky atraktivní přeloženou románovou tvorbu současných autorů (mj. L. Bromfield, A. J. Cronin, C. S. Forester, T. Gulbrandsen, S. Lewis, K. Mann, W. S. Maugham, D. du Maurierová aj.) soustředila ve 2. polovině 30. let edice *Palma* (1. řada 1937–41, 23 sv.; 2. řada 1946–48, 21 sv.). Převážně 2. vydání překladových titulů ELK přinesla knižnice *Proslulí autoři* (1941–42, 9 sv.). V knižnici *Sen a skutečnost* (1941–43, 9 sv.) doplnil původní tvorbu O. Barényiové okupačními poměry zúžený výběr překladů prózy a dramát z dánštiny, švédštiny, francouzštiny, italštiny a španělštiny. V knižnici humoristické prózy *Svět se směje* (1941–48, 8 sv.) se kromě překladů (mj. K. Mikszáth, L. Thoma, J. Thurber) uplatnila původní tvorba V. Laciny a B. Polácha. Přeložené i původní cestopisné, politické, válečné a kulturní reportáže (autoři mj. J. Mucha, V. Štědrý, G. Winter) převažovaly v edici *Kořeny doby* (1935–48, 14 sv.). Od 2. poloviny 30. let nakladatelství rozšířilo program o výpravné ilustrované a obrazové publikace. Na grafiku v ilustračním doprovodu klasické české i světové tvorby (mj. Ezop a V. Hollar, B. Cellini a C. Bouda, V. Hugo a M. Švabinský) se soustředila *Knihovna Mistrů* (1936–49, 6 sv.). Knižnice *Zlatá studně* (1941–48, 6 sv., red. B. Janda) přinesla kromě fotografických alb (mj. J. Sudek) a reprodukcí korespondenci M. Alše s A. Jiráskem a výbor Humor, vtip a satira v české lidové písni (1947, ed. J. Horák), edice *Sůl země* (1946–48, 12 sv., red. B. Janda) přeloženou klasickou poezii i prózu (mj. část Starého zákona v překladu V. Šrámka a ruské Byliny tlumočené P. Kříčkou) a reedice a nová uspořádání děl starší české literatury (mj. výbor Písň žáků darebáků, ed. R. Krátký a R. Mertlík). Vesměs nedokončené soubory spisů kmenových českých autorů nakladatelství zahájily Souborné spisy M. B. Böhnelt (1926–30, 8 sv.), následovaly Spisy J. Marii (1928–32, 6 sv.), Spisy J. V. Rosůlka (1930–32, 9 sv.) a Dílo E. Vachka (1930–39, 16 sv.). Jednosvazkovým torzem zůstal raný pokus nakladatelství o Spisy O. Wilde (1919, 1 sv.: Intence). Z cizích autorů vyšla dále dramata H. Ibsena (1928–30, 11 sv., red. G. Pallas). V rámci Knižnovny Dalekého západu vyšel volný soubor spisů J. Gregoryho (1927–33, 19 sv.) a mimo ni Z. Greye (1926–27, 8 sv.), v Knihách nového

Ruska (pak v Knihovně šestiny světa) spisy M. Šolochova (1935–40, 6 sv., red. B. Mathe-sius). V několika svazkových kompletech nakladatelství nabízelo i díla některých dalších kmenových autorů (V. Hladík, L. Vladyka, A. Zeman) vydávaná v různých knižnicích a sériích. Autory od 30. let 19. století do přítomnosti zahrnul Výbor z krásné prózy československé (1931–32, spoluvydavatel Státní nakladatelství); vrchním redaktorem deseti-svazkového díla (Česká próza 1–8, Slovenská próza a Němci v českých zemích, sv. 9–10) byl K. Sezima, spolupracovali P. Bujnáček, P. Eisner a Ant. Veselý, kteří spolu s A. Novákem napsali i vstupní stati. – Bohatá a různorodá tvorba zahraničních autorů soustředila v nakladatelství řadu překladatelů různých kvalit. Zejména z angličtiny převáděli J. Bartoš, A. Čermáková, J. Fastrová, Z. Franta, B. Chudoba, M. Maixner, Q. a B. Paličkovi, B. Rovenský, J. Skalický, H. a A. Skoumalovi, A. B. Šťastný, Z. Vančura, V. Vendyš, L. Vokrová-Ambrosová, J. Vorel, W. F. Waller; z dánštiny Arno Kraus; z francouzštiny A. Breska, J. Hanušová, J. Heyduk, M. Hlávka, J. Hořejší, S. Kadlec, E. Lešehrad, B. Z. Nekovařík, J. Vaněk, G. Winter; z holandštiny L. Faltová; z italštiny J. Bartoš, J. Kostohryz, F. Kovárna; z latiny B. Ryba; z maďarštiny E. Klinger, Arnošt Kraus; z němčiny P. Eisner, L. Faltová, J. Grmela, J. Hüttlová, M. Jesenská, O. Laurinová, I. Olbracht (pseud. Josef Vrbata), V. Seifert, J. Zahradníček (R. M. Rilke), J. Zaorálek; z norštiny H. Hackenschmied, M. Krausová-Lesná, K. V. Rypáček, V. Šuman; z polštiny J. Bečka a J. Závada; z portugalštiny M. Fliedrová; z ruštiny J. Bečka, V. Borek, J. Folprecht, B. Ileš, P. Křička, B. Mathesius, F. Písek a ze švédštiny M. Krausová-Lesná, P. Moudrá. – Nebeletristickou produkci nakladatelství zprvu určovala *Knihovna Sfingy* (1919–25, 62 sv.), která soustředila literaturu astrologickou, mystickou, okultní a spiritistickou. V jejím rámci vyšly i první čtyři svazky knižnice praktických příruček *Tělesná kultura* (též *Knihovna tělesné kultury*, 1919–24, 9 sv., red. B. Janda). Původní příspěvky k okultismu (mj. E. Lešehrad) přinesla knihovna *Psycha* (1922–23, 5 sv., red. R. Hynek). Knižnice *Moderní lidoznalství* (1921–24, 3 sv.), *Gong* (1921–27, 18 sv., red. B. Janda, mj. též F. Lexa: Staroegyptské čarodějnictví) a *Metoda* (1922–25, 24 sv., red. B. Janda) zahrnula příspěvky k hygieně duševního života, psychologii,

grafologii aj. Serióznější produkci zahájil soubor *Světlo ve tmách* (1922–26, 8 sv., red. Č. Zíbrt) s etnografickými (od redaktora edice), klimatologickými, zeměpisnými a zdravotními tématy. Knižnice *Merkur* (1923–29, 13 sv., red. B. Janda, od 1924, sv. 2, J. Bartoš, od 1927, sv. 11, F. Munk) se zaměřila na publikace k otázkám obchodu, jeho řízení a reklamy (mj. spisy H. Forda). *Filozofická knižnice* (1925–27, 3 sv., red. E. Čapek a F. Pelikán, od 1929 pokračovala v nakladatelství Česká grafická Unie) přinesla Monadologii G. W. Leibnitze v překladu E. Čapka a spisy o české filozofii K. Vorovky. V encyklopedické knihovně *Škola vševedná* (1925–32, 35 sv., red. O. Kádner) zajišťovali výběr titulů přední specialisté jednotlivých oborů. Jediným příspěvkem k dějinám literatury (red. P. M. Haškovec) bylo torzo kompendia B. Jedličky *Dějiny českého písemnictví, doba nová 1* (1931). Knižnice *Svěží věda* (1935–48, 10 sv.) obsáhla převážně přeložené populárně-naučné publikace z různých oborů. K tematice svých počátků se nakladatelství vrátilo v knižnici amerických návodných příruček *Umění žít* (1936–41, 3 sv.). Jen část ohlašovaného programu stačila realizovat společenskovědně zaměřená edice *Věda lidu 20. věku* (1946–49, 6 sv.) s převážující historickou tematikou (autoři M. V. Kratochvíl, K. Krofta, A. Pražák, O. Šimek). Architektura a výtvarnému umění byla věnována knižnice *Zlatý list* (1947–49, 4 sv., red. B. Janda). Kromě obsáhlých populárních kompendií k profilovým tématům své produkce (domácí hospodářství, hygiena manželského života, zdravotní, obchod a ekonomika) připravilo nakladatelství pod protektorem Masarykovy akademie práce reprezentační soubor Československá vlastivěda (1929–37 vyšlo 10 dílů v 11 svazcích základní řady s rejstříkem za vrchní redakce V. Dědina a 2 svazky 2. řady). Pro sv. 7 Písemnictví (1933) zpracoval dějiny české literatury A. Novák, slovenské A. Pražák, pro sv. 3 (1934) vývoj novočeského verše J. Mukařovský a staročeského R. Jakobson, pro 2. řadu (1936) pak vývoj českého spisovného jazyka B. Havránek a slovenského V. Vážný. – Prvním periodikem Sfinx byl nakladatelský časopis *Talisman* (1923–25, 3 roč., red. B. Janda; podtitul roč. 1–2 Literární zpravodaj nakladatelství Sfinx, roč. 3 Měsíčník vědy o úspěchu). Úzce propagační zaměření přesáhl další časopis *Hovory Sfinx* (podtitul Literární zpra-

vodaj nakladatelství Sfinx, 1929/30 a 1933, red. B. Janda s red. kruhem). Po ukončení 1. roč. měl pokračovat jako příloha měsíčníku Pramen, který však nakladatelství nepřevzalo; 1933 byl na rok obnoven. V 1. roč. (vyšlo 6 čísel) komentovali svou tvorbu v článcích, dopisech nebo rozhovorech M. B. Böhnel, M. Brod, J. Delmont, R. R. Hofmeister, F. V. Krejčí, R. Medek, J. Morávek, J. V. Rosůlek, K. Vorovka, L. Winder aj.; stati o dílech autorů nakladatelství napsali E. Beneš, V. Hoppe, J. Hora, J. Karásek ze Lvovic, V. Nezval, A. C. Nor, O. Pick, B. Polan, E. Rutteová, J. V. Sedlák, E. Vachek, E. Walter aj.; názor na moderní román publikovali K. Biebl, B. Horst a V. Nezval; k obecnějším literárním otázkám se vyslovili P. Eisner, F. Kocourek, O. Pick, G. Winter, V. Zelinka. Vedle anekdot (též šifra nr, tj. A. C. Nor) list tiskl epigramy (J. Mašek, i šifra šek) a šifra H. M. Ve 2. roč. (vyšlo 5 čísel) psal kulturněpolitické komentáře E. Vachek (šifra e. v.), o nových knihách K. Z. Klíma, G. Winter, V. Zelinka, o sobě a vlastní tvorbě H. Fallada, S. Christiansen, F. Körmendi, J. Maria, I. Olbracht, J. Roth, o Evropské knihovně E. Beneš, B. Janda, V. Tille, E. Vachek, o soutěži na grafickou úpravu Evropské knihovny J. Štyrský. Karikaturami přispěli Z. Guth, A. Hoffmeister, A. V. Hrska, F. Muzika a A. Pelc. Knihkupecům byla určena pravidelná propagační stránka v týdeníku Svazu knihkupců a nakladatelů Českosl. knihkupec Zákulisí Sfinx (čtrnáctidenně 1929–32 do č. 40), na niž navázal stejnojmenný cyklostylovaný bulletin (zjištěn 1933). 1930 obnovilo nakladatelství zaniklý časopis nakladatelství Pokrok Literární noviny (1930/31–35/36, roč. 5–8, odp. red. B. Janda), který 1936 odevzdalo ELK. Ilustrovaný měsíčník pro moderní podnikání Typ (red. J. Brabec, H. N. Casson a B. Janda) vycházel ve Sfinxu od 1927/28 (roč. 1) do 1938 (roč. 12), kdy v jeho vydávání pokračoval J. Brabec. – Výtvarná účast se zprvu omezovala převážně na obálky (R. Adámek, J. Dědina, F. Kobliha, později zejména Z. Burian, A. L. Salač, R. Schlosser), doplňovaná u lidové beletrie sporadicky konvenčními ilustracemi (V. Černý, J. Goth, F. Horník, A. Scheiner, J. Vodrážka, F. Vrobel, J. Wenig). Od poloviny 20. let však nakladatelství systematicky zlepšovalo kvalitu tisku (účastí tiskáren Jiří Jelen v Mělníce, Müller a spol. v Turnově, Orbis, Tempo aj.), zavádělo jednotné nakladatelské vazby (zprvu podle

návrhů J. Sejpky a J. Solara) a k úpravě a ilustracím přizvalo významné výtvarníky (J. Benda, C. Bouda, J. Čapek, J. Konůpek, J. Lada, V. Rada, J. Rambousek). Od konce 20. let se na výrazné modernizaci vnější podoby publikací podíleli J. Hesoun, A. V. Hrska, A. B. Kohout, S. Kohout, A. Lískovec, O. Menhart, F. J. Müller, L. Sutnar, J. Štyrský, K. Teige a Toyen. Část nákladu vybraných titulů vycházela v bibliofilské úpravě a v kožených vazbách.

KNIŽNICE: Nové cíle (1919–49, v jejím rámci další knižnice). *Beletrie a práce o literatuře a umění*: Knihy milkování, lásky a vášni (1919); Čeští beletristé (1925–29); Série Sfinx, původně Třicetikorunová série (1925–36); Mistři světového románu (1927); Knihovna Dalekého západu (1927–33); Devítikorunovka (1928–32); Ideální knihovna dneška (1929); Pyramida (1929–34); Růžová zahrada (1930–32); SVS 15 (1931–34); Stopa (1933–34); Evropská knihovna (1933–49); Knihy nového Ruska, pokr. Knihovna šestiny světa (1935–40); Kořeny doby (1935–48); Knihovna mistrů (1936–49); Nová česká próza (1936–49); Palma (1937–48); Jedním dechem (1938–40); Proslulí autoři (1941–42); Sen a skutečnost (1941–43); Svět se směje (1941–48); Zlatá studně (1941–48); Sůl země (1946–48); Věda lidu 20. věku (1946–49); Zlatý list (1947–49). – *Ostatní*: Tělesná kultura (1919–24); Knihovna Sfingy (1919–25); Moderní lidoznalství (1921–24); Gong (1921–27); Psychika (1922–23); Metoda (1922–25); Světlo ve tmách (1922–26); Merkur (1923–29); Filozofická knižnice (1925–27); Škola vševědná (1925–32); Sešity šťastných lidí (1932–35); Svěží věda (1935–48); Umění žít (1936–41). ■ SOUBORNÁ VYDÁNÍ. *Čeští autoři*: M. B. Böhnel, J. Maria, J. V. Rosůlek, E. Vachek. – *Cizí autoři*: J. Gregory, Z. Grey, H. Ibsen, M. Šolochov, O. Wilde. ■ Z DALŠÍ PRODUKCE: Dokonalá zdravotvěda 1–5 (1924); G. Pallas: Henrik Ibsen (1927); V. Nezval: Silvestrovská noc (1929); Československá vlastivěda 1–10 (1929–35), řada 2 (1936–37); K. H. Hilar: Pražská dramaturgie (1930); K. Biebl: Plancius (1931); A. Hoffmeister: Povrch pětiletky (1931); Výbor z krásné prózy československé 1–10 (1931–32); M. Jirko: Zraje réva (1932); Encyklopedie výkonnosti 1–3 (1932–34). ■ PERIODIKA: Talisman (1923–25); Typ (1927–38); Hovory Sfinx (1929/30, 1933); Literární noviny (1930–36); Zákulisí Sfinx (1933). ■

BIBLIOGRAFIE: Seznam knih 1926; Seznam knih 1919–29 + Doplněk seznamu 1930–31; Seznam knih (b. d., 1933); Díla pro celé generace (b. d., 1936); Seznam zábavné četby (b. d., 1936); Seznam knih pro náročné čtenáře (1937); Seznam naučných knih (1939). ■ LITERATURA: Knihovna Čeští beletristé Týdnu české knihy (b. d., 1927); Dialog, který stvořil základní knihovnu nového československého románu (b. d., 1931); E. Bílková: S. – B. Janda (1924–1949).

Soupis nakladatelského fondu (LA PNP 1994); sb. Nakladatel Bohumil Janda a Evropský literární klub (2000). ■ J. Grmela: O jednom čilém nakladatelství, LitN 1928, č. 26 (9); J. Gotthard: Dvě nakladatelská jubilea, Českosl. knihkupec 1929, s. 494 (k tomu an., tj. B. Janda: Časy se mění..., tamtéž, s. 518); A. B. Kohout: Deset let nakladatelství S., Hovory Sfinx 1, 1929/30, s. 16; J. Münzer: Nakladatel příliš vděčný, Dnešek 1, 1930/31, s. 303; ● polemika o obchodních metodách S.: an. (O. Girgal), Sortimentář 3, 1932/33, č. 2 a 3–4; B. Janda, Českosl. knihkupec 1932, s. 324 ●; an.: Hovory s nakladateli 11, Přítomnost 1932, s. 620; an.: Osmdesát B. J., Typografia 1980, s. 385; V. Nezval in Depeše z konce tisíciletí (1981, s. 415); (Is) (L. Soldán): Za Bohumilem Jandou, Svob. slovo 8. 6. 1982; -GvE- (G. Erhart): Nakladatel versus básník, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 2002, č. 2.

az

Jarolím Schäfer

* 16. 12. 1904 Bělkovice u Olomouce

† 19. 2. 1967 Olomouc

Prozaik se sklonem k jednoduché dikci blízké lidové četbě, spisovatel literatury pro děti a mládež, autor učebnic a odborných prací z oblasti geografie.

Byl synem venkovského hostinského a řezníka; otec zemřel, když bylo J. Sch. osm let. Po obecné škole a studiích na české státní reálce v Olomouci (1917–25) absolvoval vojenskou službu. 1927 začal studovat na Karlově univerzitě v Praze estetiku, sociologii a psychologii, 1929 studia přerušil ze sociálních důvodů (1928 se oženil a narodila se dcera). Krátký čas se v Praze živil jako novinář, od 1. 9. 1930 přijal místo výpomocného učitele na obecné škole v Užhorodě na Podkarpatské Rusi, kde postupně vyučoval na měšťanských a průmyslových školách a na učitelských ústavech. 1938 musel Podkarpatskou Rus opustit, půl roku byl bez místa a v této době odešel jako hospitant na školy ve Zlíně. Od 1939 vyučoval v Brně, nejprve na měšťance, později na vyšší škole uměleckého průmyslu a na střední škole. Od 1947 studoval na přírodovědecké fakultě brněnské univerzity zeměpis, astronomii a antropologii (1950 RNDr.), 1953 se přestěhoval do Olomouce, kde působil do 1963 na katedře geografie přírodovědecké fakulty Palackého univerzity jako odborný asistent.

Směrově, generačně a umělecky málo vyhraněnou beletrii psal Sch. ve 30. a 40. letech,

potom se věnoval odborné práci. Jeho námětově různorodé dílo, preferující dějovost, charakterizuje vypravěčská obratnost a orientace na vkus lidového čtenáře. Ani v humorných nebo tragických příbězích běžných venkovských figurek (*Lidé od prostého stolu*), bez výraznějšího moravského nebo podkarpatského koloritu, ani v románech však nezabředl do mravokárnosti nebo sentimentality. Romány osnoval na půdorysu tradiční lidové četby jako obrazy rozmanitých osudů postav, jejichž charaktery odkrýval prostřednictvím jejich vnějších projevů se zřejmou sympatií k poctivým a dělným lidem. Románovou prvotinu *Pod křížem života* o postupném úpadku selského syna, původně zaslíbeného Bohu, pojal ve 14 zastaveních (kapitolách) jako pendant křížové cesty. Po konvenční próze *Dva světy*, s efektivním námětem smluvené záměny dvou bratří, pohotově reagoval na porážku fašismu dějově bohatšími romány s válečnou tematikou. Pranýřoval v nich kolaborantství a zrádovství, vyvolané chamtivostí nebo zbabělostí, ať se objevuje ve vsi určené k vystěhování kvůli německým uprchlíkům z Besarábie (*Dědina ve vichřici*), nebo ve městě. Psychologický román s happy endem (*R. U. – Návrat není žádoucí...*), situovaný do Brna, koncipoval Sch. tak, aby bylo zřejmé, že se obětí fašistické zvůle nestal pouze člen odboje, poslaný do Osvětimi, ale i jeho žena, stýkající se s českým udavačem a s Němci ve snaze zachránit manželův život. V kompozičně nevyváženém románu *Cesta Martina Kovandy* s učitelským hrdinou, pronásledovaným ironií osudu, využil Sch. svých znalostí poměrů na Podkarpatské Rusi. – Sch. autorský profil spolupřetváří tvorba pro děti a mládež. Zpočátku publikoval pod pseudonymem vlastivědná vyprávění (*Vzhůru na Slovensko, Jedte s námi na Podkarpatskou Rus*) a prózy s chlapeckým hrdinou z prostých poměrů, v nichž dominoval aspekt vlastenectví, výchovy k brannosti a vojenské chabrosti, kázni a solidaritě. Psal i vlastní nebo vydával málo známé moravské pohádky (např. podle B. M. Kuldy, F. M. Vrány, F. Stránecké) a podílel se na přípravě učebnic.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: J. S. Hanák, J.-S. Hanák; J. Sch., S., s. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. dělník (1940); Lid. noviny (1939); Nár. osvobození; kat. Pravěké náměty v umění (1954); Studentský časopis (1925–26); Zeměd. noviny (1949); Zeměpis ve škole (1954); Zprávy Antropologické společnosti MU (1952). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: (pseud. J. S. Hanák:) Hvězdička svobody

(D pro ml., 1933); Draci z naší ulice (P pro ml., 1935); Zborovští hrdinové (P pro ml., b. d., 1937); Vzhůru na Slovensko (cestopisná P pro ml., 1937); Jedte s námi na Podkarpatskou Rus (cestopisná P pro ml., 1937); Jírka, kluk druhé roty (P pro ml., 1938); (pod. vl. jménem:) Pohádky strýčka loutkáře (1940); Pod křížem života (R 1942); Lidé od prostého stolu (PP 1943); Pohádky a pověsti (1943, podle B. M. Kuldy, F. Stránecké, F. M. Vrány); Pohádka o pluhu (1944, společně s P. J. Vyplela O třech bratřích); Dva světy (R 1944); Hvězdička záchrany (P pro ml., 1946); Dědina ve vichřici (R 1946); Pohádky naší Moravěnky (1947, podle B. M. Kuldy, M. Mikšíčka, F. Stránecké, M. Václavka aj.); R. U. – Návrat není žádoucí... (R 1947); Pod československou vlajkou (P pro ml., b. d., 1947); Cesta Martina Kovandy (R 1948); Hanička z domku H 7 (P pro ml., 1948). – *Ostatní práce*: (pseud. J. S. Hanák:) Přijímací zkoušky do první třídy škol středních (1934); Pravopisný slovníček pro potřebu školní i soukromou (1935; rozšř. vyd. 1938, s F. Míkem); Vlastivědný sešit pro pátý postupný ročník (1935, samost. vyd. pro žáky a pro učitele; 1937 vyd. pro žáky i slovensky); Vlastivědný sešit pro třetí postupný ročník (1936, samost. vyd. pro žáky a pro učitele; 1939 vyd. pro žáky i slovensky); Vlastivědný sešit pro čtvrtý postupný ročník (1936, samost. vyd. pro žáky a pro učitele; 1938 vyd. pro žáky i slovensky); Až budu vojákem (1936, informační brožura); (pod. vl. jm.): Deutsche Gespräche. Německé rozhovory (1940, s R. Obdržálkem a J. Proseckým; upr. vyd. 1941); Deutsch zur Prüfung. Němčina ke zkouškám (1941, s R. Obdržálkem a J. Proseckým; upr. vyd. 1941 a 1942); Kresba v hodině zeměpisu (1954); Vysoká škola pedagogická v Olomouci (1955, informační brožura, s L. Cejpmem); Okolo sveta. Zemepisné čítanie pre 6. ročník všeobecnovzdelávacích škôl (Bratislava 1957, s P. Janegou, slovensky). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Svatý Václav v legendě a v dějinách (1940, příručka pro pořádání svatováclavských večerů). ■

LITERATURA: K. J. (Juda): ref. Jedte s námi na Podkarpatskou Rus, Střední škola 1938, s. 125; ● ref. Pohádky strýčka loutkáře: M. M. (Majerová), LidN 7. 12. 1940; M. Š., Úhor 1940, s. 169 ●; ● ref. Lidé od prostého stolu: J. Černý, LidN 26. 10. 1943; N. Bonhardová, Venkov 3. 12. 1943 ●; -zdk (Z. Koňák): ref. Dědina ve vichřici, NO 14. 11. 1946; ob: ref. R. U. – Návrat není žádoucí..., Rovnost 21. 12. 1947; cd (J. Hrabák): ref. Cesta Martina Kovandy, Rovnost 24. 7. 1949; an.: nekrolog, Stráž lidu (Olomouc) 3. 3. 1967.

sb

Otomar Schäfer

* 2. 9. 1883 Žižkov (Praha-Ž.)

† 18. 4. 1945 Praha

Dramatik a prozaik, autor komedií a sociálně laděných a psychologizujících příběhů v pozdním roman-

ticko-naturalistickém duchu ze začátku 20. století, situovaných zejména do podkalského prostředí staré Prahy.

Prvorozený syn majitele domu v Praze a dílovedoucího u firmy Ringhoffer byl hudebně založenou rodinou (otec členem zpěváckého spolku Lukes, matka hrála na klavír) veden k porozumění hudbě a umění. Trio spolužáků (L. Kadeřábek, R. Piskáček a Sch.) veřejně koncertovalo, R. Piskáček ovlivnil též ráz Sch. díla; přátelství je pojilo i s malířem Z. Kratochvílem. Obecnou školu Sch. vychodil na Smíchově, za studií na malostranské reálce (1894–1901) se především díky profesoru J. Lacinovi (Kolda Malínský) orientoval literárně. Po maturitě absolvoval pražskou techniku jako strojní inženýr. Krátký zaměstnanec-ký poměr v pražských továrnách zaměnil radikálně (po sňatku s dcerou majitele proslulé pražské taneční školy R. Kasky) za povolání tanečního mistra. Od 1910 působil jako vedoucí této školy, nově sídlící spolu se Sch. bydlíštěm v Měšťanské besedě ve Vladislavově ul. Zároveň se Kaskova vila v Čerčanech stala Sch. loveckou rezidencí a střediskem společenských a uměleckých setkání řady osobností tehdejší doby (K. Hašler, A. Masaryková, F. X. Procházka, F. Sekanina aj.). Po ovdovění se 1919 znovu oženil s Marií Holešovskou (Schäferová-H., * 4. 1. 1891 Černovice, † 1. 1. 1975 Praha), učitelkou na pražských odborných školách, spisovatelkou pro mládež, autorkou leporel, sbírky říkánkových veršů (Divadlo v přírodě, 1926), divadelních her původních (O princezně se zlatou hvězdou na čele, 1924; Slunci vstříc, 1935, aj.) i podle jiných předloh, též nenáročné prózy (Slunečný dům, 1943, aj.), hry pro dospělé (Pán mých snů, 1937) a společenských brevířů dobrého chování. S A. B. Svojsíkem byla zakladatelkou českého skautingu. – Sch. byl členem několika organizací a spolků, od 1920 pracoval jako pokladník Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj, kde se podílel na založení Ochranného svazu autorského, od 1925 byl členem Poradního sboru Nár. divadla pro dramatické hry, od 1932 Matice divadelní a též Syndikátu českosl. novinářů, od 1938 členem Nár. jednoty pošumavské. Politicky příslušel od 1936 k Nár. sjednocení. Z činnosti ho 1934 vyřadila mozková mrtvice. Přes několik krátkodobých pokusů o úřednické zaměstnání se

věnoval pak již jen svým starožitnickým zálibám. Zemřel na následky mrtvice. Jeho ostatky byly po strašnické kremaci uloženy do Kaskovy rodinné hrobky na Olšanech.

Sch. první literární pokusy spadají do doby studia na reálce (básně, krátké povídky, zejména pak divadelní hry) a na vysoké škole, kdy spolupracoval s R. Piskáčkem jako libretista. V rychlém sledu vzniklo několik her, z nichž *Obětovaný* a *Výprava k Jihu* pronikly i na jeviště, úspěch pak slavila Piskáčkovou hudbou vybavená parodie na tehdy významnou pražskou inscenaci Madáchovy Tragédie člověka (*Komedie člověka*). Madáchovo dílo se také stalo svou tragikomickou a současně filozofickou fantaskní povahou pro Sch. literární práci jedním z určujících vlivů. Pro R. Piskáčka napsal ještě další texty: z hraných mj. k operetě *Jen tři dny!* a ke hře *Nevěsta za milion*; ještě více textů z té doby však zůstalo v rukopisu. Po rozchodu s Piskáčkem se Sch. více věnoval próze. Projevil se jako povídkář a novelistu tíhnoucí k psychologickým portrétům a zaujatý sociálními otázkami a problémy velkoměsta. Dobově byl již od počátku své dráhy chápán jako pokračovatel Arbesovy fantaskní novely (povídky *Sny a život*) a vyznačoval nové vlny naturalismu z počátku 20. století (J. Maria, J. Vrba) s romantickým sklonem; nejbližší měl ke K. M. Čapku Chodovi. Důraz na intelekt a vliv pudového prostředí ho přibližoval i k naturalismu šlejharovskému, zejména v cyklu dramatických novelek z mysliveckého a pytláckého života (*Hrdina Lackmann a jiné povídky*). Tragickým příběhům psychologizující drobnokresby podlomených lidí (*Povídky u krbu*) však předcházela ještě groteska v malebném jiráskovském románu svěží nálado- vosti s autobiografickými prvky (*Starosvětská romance*), zpracovaném později i jako veselohra, v níž je do rámce starosvětského biedermeierismu vloženo řešení vážného životního problému: přijetí nemanželského dítěte otcovou nevěstou. Jako dobrý pozorovatel venkovských typů se projevil v díle *Ubohý Fricek a jiné povídky*; záliby v bizarnosti a grotesce i zájem o záhadné okultní jevy rozvinul ve fantastickém románě *Vtělení Pampylasovo*. Naproti tomu do humorného tónu v duchu I. Herrmanna vyladil román z pražské společnosti *Most vzdechů a koráb naděje*, v němž v řadě veselých kapitol mimo jiné podal i skutečné příběhy lidí z kursů Kaskovy taneční

školy. V průběhu 20. let se pak především orientoval na rozsáhlé románové cykly v měšťansko-biedermeierovském pojetí. V podobě mravoličných kronik zobrazil život pražské spodiny po 1. světové válce ve svém vrcholném díle, staropražské románové trilogii komplexně po letech vydané se souhrnným titulem *Srdce zabiják*. Vytvořil tak rozsáhlou fresku mizejícího živilu podskalských dřevařů a vorářů s detektivní a milostnou zápletkou kolem postav zběhlého studenta práv, jeho milé a chlapce sirotka. Cyklus podobného rozsahu tvoří ve formě volně kladených kronikových kapitol ze života domobrance, redaktora a spisovatele i tetralogie *Magorka* (v původním názvu *Předpekli*), obraz pražského života za 1. světové války. Kresbou prostředí rakouských důstojníků a líčením vzdoru Čechů, uspijících rozklad monarchie zevnitř, se dílo zařadilo k tendenčním prózám konfrontujícím s novou demokracií nedávnou monarchistickou minulostí. Světová válka se znovu vrátila jako pozadí manželské krize v románu *Pohroma*, situovanému do sázavských lesů, motivem domněle padlého vojáka a jeho znovu se provdávší ženy. Duševní krizí, již přináší válka, se zabývá i Sch. poslední větší práce *Zvony*, sepsaná před jeho onemocněním. Přináší příběh vojáka, obětujícího ze zoufalství nad ztrátou ženy, která ho opustila, život za rekvírované zvony. Další Sch. literární činnost, u níž nelze vyloučit spoluautorství M. Holešovské s nemocným autorem, se již výhradně soustředila na lehčí žánr četby pro lid, zejména na detektivní román (*Pokoj č. 36, Aféra spravedlnosti*) a na rozmarné portréty lidských charakterů (*Kolotoč a houpačky*). V 2. polovině 20. let inspirovan vlastními dětmi napsal Sch. i dvě prózy pro mládež ve stopách J. Haise Týneckého o fiktivní dovolené strávené ve světě brouků na Čerčansku (*Třicet a jedna noc v zakletí mezi brouky, Cvrčci u krbu*). – Druhou objemnou složku Sch. prací představují divadelní hry. Probíhají všechny v komediálním žánru v soudobém nebo nedávném čase a zpravidla se pohybují v městském prostředí. Po počátečních lehkých sceneriích, parodiích a fraškách, založených často na slovních hříčkách (*Na zapřenou, Kopřivy*), divácký úspěch zaznamenala zejména rokoková veselohra *Sřevíček paní markýzy* ze života starého hraběte na skalickém zámku a s příběhem chlapce a dívky, jež pátrají po tajemstvích manželství. Na scénu

Nár. divadla Sch. poprvé pronikl aktovkou *U pěti čertů* o dívce ocitající se mezi podivínskými satířky. Vliv lehkého anglického konverzačního komediálního žánru se projevil ve veselohrách *Teta Aurelka* o ženě odkazující svým synovcům jmění s podmínkou, že se jeden z nich s ní ožení, v romantizující komedii *Žebřík Jakubův* z úřednického prostředí 90. let 19. století i v komedii *Pes a kočka* o zchudlém hraběti a česko-americké milionáře. V Nár. divadle pak byla uvedena i Sch. komedie z asanačního prostředí staré Prahy 90. let 19. století o zamilovaném ševci a dívce milující však pražského hejska (*Čajová panenka*). – V rukopisu zůstalo několik raných her (Království boží na zemi, Tichý blázen, Ferina Friquet), překladů a adaptací cizích her, módních operet a vaudevillů, hra *Doktor Kazisvět a Pobřeží šťastných omylů* z 30. let. Pro A. Sedláčkovou upravenou a režisérem J. Borem v Nár. divadle připravovanou starší veselohru *Žena, smrt a rytíř* už okupanti 1940 zakázali. V rukopisu se měly zachovat i Sch. paměti (pseud. Kryštof Zmatlík). Sch. se také podílel jako scenárista nebo jen jako autor předlohy na několika filmech (*Děvče z tabákové továrny*, 1929; *Záhadný případ Galcinův*, 1924; *Slečna Konvalinka*, 1935). Psal též literární kritiky (Zlatá Praha, Zvon).

PSEUDONYMY, ŠIFRA: A. E. Ksandr, A. ER. Ksander, Al. E. Ksander, Astra, E. Goll, E. Goller, Eurymedont Čičorečka, Florián Bejvával, Frank Bort, Goller, H. Karger, ing E. Mölzer, Jan Křenek, J. Dub, J. H. Rösler, Jiří Berger, Jiří Mölzer, M. Jirková, Otakar Bartfeld, Š. Ogareff, Štěpán Vaigl, Vladimír Hanousek, Vl. Hanousek; -arer, -er-, -fer-, -fer-, -fer-, jmo., Of., of., O. S., O. Sch., s. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Spolku akademiků smíchovských (1933); sb. Baarův památník (1926); Budoucnost (1919); Cesta (1919–25); Čes. slovo (1925); Českosl. republika (1920–22); Čes. dělník (1943); Divadlo; Elegantní Praha (1923); Germanisch-romanische Monatsschrift (Heidelberg 1936); kal. Havlíček; Humorist. listy (1932–35); Hynkův povídkář (1919); Kalendář matek československých (1919); Květy (1914–15); Legionářské besedy (1925–27, R Jednáctá sanita); Lid. noviny (1919); Lípa (1918–19; 1919 R První láska); Lumír (1915–23); Magazín Praga (1931–32); Meziaktí smíchovských divadel (1912); Nár. listy (1902–45; 1904 R Jachta Aurora, 1945 R Pírlipík); Nár. osvobození (1924–25); Nár. politika (1930–40); Nedělní list (1932); Ozvěna (1935); kal. Palacký; sb. Po troskách české slávy (1913); Prager Presse (1925); Pramen (Plzeň 1920); Rozkvět

(1925); Sladko je žítí (1919); Světozor (1916); Topičův sborník (1918–22); Úhor (1914); Venkov (1936); Vojenský kalendář (1919); Vzlet (Plzeň 1918); Zlatá Praha (1916–24; 1921–22 R Srdce zabiják); Zvon (1914–36; 1914–15 R Vzpoura slepců, 1933–34 Soumrak nad Prahou, pseud. Jan Křenek); Ženský obzor (1914–15). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Na zapřenou (D 1905); Idyla princezny Stáni (R 1908); Sny a život (PP b. d., 1909); V mansardě (P 1911); Střevíček paní markýzy (D 1912, i prem.); Kopřivy (D b. d., 1914, i prem.); Hrdina Lackmann a jiné povídky (1914); U pěti čertů (D 1916, prem. 1915); Starosvětská romance (P 1917; 1923 přeprac. vyd.; 1926 jako D, prem. 1914 s tit. Špačiček pán); Ubohý Fricke a jiné povídky (1918); Vtělení Pampylasovo (R 1920); Povídky u krbu (b. d., 1921); Žena a jiné bizarní příběhy (1922); Teta Aurelka (D b. d., 1922, i prem.); Srdce zabiják 1–3 (RR 1922–33, 1. Sonata eroica, 1922, 2. Toreador, 1926, 3. Srdce v zajetí, 1933; 1933 s tit. Srdce zabiják, Srdce zbabělě, Srdce v zajetí); Žebřík Jakubův (D 1923, prem. 1922); Pes a kočka (D 1924, i prem.); Žena, kterou jsi mu dal (D 1924, i prem.); Třicet a jedna noc v zakletí mezi brouky (R pro ml., 1924); Předpekli 1–4, od 2. d. definitivní titul Magorka (RR 1924–29, 1. Pohofelec, 1924, 2. Jedenáctá sanita, 1926, 3. Dům u tisíce tonoucích, 1927, 4. Příšera z Apokalypsy, 1929); Čajová panenka (D 1925, i prem.); Splašený svatý a jiné humoresky a satiry (PP 1926); Most vzdechů a koráb naděje (R 1927); Děvče z tabákové továrny (R 1928); Vrabčák a spol. (PP 1928); Zajíc v pytli (D 1928, pseud. Jiří Mölzer, prem. 1927); Cestou na Golgatu (P 1929); Republika pro děti (D pro ml., b. d., 1929, pseud. Vladimír Hanousek); Šiml aneb Jaká svízlel jesti mnohdy nutna... (divad. scéna, b. d., 1929, pseud. Vl. Hanousek); Ztřeštěné dědictví (D 1929, prem. 1924, pseud. Vladimír Hanousek); Cvrčci u krbu (P pro ml., 1930); Pohroma (R 1931); Zvony (R 1932; přeprac. vyd. jako D 1940); Klika (D 1935); Pokoj č. 36 (R b. d., 1936, pseud. E. Goller); Aféra spravedlnosti (R 1936, pseud. E. Goller); Kolotoč a houpačky (PP 1939); Pomsta (R 1940); Jachta Aurora (R 1940). – *Ostatní práce*: Po troskách české slávy 1–3 (1913–20, původně seš. vyd., s jinými); Společenské ABC (1936, s M. Schäferovou). ■ SCÉNICKY. *Hry a libreta*: Obětovaní (1903); Komedie člověka (1904, hudba R. Piskáček); Výprava k Jihu (1904); Nevěsta za milion (1908, hudba R. Piskáček); Jen tři dny! (1908, hudba R. Piskáček); Jablko Evino (1908, hudba R. Piskáček); Velké číslo (1943); Farma pod jilmy (b. d.). ■ REDIGOVANÉ periodika: Meziaktí smíchovských divadel (1912), Čes. jeviště (1927–28), Magazín Čsl. zbrojovky (Magazín Z) (Brno 1929, 1930–32 volné pokračování jako Magazín Praga), Humorist. listy (1932–35); *knižnici*: Knihovna Jevišť. Dobré hry českých autorů (1937). ■

LITERATURA: an.: ref. insc. Komedie člověka, Zvon 4, 1904, s. 631; -ou.: ref. insc. Nevěsta za milion, Divadlo 1908, s. 304; O. Šimek: ref. V mansardě, No-

vina 4, 1910/11, s. 602 + ref. Kopřivý, Čes. kultura 2, 1913/14, s. 298; ● ref. Hrdina Lackmann...: A. N. (Novák), Přehled 12, 1913/14, s. 491; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 515; O. Šimek, Čes. kultura 2, 1913/14, s. 279; an. (F. Sekanina), Nár. politika 3. 5. 1914; A. V., NL 17. 5. 1914; K. (F. V. Krejčí), PL 31. 5. 1914; F. V. Vykoukal, Osvěta 1914, s. 705; Ant. Veselý, Květy 1914, s. 759; J. H., Topičův sborník 2, 1914/15, s. 97 ●; ● ref. U pěti čertů: O. Fischer, Čes. revue 9, 1915/16, s. 446; -á-, Topičův sborník 3, 1915/16, s. 238; Tristan (S. V. Friedl), Zvon 16, 1915/16, s. 223; Poutník, LidN 4. 1. 1916; H. J. (Jelínek), Lumír 1916, s. 94 ●; ● ref. Starosvětská romance: F. X. Š. (Šalda), Kmen 1, 1917/18, č. 51 → KP 10 (1957); Kaz. (F. S. Procházka), Zvon 18, 1917/18, s. 264 ●; ● ref. Ubohý Fricek..., G. P. (Pallas), Zlatá Praha 35, 1917/18, s. 287; J. F. (Folprecht), Zvon 18, 1917/18, s. 501; -tr. (G. Winter), PL 21. 4. 1918; Sk. (F. Skácelík), Lípa 2, 1918/19, s. 326; J. Reichmann, Kmen 2, 1918/19, s. 82 ●; ● ref. Starosvětská romance, Ubohý Fricek...: K. Sezima, Lumír 47, 1918/20, s. 21; M. Novotný, Národ 1918, s. 169 ●; ● ref. Vtělení Pampylasovo: J. O. (J. O. Novotný), Cesta 3, 1920/21, s. 633 a 649; J. Krecar, MR 1920/21, sv. 36, s. 277; -btk- (V. Brtník), Zvon 21, 1920/21, s. 321; Z., Zlatá Praha 1921, s. 106; K. Sezima, Lumír 1921, s. 256 ●; ● ref. Povědky u krbu: F. Š. (Šimek), Zlatá Praha 1921, s. 405; M. N. (Novotný), Čes. osvěta 18, 1921/22, s. 382; -btk- (V. Brtník), Zvon 22, 1921/22, s. 153 ●; ● ref. Žena a jiné bizarní příběhy: V. Z. (Zelinka), Zlatá Praha 1922, s. 179; -btk- (V. Brtník), Zvon 22, 1921/22, s. 462 ●; K. Sezima: ref. Povědky u krbu, Žena a jiné..., Lumír 1922, s. 411; ● ref. Srdce zabiják 1. Sonata eroica: M. N. (Novotný), Čes. osvěta 19, 1921/22, s. 65; J. O. Novotný, Cesta 5, 1922/23, s. 245; -btk- (V. Brtník), Zvon 22, 1921/22, s. 575; F. S., PL 25. 6. 1922; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 25. 6. 1922; F. Š. (Šimek), Zlatá Praha 1922, s. 239 ●; ● ref. Předpekli (tj. Magorka) 1. Pohořelec: J. O. Novotný, Cesta 6, 1923/24, s. 637; drb. (J. Borecký), Zvon 24, 1923/24, s. 334; V. Brtník, Venkov 15. 3. 1924 ●; ● ref. Pes a kočka: E. Konrád, Cesta 6, 1923/24, s. 620; Rydvan, Topičův sborník 11, 1923/24, s. 424; Et. (E. Tréval), Zvon 24, 1923/24, s. 491; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 29. 4. 1924; Sk. (F. Skácelík), LidN 29. 4. 1924; J. B., Venkov 1. 5. 1924; W. (V. Vančura), NO 4. 5. 1924 → Řád nové tvorby (1972, s. 305) ●; Ant. Veselý: O. Schäferovi 1, 2, in Listy autorům (1924, s. 145); ● ref. Žena, kterou jsi mu dal: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 3. 10. 1924; Sk. (F. Skácelík), LidN 3. 10. 1924; nv. (Ant. Veselý), PL 3. 10. 1924; J. Klepetář, Tribuna 3. 10. 1924; E. Konrád: Cesta 7, 1924/25, s. 131 ●; ● ref. Třicet a jedna noc v zakletí mezi brouky: B. Benešová, Tribuna 22. 2. 1925; R. (A. Rambousek), Čes. osvěta 22, 1925/26, s. 42; F. Homolka, Úhor 1926, s. 22 ●; ● ref. Čajová panenka: Ant. Veselý, Kritika 1925, s. 312; Cassius, LidN 22. 9. 1925; Klo. (J. K. Fragner), NO 22. 9. 1925; -jk- (J. Kodíček), Tribuna 22. 9. 1925; J. Hilbert, Venkov 22. a 23. 9. 1925; O. Fischer, Prager Presse 24. 9. 1925;

E. Konrád, Cesta 8, 1925/26, s. 18; O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 1, 1925/26, s. 25; Č. (V. Červinka), Zvon 26, 1925/26, s. 43; M. Rutte in Tvář pod maskou (1926) ●; ● ref. Srdce zabiják 2. Toreador: J. O. Novotný, Cesta 8, 1925/26, s. 498; drb. (J. Borecký), Zvon 26, 1925/26, s. 490 ●; ● ref. Splašený svatý...: an., Samostatnost 1926, č. 48; V. Brtník, Venkov 9. 12. 1926; vz. (V. Zelinka), Zvon 27, 1926/27, s. 218; J. Staněk, LidN 8. 5. 1927 ●; ● ref. Most vzdechů a koráb naděje: J. O. Novotný, Cesta 9, 1926/27, s. 523; vz. (V. Zelinka), Zvon 27, 1926/27, s. 686; ej., Samostatnost 1927, č. 27 ●; ● ref. Magorka 2. Jedenáctá sanita: J. O. Novotný, Cesta 9, 1926/27, s. 352; vz. (V. Zelinka), Zvon 27, 1926/27, s. 546; J. Staněk, LidN 26. 7. 1927 ●; ● ref. Zajíc v pytli: B. Polan, Tribuna 20. 9. 1927; Č. (V. Červinka), Zvon 28, 1927/28, s. 221 ●; J. O. Novotný: ref. Magorka 3. Dům u tisíce tonoucích, Cesta 10, 1927/28, s. 174; A. H. (Horský): ref. Děvče z tabákové továrny, LitN 1928, č. 38; K. Sezima: O. Sch., in Masky a modely (1930, přelac. soubor kritik z Lumíru); ● ref. Pohroma: V. Zelinka, LitN 5, 1930/31, č. 19; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 28. 7. 1931; I. Liškutín, LidN 28. 7. 1931; Kp. (J. Knap), Venkov 22. 8. 1931; vz. (V. Zelinka), Zvon 32, 1931/32, s. 27; Jena, Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 120 ●; ● ref. Zvony: drb. (J. Borecký), Zvon 32, 1931/32, s. 362; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 19. 2. 1932; J. Knap, Venkov 6. 3. 1932 ●; ● ref. Srdce zabiják 3. Srdce v zajetí: vz. (V. Zelinka), Zvon 33, 1932/33, s. 461; Kp. (J. Knap), Venkov 11. 5. 1933 ●; -btk- (V. Brtník): k padesátinám: Zvon 33, 1932/33, s. 711 (v č. 50); ● ref. Kolotoč a houpačky: -ühl (B. Mühlstein), Naše zprávy 10. 6. 1939; V. T. (Tichý), Nár. práce 12. 7. 1939 ●; J. K. (Kopecký): ref. insc. Velké číslo, LidN 26. 6. 1943; ● k šedesátinám: an., Nár. práce 1. 9. 1943; V. Hánek, Venkov 2. 9. 1943 ●; ● nekrology: bs, Nár. politika 21. 4. 1945; čk, LidN 22. 4. 1945; an., Nár. práce 22. 4. 1945; T. Tichý, Nár. politika 25. 4. 1945 ●.

mhs, zp

Marie Schäferová-Holešovská viz in Otomar Schäfer

Jaroslav Schaller

* 6. 3. 1738 *Konopiště* (Benešov-K.)

† 6. 1. 1809 *Praha*

Zakladatel české vědecké topografie, historik a vlastivědný pracovník.

Pokřtěn Josef František, Jaroslav je jméno řádové (Jaroslav a St. Josepho). – Otec byl důchodním na konopištském panství hraběte Vrtby. Sch. navštěvoval od 1751 piaristické

gymnázium v Benešově a 1753 ještě v době studií vstoupil do piaristického řádu. Po absolvování tzv. filozofie a pak teologie (1761) vyučoval na řádových školách, nejprve pravděpodobně v Mikulově, dále v Praze (1762–63) a v Kosmonosích (1764–65). Poté se vrátil do Prahy a 1766–71 působil jako vychovatel dětí hraběte F. A. Nostice. Snad po neshodě s hraběcí rodinou odešel na Moravu; nejprve učil na vyšším řádovém gymnáziu v Mikulově, 1774 se stal ředitelem piaristického semináře v Bílé Vodě. 1775 se na žádost Nosticů vrátil do jejich služeb, v nichž setrval až do smrti (pohřeb mu vypravila hraběcí rodina). Vedle pedagogické činnosti se věnoval vědecké práci, především topografii, o níž měl od mládí zájem. Využíval přitom bohatých zdrojů nosticovské knihovny i kontaktů s českými osvěcenskými učenými G. Dobnerem, J. Dobrovským, F. M. Pelclem, M. A. Voigtem aj., s nimiž se u Nosticů setkával.

Sch. hlavním dílem je *Topographie des Königreichs Böhmen...*, popis českého království, který vznikl jednak na základě dotazníkové akce podpořené církevními i státními úřady, jednak na základě studia literatury. Přes řadu nedostatků, především malé kritičnosti vůči pramenům a přebíraným faktům, kterou dílu vytýkali už soudobí učenci z okruhu Dobnerova a Dobrovského, představuje základní východisko pro další vlastivědnou práci (ocenění zahraniční vědou, Sch. členství v učených společnostech v Berlíně, Halle a v Jeně). Významnou topografickou prací bylo i *Beschreibung der königlichen Haupt- und Residenzstadt Prag...*, zaznamenávající všechny důležité památkové a hospodářské objekty a jejich osudy na tehdejší území Prahy. Vedle topografie se Sch. věnoval i historii (dějiny cenzury) a biografiím představitelů piaristického řádu (navázal tím na podobné práce Pitrovy a Pelclovy pro benediktiny a jezuity). V díle *Kurze Lebensbeschreibungen jener verstorbenen gelehrten Männer aus dem Orden der Frommen Schulen...* shromáždil životopisy 136 učených piaristů 17. a 18. století, z nichž polovina měla původem či místem pedagogické činnosti vztah k Čechám, Moravě a Slezsku; práce znamenala první a často jedinou informaci o jejich působení v nejrůznějších vědních i literárních oblastech. V předmluvě k tomuto spisu a později v samostatné publikaci se Sch. pokusil vyjádřit svůj názor na pedagogickou činnost

vlastní i na výchovatské zásady piaristického školství. – Do němčiny přeložil 11.–13. kapitolu díla P. Stránského *Respublica Bojema*.

KNIZNĚ. *Odborné práce*: Topographie des Königreichs Böhmen, darin alle Städte, Flecken, Herrschaften, Schlösser, Landgüter, Edelsitze, Klöster, Dörfer, wie auch verfallene Schlösser und Städte unter den ehemaligen und jetzigen Benennungen samt ihren Merkwürdigkeiten beschrieben werden 1–16 (1785–90; od sv. 5, 1787 Praha a Vídeň); Topographisches Lexikon des Königreichs Böhmen... (paralelní tit.: Universalregister... der Topographie des Königreichs Böhmen..., Praha a Vídeň 1791); Beschreibung der königlichen Haupt- und Residenzstadt Prag sammt allen darin befindlichen sehenswürdigsten Merkwürdigkeiten 1–4 (1794–97); Kurzgefasste Geschichte der k. k. Bücherzensur und Revision im Königreiche Böhmen (1796); Kurzgefasste Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag für die Ausländer... (1798); Kurze Lebensbeschreibungen jener verstorbenen gelehrten Männer aus dem Orden der Frommen Schulen, die sich durch ihr Talent und besondere Verdienste um die Literatur und Wissenschaften... vorzüglich ausgezeichnet haben (1799); Neu verfertigtes Catastrum des Königreichs Böhmen... (b. d., 1802); Gedanken über die Ordensverfassung der Piaristen und ihrer Lehrart (1805). – *Překlad*: (P. Stránský:) Von den böhmischen Landständen, Landtagen und Landsämtern (1790, dub.). ■ KORESPONDENCE: J. Špét: Příspěvky k životopisu J. Sch. (rektoru piaristické koleje v Benešově z 1806), ČSPS 1956, s. 217; J. Svátek: Tři dopisy J. Sch. z let 1792–1796 (B. J. Dlabáčovi), Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 1972, s. 241. ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 15 335–15 341. ■ LITERATURA: ● nekrology: an., Annalen der Literatur und Kunst des In- und Auslandes (Vídeň) 1810, sv. 4, s. 138; W. E. Gautsch, Monatschrift GVMB 1828, s. 152 ●; an.: J. Sch., Österreichische National-Encyklopädie 4 (Vídeň 1836, s. 506); J. V. Šimák: Pozůstalost Dobnerova, ČČM 1901, s. 136; F. Roubík in Přehled vývoje vlastivědného popisu Čech (1940, s. 26); J. Špét: Ignác Cornova či J. Sch.?, Slovesná věda 3, 1949/50, s. 169 (překlad Stránského) + Příspěvky k životopisu J. Sch., ČSPS 1956, s. 214; J. Svátek: Sch. životopisy vědeckých pracovníků a Benešov, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 1968, s. 156; K. Fischer in Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz (Mnichov 1985, s. 111); V. Bartůšek a kol. in Piaristé. Tradice benešovské vzdělanosti a kultury (Galerie výtvarného umění Benešov u Prahy, 1995, s. 62, 77, 102); M. Garkisch: Trampoty s vedutou aneb Několik poznámek k vydání osmého dílu Sch. topografie, sb. Minulostí Berounska 1999, s. 271.

lk

Hubert Gordon Schauer

* 27. 10. 1862 Litomyšl

† 26. 7. 1892 Česká Třebová (lázeňské místo Hory)

Literární kritik a esejista koncepčně spjatý s proudem realismu, reflektující problematiku národní kultury v širokých společenských a historických souvislostech a v evropském kontextu; fejetonista, autor filozofických statí a národohospodářský publicista.

VI. jm. Hubert Sch., za gymnaziálních studií se podepisoval Šauer, tehdy také z obdivu ke G. G. Byronovi připojil ke svému jménu Gordon. – Pocházel z početné rodiny usazené v nejchudším litomyšlském předměstí Zaháj (Zahájí); otec, původem Němec, záhy však v českém prostředí zdomácnělý, byl sklenářem; matka byla české národnosti, po léta nemocná tuberkulózou zemřela, když bylo Sch. jedenáct let. Sch. vychodil nejprve tři třídy německé školy v Rudolticích u Lanškrouna, kde byl na vychování u prastrýce faráře, od 4. třídy navštěvoval českou školu v Litomyšli, zde pak také od 1874 gymnázium; z profesorů na něho zřejmě zapůsobili historik J. Šimek a zvláště filozof G. Zába, zato v napjatých vztazích pro odlišné názory byl s češtinářem J. Novákem (manželem T. Novákové). Záhy projevil mimořádné vlohy pro humanitní obory a jazyky a uplatnil i literární a žurnalistické sklony (příspěvatel i redaktor rukopisných třídních časopisů, též vystoupení v almanachu Červánky, věnovaném tehdejšímu profesoru městské reálky A. Jiráskovi, i v tištěném alm. Z mladých snů, s podtitulem Album litomyšlské omladiny, s K. I. Černým, F. Roháčkem, E. J. Stránským aj.). Po maturitě 1882 mu umožnil peněžitý obnos z dědictví po dědovi studovat ve Vídni práva (nikdy je nedokončil), hodně času však věnoval studiu jazyků, literatur a filozofie (již 1885 vydal vlastním nákladem knížku o francouzské filozofii *Geistiges Leben im zwölften Jahrhundert*). Na jaře 1886 se vrátil do Prahy, tehdy ho T. G. Masaryk přizval (patrně na doporučení G. Záby) ke spolupráci na připravované encyklopedii (Ottův slovník naučný), mimoto psal Sch. referáty pro Athenaeum a překládal do němčiny Masarykův spis Základové konkrétné logiky. V prosinci 1886 zveřejnil jako úvodník 1. čísla nového časopisu Čas články *Naše dvě otázky*, pro něž si redakce vedená J. Herbenem a zvláště T. G. Masaryk (podezřív

vaný zprvu z autorství článku šifrovaného H. G.) vysloužili obvinění z národního nihilismu; v důsledku této aféry (i rukopisných bojů) se Masaryk vzdal redakčního vedení encyklopedie a Sch. ztratil zaměstnání. Působil pak (opět s Masarykovou pomocí) v redakci či jako referent několika listů: počátkem 1887 redigoval z Prahy staročeské Roudnické listy (jako redaktor byl stále uváděn M. Švagrovský), poté byl volontérem v Hlasu národa a po celý rok 1888 spolupracoval s Čes. politikou. V této době se sblížil se skupinou mladých literátů a studentů soustředěných kolem V. Mrštíka (J. Borecký, V. Hladík, A. Sova, F. X. Šalda aj.), kteří připravovali, leč již nevydali, buřičský almanach Vpád barbarů. Sch. a V. Mrštík byli také iniciátory a pak i hlavními příspěvateli moderně koncipované Čes. revue, kterou 1889 vydával ve Vídni V. Kučera; Sch. tehdy do Vídně přesídlil, revue však brzy zanikla. Při hledání nových publikačních možností se seznámil s duchovním vůdcem křesťansko-sociálního hnutí K. von Vogelsangem, vydavatelem čas. *Monatsschrift für christliche Social-Reform...*, do něhož začal přispívat; s Vogelsangovým programem se sice neztotožňoval, bylo mu však blízké spojování sociálních otázek s otázkami duchovního života. Existenční zlepšení nastalo, když se po seznámení s G. Eimem, vedoucím vídeňské pobočky Nár. listů, stal dopisovatelem těchto novin a od 1891, kdy ho J. Grégr povolal do pražské redakce, vedoucím jejich národohospodářské rubriky. Koncem 1891 po přestálém nachlazení onemocněl tuberkulózou; na jaře 1892 ho J. Grégr poslal do lázní v tyrolském Griesu u Bolzana (dnes Itálie), pak ještě pobýval v lázeňském místě Hory u Čes. Třebové, kde však nemoci podlehl. Pohřbu na litomyšlském hřbitově se z přátel účastnili F. X. Šalda a A. Štolc.

Sch. vstoupil do veřejného života 2. poloviny 80. let jako kritik a publicista rozsáhlé erudice, jenž průbojně odhaloval, pojmenovával a snažil se také řešit mnohé, dosud latentní nebo pardonované negativní jevy, ať už provincialismus a sebezhlízivé uspokojení v politice a kultuře, či znepokojivou sociální situaci. Nesmlouvavou kritičností tak předjal postoje o něco mladší kritické generace 90. let. Sch. střízlivá racionální analytičnost měla svůj protipól v ideálních projekcích: možnost nápravy shledával (v jisté shodě s T. G. Masarykem) v aktivizaci vůle k pozitivním činům, v mrav-

ním sebezdokonalení, v jakémsi činorodém, více méně volným optimismu, v sociálním ohledu pak i v eticky (křesťanský) založeném reformátorství. Jeho názory krystalizovaly z širší báze filozofické reflexe a byly projevem hledání scelující světónáborové ideje, v níž by se moderní racionalismus spojil s mimoracionálními prameny poznání, s hodnotami mravními, s „duchem pravé lidskosti“; Sch. měl zřejmě na mysli, jak naznačuje raná studie o duchovním životě Francie ve 12. století (*Geistiges Leben im zwölften Jahrhundert*), jistou moderně pojatou dobu ideových soustav, které stmelovaly minulé epochy. Jeho úvahy na obecné téma soudobé ideové a hodnotové krize (*O povaze myšlenkové krize naší doby, O pesimismu* aj.) většinou směřovaly ke konkrétní situaci národa a jeho kultury. Otevřenou kritiku přinesla stať *Naše dvě otázky*, jejíž tázání po cíli národního snažení a povaze národní existence se odvíjelo z představy národa jako společenství daného nikoli jen jazykově, nýbrž spjatého osobitým posláním v duchovním životě Evropy i celého lidstva; příkrost formulací, hlavně pasáž s imaginární postavou slabocha uvažujícího o možnosti přimknout se k rozvinuté kultuře velkého národa, vyvolaly rozhořčené reakce a vedly i později k četným interpretačním návratům. Dominantním tématem Sch. esejů se pak společně s literaturou stávalo postavení a funkce kritiky (*Hříchové kritiky, O úkolech naší kritiky* aj.). Ještě před vystoupením generace 90. let ohlašoval novou orientaci požadavkem na osamostatnění kritiky jako svébytného povolání, zůstává ovšem vzdálen estetizacím snahám svých následovníků. Inspirován příklady cizích osobností (É. Montégut, J. Lemaitre, V. G. Bělsinskij aj.) dospěl k ideálnímu typu kritika: myslitele a součinitele v kulturním a mravním rozvoji národa. S touto společenskou rolí a rovněž s požadovaným universalismem (kritik je psychologem, filozofem, sociologem, „je vším“) se u Sch. neslučovala závislost kritiky na aprioristických estetických systémech: přes sympatie k dílu J. Durdíka měl Sch. rezervovaný vztah k herbartovskému formalismu, nepřijal „absolutistické teorie“ H. Taina, jakkoliv mu byl tento pozitivista blízký smyslem pro určující fenomén „doby“, odmítal rovněž jednostrannost filologické kritiky. V dvojím fungování kritiky, jednak směrem k tvorbě, jednak směrem k recepci, kladl Sch. nebyvalý důraz na funkci druhou; vzhledem

k postupným proměnám sociálního složení čtenářstva má být vedle literatury s uměleckými nároky respektována i skromnější „četba“ (*Literatura a četba*). Tuto sociálně účelnou diferenciaci uplatňoval Sch. především jako literární recenzent. Ve své esejistice (*O podmínkách i možnosti národní české literatury, Čeho nám je třeba* aj.) však vystupoval jako velmi přísný kritik postrádající v české literatuře originalitu. Ideál národní literatury spojoval s představou obrozujícího živého sepětí tvorby s realitou, zvláště s dosud nesetřeným svérázem lidového života, i se schopností zobrazovat jevy jako ztělesnitele určité „světodějně ideje“. Sch. směřoval k pojetí, které překlenovalo dosavadní rozrůzněnost národní a kosmopolitní orientace a které svým základem tkvělo v soudobém realismu (pojem národní se pro něho často stával synonymem pojmu realistický i pojmu moderní). Model realismu odvozoval z teoretických a kritických prací (M. Arnold, E. M. de Vogüé, V. G. Bělsinskij aj.) a rovněž z beletrie, hlavně anglické, ruské a severské (*Portrét v románě, Díla Lva Tolstého, Norské drama* aj.), přičemž mu nejvíce konvenovala díla spojující smysl pro skutečnost s hlubokou mravní ideou (L. N. Tolstoj, G. Eliotová). Naturalismus, jakkoliv ho shodně s dobovými názory často ztotožňoval s realismem, odmítl v podobě teoretických dogmat É. Zoly, objektivně však pojednal o jeho literárním díle i o tvorbě dalších autorů (*O naturalismu v poezii* aj.). Sch. napsal i množství literárních referátů a fejetonů; věcněji než jeho následovníci přistupoval k tvorbě J. Vrchlického, oceňoval, i při jistých výhradách, dílo J. Zeyera, I. Herrmanna i J. Merhauta, M. A. Šimáčka aj., z nejmladších básníků J. S. Machara, velmi kladně však posuzoval i díla patřící podle jeho kritérií do kategorie četby (např. A. Klášterský, V. Kosmák); příležitostně recenzoval překladová díla i odbornou literaturu, na sklonku života se převážně věnoval národohospodářské publicistice. Mimoto se zvláště za studentských dob pokoušel o beletrii (drobné povídky v posmrtné edici *Fantazie* aj.).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Astur., Gordon, M. Velenov; A., -er, G., G. H., H. G., H. G. S., H. G. Sch., H. Sch., hu-, S., sh., sch., Sch., S-r, uh. ■ PŘÍSPĚVKY in: Athenaeum (1885–86); Čas (1886–90); Čes. politika (1888–89); Čes. revue (Víděň 1889); Čes. Thalia (1888–89); Deutsches Volksblatt (Víděň); Hlas národa (1886, 1888); Kalendář českožidovský (1888–89);

Květy (1888–90); Lit. listy (1889–91); Monatsschrift für christliche Social-Reform... (Videň 1889–91); Mor. listy (Brno 1890–92; 1892 P Náš Franta); Nár. listy (1890–92); Pokrok (1886); Politik (1889); Roudnické listy (1887); Ruch (1888); Studentské listy (1882, P Sen před maturitou, pseud. M. Velenov); Vaterland (Videň); alm. Z mladých snů (Vysoké Mýto 1881, P Mezi prvním a druhým jednáním); – posmrtně: in J. Růžička: H. G. Sch. (1862–1892) (2002); Niva (Brno 1896, z pozůstalosti studie Averroes); Obzor litomyšlský (1910, výtah nepubl. studie z 1887 Nynější německá beletrie). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie, stati o literatuře, filozofii a publicistika*: Geistiges Leben im zwölften Jahrhundert (Videň 1885); – posmrtně: Fantazie (PP 1931, ed. F. Páta). – *Překlad* (do němčiny): T. G. Masaryk: Versuch einer konkreten Logik (Videň 1886, an.). – *Souborné vydání*: Spisy (K. Neumannová, 1917, ed. A. Procházka). ■ KORESPONDENCE: an.: Tři listy H. G. Sch. (asi F. X. Šaldovi z 1886–87), Rozhledy 1892, s. 279 → Spisy (1917); an.: List H. G. Sch. (asi A. Štolcovi z 1884), Lit. listy 14, 1892/93, s. 6 → Spisy (1917); M. Hýsek: Tři listy (A. Štolcovi z 1889–90), Nové Čechy 1923, s. 347; M. Novotný: Ze začátků H. G. Sch. (F. Bačkovskému z 1881), LidN 28. 7. 1932; J. Růžička: Neznámý dopis H. G. Sch. (bratru Antonínovi z 1885), Zpravodaj vlastivědného kroužku v Litomyšli 1967, č. 7–8 + Litomyšlské dopisy H. G. Sch. T. G. Masarykovi (z 1887), Zprávy z muzeí od Trstenické stezky 7, 1969, s. 35 + Poslední listy z Hor (A. Štolcovi z 1892), Českořebovský kulturní zpravodaj 1987, srpen + in H. G. Sch. a počátky Herbenova Času (J. Herbenovi z 1888), sb. Pomezí Čech a Moravy 2, 1998, s. 31 + in H. G. Sch. (1862–1892) (T. G. Masarykovi z 1885–90, A. Štolcovi z 1889–92; 2002). ■

BIBLIOGRAFIE: an.: Seznam Sch. prací, in A. Hartl: H. G. Sch. (1913); J. Růžička in H. G. Sch. (1862–1892) (2002). ■ LITERATURA: A. Hartl: H. G. Sch. (1913); J. Růžička: Zrození kritika společnosti (1970); sb. H. G. Sch., osobnost, dílo, doba (1994, z mezioborového symposia 1992; přisp. J. Brabec, J. Hanzal, J. Kořalka, J. Marek, J. Růžička, I. Třetina, J. Zumr aj.; z lit. hist. J. Janáčková, J. Kudrnáč, L. Soldán, E. Taxová); J. Růžička: H. G. Sch. (1862–1892) (2002). ■ Z. (G. Zába, dub.): ref. Geistiges Leben..., Athenaeum 2, 1884/85, s. 109; an. (F. Schulz): Filozofové samovraždy (reakce na článek Naše dvě otázky), NL 19. 2. 1887; ● nekrology: F. X. Šalda, Lit. listy 13, 1891/92, s. 289 a 321 → KP 1 (1949); an., Světozor 26, 1891/92, s. 444; an. (F. Roháček), Niva 1892, s. 246; an., NL 27. 7. 1892; an., Čas 1892, s. 487; K. Jonáš, Plzeňské listy 28. 7. 1892; an., Mor. orlice 29. 7. 1892; E. Čermák, Mor. listy 30. 7. 1892; V. Mrštík, Lit. listy 14, 1892/93, s. 45 a 63 → Moje sny. Pia desideria 1 (1902) ●; J. Herben in Deset let proti proudu (1898, s. 99) → Kniha vzpomínek (1936, s. 278); J. Karásek ze Lvovic: H. G. Sch., MR 1902/03, sv. 14, s. 115 → Impresionisté a ironikové (1903); J. Máchal: H. G. Sch., alm. Majáles (1907,

s. 37); J. M. Schmitt: Nové rukopisy H. G. Sch., Obzor litomyšlský 1910, s. 191, 195, 205; A. Jirásek in Z mých pamětí 2 (1912, s. 228); -tk- (A. Pražák): Sch. gymnaziální vysvědčení, Čas 17. 1. 1912, příl. Hlídka Času, č. 5; H. (V. Hladík): H. G. Sch., NL 29. 6. 1912; K. I. Černý: H. G. Sch., Čas 20. 7. 1912, příl. Hlídka Času, č. 53; M. H. B.: Český antifeminista – H. G. Sch., Ženská revue 1912, s. 193; ● ref. Spisy: G. P. (Pallas), Zlatá Praha 34, 1916/17, s. 383; rd. (R. Weiner), LidN 27. 2. 1917 → O umění a lidech (2002); jv (J. Vodák), LidN 7. 11. 1917; -tr. (G. Winter), Akademie 22, 1917/18, s. 35; Š. Jež, MR 1917/18, sv. 32, s. 112 ●; E. Rádl: Český Rudin, Čes. revue 11, 1917/18, s. 199; R. I. Malý: Případ Schauerův, Kmen 1, 1917/18, č. 44 → Jasnýma očima (1920, s. tit. Hořkost a nevíra); Š. Jež: Sch. ideál národní literatury, Venkov 24. 2. 1918 + Sch. kritika, tamtéž 28. 7. 1918; A. Kraus in První filozof národní samovraždy, Naše doba 1926, s. 540; F. X. Šalda in Kolem almanachu Vpád barbarů, Lit. svět 1, 1927/28, č. 5, 6–7, 8 → KP 13 (1963); P. Fraenkl in K vývoji novodobé čes. literární kritiky, RA 5, 1929/30, s. 316; J. Karásek ze Lvovic in Psychologické poznámky k poznání literární generace let devadesátých, RA 6, 1930/31, s. 338, 353, 363; ● ref. Fantazie: m. n. (M. Novotný), LidN 8. 7. 1931; Š. J. (Jež), Lumír 58, 1931/32, s. 171 ●; vr. (V. Ryba): H. G. Sch., PL 26. 7. 1932; Z. Nejedlý in Litomyšl 2 (1934, s. 212; 2. vyd. 1954, s. 159); A. N. (Novák): Český hlasatel Tolstého, LidN 20. 11. 1936; V. Bitnar: H. G. Sch. o středověku, Lid. listy 26. 7. 1922; A. Kraus in U klobýku Času, LidN 20. 12. 1935; J. Páta: Neznámý Sch., LidN 27. 10. 1937; J. Lormanová-Krňanská: H. G. Sch., sb. O českou literární kritiku (1940, s. 30); Kp. (K. Polák): Vzpomínka na spisovatele H. G. Sch., LidN 25. 7. 1942; J. Růžička: Schauerovský problém, Dějiny a současnost 1964, č. 9; J. Janáčková in Realistická kritika, V. Forst: Literárněkritické působení H. G. Sch., oboje sb. Z dějin české literární kritiky (1965, s. 188, 250); H. Hrzalová in Z historie sporů o naturalismus a realismus, sb. Realismus a modernost (1965, s. 102); mz (M. Zahálka): H. G. Sch., Pochodeň 26. 7. 1967; M. Kundera in Nesamozřejmost národa, LitN 1967, č. 38; V. Hellmuth-Brauner in Několik glos ke vztahu F. X. Šalda – Vilém Mrštík, sb. Lit. archiv 3–4, 1968–69, s. 45; L. Lantová in Hledání hodnot (1969, s. 35); J. Růžička: Nové práce o H. G. Sch., Zprávy z muzeí od Trstenické stezky 6, 1969, s. 63; J. Růžička: H. G. Sch. jako kritik soudobé společnosti, J. Houzvička: K Sch. pojetí národnosti literatury, Z. Vyhliďal: Jakub Arbes a H. G. Sch., vše sb. Václavkova Olomouc 1967. K. tradicím moderní české kritiky (1970, s. 11, 19, 188); Z. Pospíšil in Skica k české estetice přelomu století, Estetika 1981, s. 84; E. Taxová: Počátky a zrání českého literárního eseje, ant. Experimenty (1985); T. Vlček: H. G. Sch. a dějiny výtvarného umění, Umění 1986, s. 166; D. Jeřábek: Koncepce národní literatury u H. G. Sch., SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1987, č. 34; E. Taxová: Kritický esej H. G. Sch., sb. Lit. archiv 19–20, 1984–85 (1987),

s. 5; D. Dvořáková: H. G. Sch. a jeho koncepce národní literatury, ČLit 1989, s. 496; J. Opat in Filozof a politik T. G. Masaryk 1882–1893 (1990, s. 162); M. Novák in Několik ukázek moderní české sebereflexe, Universitas 1991, č. 1; J. Císař: Příznaky krize (H. G. Sch. a T. G. Masaryk), Divadelní revue 1991, č. 4; ● k 100. výr. úmrtí: J. Rodr. Pochodeň 19. 5. 1992; J. Janáčková, LidN 28. 5. 1992; L. Soldán, Svob. slovo 27. 7. 1992; L. H. Augustin (L. Hlaváček), Tvar 1992, č. 30 (Prvý český disident); J. Růžicka, Od Trstenické stezky 1992, č. 2–3 + H. G. Sch. a T. G. Masaryk, Dějiny a současnost 1992, č. 5 ●; O. Urban: H. G. Sch. a česká otázka, Přítomnost 1992, č. 6; J. Hájková: Ten musel jít z kola ven, Metropolitní telegraf 12. 9. 1992; P. Pithart in Proměny intolerance, sb. Problém tolerance v dějinách a perspektivě (1995, s. 187); J. Růžicka: Sch. vize společenské reformy, sb. K počtě Jaroslava Marka (1996, s. 199); P. Fidelius in Nebezpečí „sémiotického přístupu“ 2, Kritický sborník 16, 1996/97, č. 3 → Kritické eseje (2000); J. Růžicka: T. G. Masaryk a H. G. Sch. v letech 1885 až 1888, Masarykův sborník 9, 1993–1995 (1997), s. 41 + H. G. Sch. a počátky Herbenova Času, sb. Pomezí Čech a Moravy 2, 1998, s. 7; J. Kudrnáč: Dvě teze o H. G. Sch., sb. Lit. archiv 30, 1998, s. 55; A. Měšťan in Česká literatura mezi Němci a Slovany (2002); P. Kosatík: Neutivý tazatel: H. G. Sch. (1862–1892), Týden 2004, č. 18; ● ref. J. Růžicka: H. G. Sch...: J. Zizler, ČLit 2004, s. 416; J. Brabec, Dějiny – teorie – kritika 2004, č. 2; M. Kučera, Masarykův sborník 11–12, 2004, s. 628 ●.

et

Karel Scheinpflug

* 28. 12. 1869 *Slaný*

† 5. 5. 1948 *Mariánské Lázně*

Básník, prozaik, dramatik, publicista; jeden z představitelů mladší naturalisticky orientované vlny sociálněkritického realismu z přelomu 19. a 20. století.

Syn majitele závodu na kovové zboží ve Slaném, kde též vychodil obecnou školu a studoval nižší gymnázium; od 1884 pracoval v otcově obchodě a stal se jeho pomocníkem v továrně, zprvu jako úředník (1885–1903), později jako společník (1904–19). Od mládí se věnoval činnosti osvětové a divadelní, jako Masarykův stoupenec hojně přispíval zejména do realistického a pokrokařského tisku (první překlad mu vyšel 1892 v Nár. listech, první beletristická práce 1896 v Květech) a 1919 nastoupil v Praze profesionální dráhu novináře jako redaktor Nár. listů (1919–27), Centropresu (Central European Press, 1927) a Lid. novin

(1928–33); jeho hlavní díla, především romány, vznikly až v této době, tj. po autorově padesátce. Od 20. let pracoval v Syndikátu čes. spisovatelů (a hudebních skladatelů), v němž 1921–27 zastával funkci místopředsedy, 1927–45 předsedy a poté ústředního ředitele, významně se podílel na péči o sociální zázemí spisovatelské obce. Hojně cestoval po Evropě a jeho návštěvy Itálie, Německa, Holandska, Belgie a Francie zanechaly výrazné stopy i v jeho pracích. – Jeho dcera byla herečka a spisovatelka Olga Sch. (starší dcera Božena se provdala za spisovatele E. Konráda), syn Karel Sch. (* 28. 8. 1899 Slaný, † 15. 12. 1987 Praha), právník, byl literárním agentem K. Čapka a správcem jeho pozůstalosti, je autorem vzpomínkové knihy Můj švagr Karel Čapek (1991).

V prvním období své tvorby publikoval Sch. převážně časopisecky básně, fejetony, povídky a články. Knižně vedle dvou sbírek meditativní macharovsky laděné poezie (*I. N. R. I., Opuštěný dům*) a poválečné knížky aktuálně laděných epických veršů (*Šlépěje*) vydával zprvu soubory drobné prózy, převážně fejetonisticky založené, v nichž se střídají psychologické a sociální studie (*Moře, Dítě, smrt a dobrodíní, Mluvicí stěna*) se satirickými črtami, vzpomínkami a humoreskami (*Perly v octě, Odborníci, Loňské sněhy*), příběhy výlučných jedinců a romaneskní fabulace (*Trhači protěží*) se symbolickými pohádkami a podobobenstvími (*Strom iluzí a křišťál pravdy*); nejvýraznější z nich jsou prózy inspirované vzpomínkami z dětství, v nichž Sch. uplatnil pozorovatelské nadání v kresbě maloměstského prostředí i postav, laskavý humor, ale i smysl pro tragikomiku. Povídkově laděné prózy doprovází několik souborů cestopisných a reportážních črt (*Italský zájezd, Paříž, Německem, Holandskem a Belgií*) i několik úvah kulturněpolitických, z nichž je patrný Sch. sociálněkritický a reformátorský pohled, který pronikl celé jeho dílo a oslabil jeho umělecké vyznění. V románech s detailní kresbou prostředí a povah Sch. spojil nabádavé apely mravní a výchovné, směřující k obrodě vztahů mezi lidmi a zvláště uvnitř měšťanské rodiny. Jeho původní naturalistické východisko naznačuje román *Pouta soužití* (v původním časopiseckém znění s tit. *Symbióza*), analyzující úpadek osobnosti, předurčený dědičností a cizopasným zneužíváním citu blízké bytosti. Pozdější Sch. romány mají za ústřední

téma manželské soužití, komplikované jednou nerovností zájmů a založení obou manželů (*Motýl ve svítilně*), podruhé rozdílnou národní příslušností a z ní vyplývajících kulturních tradic (*Babylonská věž*), potřetí sexuálním zotročením ženy (*Nevolnictví těla*), vždy však vyúsťující v pozitivní morální řešení. Z této základní románové řady, kterou Sch. dovršil pokusem o širší uchopení aktuální společenské problematiky v portrétu mravně deformovaného „vůdce lidu“ (*Krysař*), vybočil návratem k romanesknímu příběhu výlučného a osamělého jedince (*King-Fu*). Oblast dramatu, k níž měl Sch. osobně nejbližší, zůstala přesto na okraji jeho tvorby; dvě jeho měšťanská dramata, sledující podobně jako romány téma rozpadu a záchrany rodiny (*Mrak*, *Gejzír*), patřila spolu se třemi veselohrami opět ze současné společnosti už ve své době spíše k repertoáru ochotnického jeviště.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: En avant, En Avant, Gwynplaine, Jiří Radovan, Modrovous; kgr., ksg, Ksg, ksg., -ksg-. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akademie (1907–09, 1914); Besedy Času (1902–13); Cesta (1918–21); Čas (1903–11); Čes. osvěta (1910); Čes. slovo (1941); Čes. svět (1918); Die Wage (Vídeň 1913); Jaro (1909–10); Jevišťe (1920); sb. Jos. R. Vilímek – osobnost i závod (1937); Kalendář českožidovský; Květy (1896–1912; 1906–07 R Symbiůza); Lid. noviny (1912 příl. Večery, 1927–33, 1939); Lit. noviny (1931); Lit. rozhledy (1928); Moderní revue (1901); Most (1922); Národ (1919); Nár. listy (1892–1927); Nár. obzor (1908); Nár. osvobození (1927–38); Nár. práce (1928); Naše doba (1905–07); Naše zprávy (1940); sb. Nové české divadlo 1928–1929 (1929); Novina (1909); Novina (1915); sb. Nůše pohádek 3 (1920); sb. O Bábuše. Na památku paní Anny Lauermannové – Felixe Tévera (1935); Osvěta (1897); Panoráma (1933, 1936); sb. Pohledy do kulturních dějin Slaného a Slánska (1939); Prager Presse (1922); Přehled (1904); Přítomnost (1927–38); Rozhledy (1899–1903); Rozpravy Aventina (1928–31); Rudé květy (1909); Vzlet (Plzeň 1918); Zlatá Praha (1909–19). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a publicistika*: I. N. R. I. (BB 1898); Opuštěný důl (BB 1903); Moře (P 1907); Dítě, smrt a dobrodiní (PP 1909); Perly v otcě (PP 1909); Otázka židovská (úvaha, 1910); Vůz u lesa (P pro ml., 1911); Mrak (D 1913, prem. 1919); Pouta soužití 1, 2 (R 1919); Odborníci (PP 1920); Trhači protěží (PP 1920); Strom iluzí a křišťál pravdy (PP 1921); Gejzír (D 1922, i prem.); Divadlo na venkově (EE 1922); Italský zájezd (cestopisné PP, 1923); Kapitoly o spiritismu (1923); Druhé mládí (D 1924, i prem.); Paříž (cestopisné PP, 1924); Šlépěje (BB 1925); Pod závojem (D 1927, i prem.); Loňské sněhy (PP 1928); Německem, Ho-

landskem a Belgii (cestopisné PP, 1929); Strašidelný zámek (D b. d., 1929); Motýl ve svítilně (P 1930); Mluvicí stěna (PP 1931); Babylonská věž (P 1932); Nevolnictví těla (P 1934); King-Fu (P 1936); Román humoristův (P 1945); Rozhodné chvíle (PP 1946); Krysař (P 1947). – *Ostatní práce*: Problémy kinematografie v autorském právu (1945). – *Souborné vydání*: Sebrané spisy K. Sch. (nakl. Jos. R. Vilímek, 1945–48, 4 sv., nedokonč.). ■ REDIGOVAL *sborníky*: Ochotnické divadlo ve Slaném (1895), O Bábuše. Na památku paní Anny Lauermannové – Felixe Tévera (1935, s M. Ruttem). ■

LITERATURA: ● ref. I. N. R. I.: Quidam (F. X. Šalda), Lit. listy 19, 1897/98, s. 166 → KP 4 (1951); J. V. S. (Sládek), Lumír 26, 1897/98, s. 132; Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 7, 1897/98, s. 459; -a- (F. V. Vykoukal), Světozor 32, 1897/98, s. 176; an., Čes. revue 1, 1897/98, s. 491 ●; ● ref. Opuštěný důl: A. Macek, Akademie 7, 1902/03, s. 349; E. Sokol (K. Elgart S.), Rozhledy 14, 1903/04, s. 41 ●; ● ref. Moře: Ant. M. (Macek), Akademie 12, 1907/08, s. 92; O. Theer, Lumír 36, 1907/08, s. 242; Ds. (J. D. Konrád), Máj 6, 1907/08, s. 772; T. A. (A. Procházka), MR 1907/08, sv. 20, s. 214; -ejč- (J. Krejčí), Naše doba 15, 1907/08, s. 461; V. Kol. (V. Červinka), Zvon 8, 1907/08, s. 349; F. V. Vykoukal, Osvěta 1908, s. 354 ●; ● ref. Dítě, smrt a dobrodiní: -il., LidN 3. 12. 1909; A. N. (Novák), Přehled 8, 1909/10, s. 431; A. D. (Drtíl), Novina 3, 1909/10, s. 123; an., Zlatá Praha 27, 1909/10, s. 179 ●; ● ref. Perly v otcě: Š. Jež, Studentská revue 3, 1909/10, s. 185; -il., LidN 28. 1. 1910 ●; ● ref. Mrak: K. (F. V. Krejčí), PL 2. 11. 1913; O. Šimek, Čes. kultura 2, 1913/14, s. 297; ka. (V. Červinka), Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 144; (prem. 1919.): H. Jelínek, Lumír 47, 1918/20, s. 383; K-ček. (J. Kodíček), Tribuna 4. 10. 1919; jv. (J. Vodák), Venkov 5. 10. 1919; M. M. (Majerová), Večerník PL 6. 10. 1919; Kazetka (K. Z. Klíma), LidN 7. 10. 1919; J. Boecký, Osvěta 1919, s. 574; K. Svoboda, Čes. revue 13, 1919/20, s. 110; K. Engelmüller, Zlatá Praha 37, 1919/20, s. 47; Kl. (J. Klokoč), Pramen 1920, s. 39 ●; ● ref. Pouta soužití: J. Folprecht, Čes. revue 12, 1918/19, s. 311; F. Götz, Lípa 2, 1918/19, s. 430; M. Novotný, Národ 1919, s. 321; J. Kopál, Nové Čechy 1919, s. 252; Kf., Čes. osvěta 1919, s. 116; A. Novák, Venkov 11. 3. 1919; K. Sezima, Lumír 1921, s. 24 → Krystaly a průsvity (1928) ●; ● ref. Trhači protěží: M. Novotný, Cesta 2, 1919/20, s. 730; Kaz. (F. S. Procházka), Zvon 20, 1919/20, s. 363; A. Novák, Venkov 16. 3. 1920 ●; an.: k padesátinám, Zvon 20, 1919/20, s. 224; ● ref. Odborníci: J. Folprecht, Čes. revue 13, 1919/20, s. 497; O. Šimek, LidN 23. 7. 1920; M. Rutte, Cesta 3, 1920/21, s. 314; Kaz. (F. S. Procházka), Zvon 21, 1920/21, s. 293 ●; ● ref. Strom iluzí a křišťál pravdy: M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 3. 7. 1921; K. Č. (Čapek), LidN 16. 7. 1921 → O umění a kultuře 2 (1985); Š. Jež, Cesta 4, 1921/22, s. 241; V. Z. (Zelinka), Zlatá Praha 1922, s. 139 ●; ● ref. Gejzír: M. Novotný, Cesta 4, 1921/22, s. 618; ALAP (A. Procházka), MR 1921/22, sv. 37, s. 176; Sk. (F. Skácelík), Lumír 1922,

s. 162; Kazetka (K. Z. Klíma), LidN 3. 3. 1922; M. M. (Majerová), RP 3. 3. 1922; K-ček (J. Kodíček), Tribuna 3. 3. 1922 ●; J. H. (Hora): ref. Divadlo na venkově, RP 17. 12. 1922; K. Sezima: ref. Italský zájezd, Lumír 1923, s. 342; ● ref. Druhé mládí: E. Konrád, Cesta 6, 1923/24, s. 678; ALAP (A. Procházka), MR 1923/24, sv. 39, s. 275; Rydvan (J. Rydvan), Topičův sborník 11, 1923/24, s. 473; W. (V. Vančura), NO 30. 5. 1924 → Řád nové tvorby (1972); Kazetka (K. Z. Klíma), LidN 3. 6. 1924 ●; ● ref. Šlépěje: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 25, 1924/25, s. 658; V. Brtník, Venkov 3. 9. 1925; K. J. (Juda): Čes. revue 1926, s. 309 ●; M. Rutte in Tvář pod maskou (1926, s. 188); V. Zelinka: Na besedě u K. Sch., RA 2, 1926/27, s. 220; ● ref. Pod závojem: E. Konrád, Cesta 9, 1926/27, s. 323; Č. (V. Červinka), Zvon 27, 1926/27, s. 323; -FR- (J. Frejka), NO 9. 2. 1927; Cassius (J. Kolman C.), LidN 9. 2. 1927; M. M. (Majerová), RP 9. 2. 1927; jk. (J. Kodíček), Tribuna 9. 2. 1927; J. H. (Hilbert), Venkov 9. 2. 1927 ●; ● ref. Loňské sněhy: vz. (V. Zelinka), Zvon 28, 1927/28, s. 687; A. N. (Novák), LidN 25. 10. 1928; K. H. (Hikl), Naše doba 36, 1928/29, s. 51 ●; ● k šedesátinám: A. N. (Novák), LidN 28. 12. 1929; kd. (E. Konrád), NO 29. 12. 1929; an., PL 29. 12. 1929; -btk- (V. Brtník), Zvon 30, 1929/30, s. 251 ●; O. Scheinpflugová: O tatínkovi, RA 5, 1929/30, s. 187; ● ref. Motýl ve světlí: vz. (V. Zelinka), Zvon 30, 1929/30, s. 489; V. Brtník, Venkov 9. 5. 1930; A. N. (Novák), LidN 22. 7. 1930; F. Götz, NO 3. 8. 1930; K. Sezima, Lumír 57, 1930/31, s. 196; P. Fraenkl, Naše doba 38, 1930/31, s. 181; A. G. (Grund), RA 6, 1930/31, s. 167 ●; ● ref. Mluvící stěna: V. Brtník, Venkov 11. 12. 1931; K. Sezima, Lumír 58, 1931/32, s. 327; vz. (V. Zelinka), Zvon 32, 1931/32, s. 166; F. L. (Lukáš), Čin 3, 1931/32, s. 568; vr. (V. Ryba), PL 5. 6. 1932 ●; ● ref. Babylonská věž: vr. (V. Ryba), PL 4. 12. 1932; J. St. (Staněk), Čes. osvěta 29, 1932/33, s. 185; V. Brtník, Venkov 25. 1. 1933; A. N. (Novák), LidN 11. 3. 1933 ●; ● ref. Nevolnictví těla: A. N. (Novák), LidN 31. 12. 1934; K. Sezima, Lumír 61, 1934/35, s. 403; vz. (V. Zelinka), Zvon 35, 1934/35, s. 442; K. (F. V. Krejčí), PL 20. 1. 1935 ●; ● ref. King-Fu: (fn.) (F. Němec), RP 9. 4. 1936; B. Jedlička, LidN 15. 6. 1936; K. P. (Polák), PL 21. 7. 1936; V. Tomšík, LUK 1936, s. 151; K. J. Beneš, Panoráma 1936, č. 3; K. Sezima, Lumír 63, 1936/37, s. 104 ●; ● k sedmdesátinám: M. N. (Novotný), LidN 28. 12. 1939; p. (A. M. Píša), Nár. práce 28. 12. 1939; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 29. 12. 1939; -btk. (V. Brtník), Zvon 40, 1939/40, s. 252; kd. (E. Konrád), LidN 1. 1. 1940 ●; R. Lužík in K. Sch.: Román humoristův (1945); ● ref. Román humoristův: ZK (Z. Koňák), NO 21. 12. 1945; bh., Knihy a čtenáři 6, 1945/46, s. 87; F. H. (Hampl), Práce 1. 1. 1946; ak- (A. Kraus), Zeměd. noviny 8. 1. 1946 ●; F. Jakubův: ref. Rozhodné chvíle, LD 20. 3. 1947; ● ref. Krysař: van, Svob. slovo 13. 6. 1947; V. T. (Tichý), PL 25. 7. 1947; F. Buriánek, Zeměd. noviny 18. 9. 1947; cd, Rovnost 5. 10. 1947; F. H. (Hampl), Práce 14. 11. 1947 ●; F. H. (Hampl): K. Sch., Práce 19. 10. 1947; ● nekrology: F. Langer, Svob. noviny 7. 5. 1948

→ Byli a bylo (2003); K. P. (Polák), PL 7. 5. 1948; av, Rovnost 8. 5. 1948; F. Tetauer, Práce 11. 5. 1948; E. Konrád, Svob. noviny 11. 5. 1948 ●; F. Halas: Řeč na pohřbu K. S., Členské zprávy Syndikátu čes. spisovatelů 1948, č. 5 → Imagen (1971); J. Träger: K. Sch. stoletý, Svob. slovo 29. 12. 1969; O. Scheinpflugová in Byla jsem na světě (1988, dopln. vyd. 1994); in A. Breisky: V království chimér. Korespondence a rukopisy z let 1902–1910 (1997); in Dopisy Mileny Jesenské (1998, ed. A. Wagnerová); (vl) (Š. Vlašín): Realistický prozaik, dramatik, novinář, Naše pravda 2000, č. 1.

es

Olga Scheinpflugová

* 3. 12. 1902 *Slaný*

† 13. 4. 1968 *Praha*

Dramatička a prozaička, autorka veršů a knížek pro děti, herečka předních pražských scén.

Vyrostla ve Slaném v kulturním prostředí rodiny spisovatele Karla Sch., k němuž ji po časné smrti matčině poutala silná citová vazba. Její bratr, právník Karel Sch. (1899–1987) byl literárním agentem K. Čapka, poté správcem jeho pozůstalosti a autorem vzpomínkové knihy Můj švagr Karel Čapek (1991); starší sestra Božena byla manželkou spisovatele E. Konráda. O. Sch. navštěvovala gymnázium ve Slaném; od dětství psala verše a hrála divadlo, 1917 začala studovat privátně herectví jako žačka M. Hübnerové v Praze, kam se po válce přestěhovala i celá rodina, když otec nastoupil do redakce Nár. listů. První dvě začátečnická léta strávila ve Švandově divadle (1919–21) pod režijním vedením J. Bora. 1921 debutovala časopisecky autobiografickou povídkou *Maminka umřela*. Od 1922 působila v Městském divadle na Král. Vinohradech, v němž se formovala výrazná meziválečná herecká generace postexpresionistická, blízká civilismu; pro toto divadlo napsala Sch. své první hry, v nichž také zpravidla hrála hlavní ženskou roli, podobně jako později v dalších svých hrách v Národním divadle. Tam nastoupila 1929 za dozrívající éry Hilarovy a působila (s přestávkami) do 1968. Na obou předních scénách se postupně vypracovala od komediálních postav naivek a kurážných děvčat z lidu k velkým ženským rolím soudobého i klasického repertoáru. Významně do jejího života zasáhlo sblížení

s K. Čapkem (1920), které se z prudkého milostného vzplanutí vyvinulo v celoživotní přátelství a partnerství, stvrzené posléze 1935 sňatkem (občanského jména Čapková v umělecké činnosti neužívala) a posilované i společnými zájmy pracovními i společně sdíleným tvůrčím a přátelským okruhem. Vlivem různých okolností (působení Čapkovy rodiny, jeho nemoc i bezvýhradné upnutí k tvorbě) nebyl jejich vztah bez komplikací a Sch. se pokusila jej později zachytit v románové (*Český román*) i dokumentární podobě. Po válce se jejím životním druhem stal F. Krčma (1910–1996), mj. předválečný předseda Společnosti K. Čapka. Od poloviny 20. let, kdy začala knižně publikovat, a zejména od nástupu do Nár. divadla, žila v exponovaném pracovním tempu (přes záhy se objevivší srdeční chorobu), ročně nastudovala pět až sedm rolí a vydala jednu i dvě knížky. Jako turistka, ale zejména pracovně (s divadelními zájezdy nebo v souvislosti se zahraničním uváděním svých her, od poloviny 30. let pak společně s K. Čapkem) navštívila řadu evropských zemí (Francie, Německo, Rakousko, Švýcarsko, Jugoslávie, Itálie, Anglie, skandinávské země atd., po válce SSSR) a psala o nich cestopisné črty. Po Čapkově smrti prošla Sch. těžkým obdobím okupace, kdy neměla publikovat a pod tlakem opustila i divadlo. Podobná situace se opakovala i v 50. letech, kdy jí nemoc i příslušnost k Čapkovu okruhu znesnadňovaly herecké i autorské uplatnění. Přesto se však zejména v závěru své herecké dráhy prosadila v několika výrazných rolích a po desetileté odmlce vydala několik knih.

Literární tvorbu Sch. ovlivnily hlavně dvě okolnosti: jednak povolání herečky (z vlastních profesních zkušeností čerpala tematicky i technicky, např. v psychologii ženských postav, ve stavbě dialogu, ve smyslu pro působivou zápletku i pro divadelní efekt), jednak blízkost pragmatické generaci s její životní filozofií, chválou všednosti a obyčejného člověka i smyslem pro civilní projev a hovorový jazyk. Oboje se uplatnilo zejména v jejích divadelních hrách, kterými rychle pronikla na českou a v několika případech i na evropskou scénu. Základní model své komedie vytvořila už v dramatické prvotině *Madla z cihelny* a později jej většinou už jen obměňovala (*Okénko, Pan Grünfeld a strašidla, Houpačka, Hra na schovávanou*). Spočívá v konfrontaci světa

chudoby, resp. periferie, se světem společenské smetánky; vítězně z ní vychází prostý člověk s praktickým smyslem pro realitu, představovaný vedle energických a výřečných žen z lidu, ztělesňujících „lidový rozum“, nejčastěji typem moderní samostatné pracující dívky. Toto pojetí, jež na komediální půdě směřovalo k proklamování životní aktivity, nepoddajnosti a odvahy začít znovu (*Zabitý, Láska není všelék*), poznamenala později stereotypnost figur a situací a zejména plytkost idylického řešení. O zpracování aktuálního námětu s širším dopadem se Sch. pokusila po válce (*Guayana*). Hereckou zkušenost uplatnila také v románech, zvláště v kresbě ústředních ženských postav, nesoucích řadu rysů autobiografických, ať už jde přímo o osudy herečky (v románové prvotině *Pod líčidlem*), nebo širěji o životní zkušenost nezávislé a naplno žijící ženy, která přesto zápasí s pocity osamělosti, nenaplnění a strachu ze stárnutí (*Babiola, Dvě z nás, Teta Anna*); k větší objektivaci a ostřejší psychologické analýze vztahů uvnitř rozpadající se rodiny se Sch. přiblížila v generačním románu *Klíč od domu*. Svou zálibu v groteskních paradoxech a v prostředí periferie a životní banality dovedla k dramatické účinnosti v knize *Balada z Karlína*, dějově sevrženém a stylově ukázněném příběhu stárnoucí majitelky mandlu, pronásledované strachem ze smrti a nakonec zavražděné tím, který měl být jejím ochráncem. Na autobiografii, jejíž prvky prolínají celou její prózu, je plně založen poválečný *Český román*, jehož osou vedle autorčiny herecké dráhy je příběh jejího osudového setkání a dramatického životního partnerství s K. Čapkem. Pokus o dvojportrét, o spojení výrazně osobního a intimního pohledu na Čapkovu osobnost s analýzou vlastního hereckého charakteru, je tu komplikován i žánrovým smíšením románové fabulace s typem „memoárové literatury“ (jak autorka sama svůj román označila), jejíž dokumentárnost podtrhují i citace z Čapkových dopisů; k tomu přistupuje i autorčina potřeba „zdrucující upřímnosti“. Skutečnou memoárovou literaturou jsou teprve posmrtně vydané vzpomínky *Byla jsem na světě*, které zahrnují i množství bystře vystižených portrétů, zejména autorčiných divadelních druhů. Lyrická poezie Sch. je převážně intimním erotickým a citovým deníkem moderní ženy (*Všední den, Skleněná koule*), jehož poetika má nejbližší k šrámkovskému vitalismu;

autorčino programové úsilí o přirozenost a nepředstíranost se ani zde nevyhýbá provokující trivialitě. Zvláštní místo v poezii Sch. zauímají verše doprovázející Čapkovu Cestu na sever (kterou manželé podnikli společně) a sbírka *Stesk*, napsaná pod dojmem Čapkovy smrti. Také tvorba pro děti nese pečeť generace, k níž měla Sch. nejbližší; projevuje se to podobně jako u K. Čapka, K. Poláčka, E. Basse mísením pohádkových a současných, civilních motivů v knize *Pohádky z tohoto světa* a velmi šťastně též v pohádce *Rusalka mezi lidmi*, napsané na Čapkovu nerealizované filmové libreto. Sch. vydala též prózy pro mládež *Andula vyhrála* a *Bílé dveře*, první z nich byla i zfilmována (1938), podobně jako některé její komedie (Madla z cihelny, Okénko, obojí 1933; Okénko i 1948 s tit. Dnes neordinuji). Byla také autorkou několika filmových námětů (1936 Švadlenka, 1939 Dobře situovaný pán, 1944 Sobota; náměty podle Dvaasedmdesátky F. Langra, Matky K. Čapka aj. nebyly realizovány), s K. Čapkem spolupracovala na filmu Zlatý klíček (1922) a k jeho knize Život a dílo skladatele Foltýna (1939) připojila svědectví o autorem zamýšleném závěru románu.

PSEUDONYMY: Oldřich Link, St. Ratajová (1944, scénář filmu Sobota). ■ PŘÍSPĚVKY in: Apollon (1923); Aventinský magazín (1930); Cesta (1921, debut P Maminka umřela); Čes. slovo; Českosl. žena (1947); Českosl. sport (1963); Čes. dělník (1940); Divadelní a filmové noviny (1965–66); Divadelní noviny (1962–68); Hlas revoluce (1965–68); Klas (1937); Kritický měsíčník (1947–48); Kulturní tvorba (1963–66); Květen (1946); sb. Květnová revoluce (1947); Květy (1963–66); sb. Leopolda Dostalová (1946); Lid. demokracie (1957–66); Lid. noviny (1921–40; 1932 R Dvě z nás, 1935 R Balada z Karlína); Listy (1968); Listy Klubu přátel poezie (1966); Lit. noviny (1961–67); Lumír (1922–23); Mladá fronta (1948); Mladá stráž (Plzeň 1922); Nár. listy; Nár. divadlo (1945, 1954–61); Náš týden na jevišti (1947); Naše pravda (1945); Naše vojsko (1958); Nová Praha (1967); Nová svoboda (1936); sb. Nové české divadlo 1918–1926 (1926); Obrana lidu (1947); Péče o mládež (1946); Pestrý týden; Plamen (1960); Prager Presse (1927–29); Právo lidu (1932, 1947–48); Pražanka; Program Krajského oblastního divadla Karlovy Vary (1957–58); Přítomnost (1931, 1937–39); Rozpravy Aventina (1925–31); Slovenka (1967); Světozor (1929); Svět práce (1945–48; 1947 P Acheirové); Svět sovětů (1967); Svoboda (1967); Svob. noviny (1945–48); Svob. slovo (1945, 1957–69; 1963–64 R Margita); sb. Theater – Divadlo. Vzpomínky českých divadelníků na německou okupaci a druhou

světovou válku (1965); Tribuna (1926); Večerní Praha (1966–68); Venkov (1924–27, 1937, 1941); Vlasta (1967–68); Volkszeitung (1967); Zeměd. noviny (1958); Zlatý máj (1958); – posmrtně: Acta Čapkiana 1 (1987); Květy (1969); Rudé právo (1968); Svob. slovo (1969); Týden (1994); Univerzita Karlova (1969); Vlasta (1969); Výběr z nejzajímavějších knih (1988); sb. Vzpomínková kronika (Mnichov 1969, vzpomínky na léta 1938–39); Zítřek (1968–69); Zpravodaj Společnosti bratří Čapků (1981, 1994, 1997). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Barevné pohádky (1924); Tání (BB 1925); Madla z cihelny (D 1925, i prem.); Pod líčidlem (R 1926); Zabítý (D 1927, i prem.); Červený kolotoč (R 1927); Divadelní zápisky (FF 1928; 1985 in K. Čapek, O. Sch.: O divadle a tak podobně); Láska není všechno (D 1929, i prem.); Rusalka mezi lidmi (PP pro ml., 1929); Pohádky z tohoto světa (1930); Babiola (R 1930); Okénko (D 1931, i prem.); Všední den (BB b. d., 1931); Dvě z nás (R 1933); Pan Grünfeld a strašidla (D 1933, i prem.); Skleněná koule (BB 1934); Houpačka (D 1934, i prem.); Klíč od domu (R 1934); Balada z Karlína (R 1935); Chladné světlo (D 1936, i prem.); Kouzelná obálka (BB 1936); Teta Anna (R 1937); Andula vyhrála (R pro ml., 1937); Sestry (R 1938); Přezítá smrt (R 1939); Stesk (BB 1939; rozšíř. vyd. 1940); Hra na schovávanou (D 1939, i prem.); Vycpaný medvěd (R 1941); Guayana (D 1945, i prem.); Tunel smrti (BB b. d., 1945); Viděla jsem Boha (D 1945, prem. 1946); Český román (R 1946); Žlutý dům (R 1947); Pohádky s dobrým koncem (1957); Pepíkovy prázdniny (P pro ml., 1958); Poslední kapitola (R 1958); Bílé dveře (R pro ml., 1962); Království na drátkách (PP pro ml., 1962); Diamantové srdce (D 1963, i prem.); Margita (P 1965); – posmrtně: Karanténa (R 1972); Byla jsem na světě (vzpomínky, 1988, ed. F. Krčma; dopln. vyd. 1994); Album a zrcadlo (BB 2002, ed. E. Bezděková). – *Výbory*: Pohádky z tohoto i onoho světa (1941); Pohádky (1971, ed. F. Krčma); Živý jako nikdo z nás (reminiscence na K. Čapka a verše, 1997, ed. F. Černý). ■ KORESPONDENCE: an.: Dopis O. Sch. o Šrámkově Ostrovu veliké lásky (O. Štorchu-Marieni z 1926), RA 1, 1925/26, s. 68; O. Sch.: Poslední dny Karla Čapka (M. Jesenské z 1939), Přítomnost 1939, s. 47 (též LidN 18. 1. 1939 s tit. Duše to nevydržela); (as) (P. Grym): K. Čapek očima přátel (náchodským studentům z 1948), LD 27. 7. 1974; O. Malevič: První etapa mé cesty po stopách bratří Čapků (O. Malevičovi z 1958), Zpravodaj Společnosti bratří Čapků 1997, č. 36; Dopisy O. Sch. a jiných (H. Haasovi z 1958–65), in A. Fuchs: Dlouhá svatební cesta (1998); in Karel Čapek. Přijatá korespondence (z 1932; 2000). ■

LITERATURA: M. Dandová: O. Sch. (1902–1968). Soupis osobního fondu (LA PNP 2000). ■ V. F. S. (Suk): ref. Barevné pohádky, Úhor 1924, s. 164; ● ref. Tání: E. Konrád, Cesta 7, 1924/25, s. 810; F. Götz, NO 23. 8. 1925; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 6. 9. 1925; O. Š. M. (Štorch-Marieni), RA 1, 1925/26, s. 12 ●;

● ref. Madla z cihelny: Cassius (J. Kolman C.), LidN 18. 9. 1925; Jf. (I. J. Fischerová), NO 18. 9. 1925; -jk- (J. Kodíček), Tribuna 18. 9. 1925; J. H. (Hilbert), Venkov 18. 9. 1925; Ant. Veselý, Kritika 1925, s. 313; O. Š. M. (Štorch-Marien) RA 1, 1925/26, s. 25; Č. (V. Červinka), Zvon 26, 1925/26, s. 42 ●; ● ref. Pod líčidlem: M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 16. 5. 1926; F. Götz, NO 23. 5. 1926; K. Sezima: Lumír 53, 1926/27, s. 409 → Krystaly a průsvity (1928); vz. (V. Zelinka), Zvon 27, 1926/27, s. 279 ●; ● ref. Zabítý: O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 2, 1926/27, s. 196; č. (V. Červinka), Zvon 27, 1926/27, s. 491; B. (E. Bass), LidN 28. 4. 1927; -FR- (J. Frejka), NO 28. 4. 1927; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 28. 4. 1927; J. H. (Hilbert), Venkov 28. 4. 1927; M. Rutte, NL 28. 4. 1927; M. M. (Majerová), RP 30. 4. 1927; H. Jelínek, Lumír 54, 1927/28, s. 220 ●; ● ref. Červený kolotoč: F. Götz, NO 26. 6. 1927; J. Karasová, Ženský svět 1927, s. 288; J. O. Novotný, Cesta 10, 1927/28, s. 81; vz. (V. Zelinka), Zvon 28, 1927/28, s. 69 ●; M. Novotný: ref. Pod líčidlem, Červený kolotoč, Lit. svět 1, 1927/28, č. 2; vz. (V. Zelinka): ref. Divadelní zápisky, Zvon 29, 1928/29, s. 125; ● ref. Láska není všeko: B. (E. Bass), LidN 14. 11. 1929; kd. (E. Konrád), NO 14. 11. 1929; Ot. F. (Fischer), PL 14. 11. 1929; J. H. (Hilbert), Venkov 14. 11. 1929; V. K. Müller, Cesta 12, 1929/30, s. 128; (J. J.) Paulík, RA 5, 1929/30, s. 106; Č. (V. Červinka), Zvon 30, 1929/30, s. 155 ●; ● ref. Rusalka mezi lidmi: V. F. S. (Suk), Úhor 1930, s. 106; J. Knap, Venkov 18. 3. 1930 ●; ● ref. Pohádky z tohoto světa: -on (J. Thon), NL 21. 12. 1930; M. M. (Majerová), Čin 2, 1930/31, s. 259; V. F. S. (Suk), Střední škola 11, 1930/31, s. 252 ●; ● ref. Babiola: K. Sezima, Lumír 57, 1930/31, s. 375 → Mláží (1936); AMP. (A. M. Píša), PL 19. 4. 1931; G. (F. Götz), NO 30. 8. 1931; P. F. (Fraenkl), Naše doba 39, 1931/32, s. 121; drb. (J. Borecký), Zvon 32, 1931/32, s. 307 ●; ● ref. Okénko: J. Träger, LitN 5, 1930/31, č. 18; Mil-ný (M. Novotný), LidN 18. 10. 1931; kd. (E. Konrád), NO 18. 10. 1931; AMP. (A. M. Píša), PL 18. 10. 1931; J. H. (Hilbert), Venkov 18. 10. 1931; O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 7, 1931/32, s. 47 ●; V. Závada: O. Sch. o své nové hře (Okénko), RA 7, 1931/32, s. 9; ● ref. Všední den: G. (F. Götz), NO 24. 12. 1931; V. H. (Z. Kalista), Lumír 58, 1931/32, s. 454; F. X. Šalda, ŠZáp 4, 1931/32, s. 305 → Kritické glosy k nové poezii české (1939); -pa- (F. S. Procházka), Zvon 32, 1931/32, s. 238; AMP. (A. M. Píša), PL 10. 2. 1932 ●; ● ref. Dvě z nás: jh. (J. Hora), Čes. slovo 25. 12. 1932; J. B. Čapek, Naše doba 40, 1932/33, s. 180; L. Pál. (Páleníček), Středisko 3, 1932/33, s. 140; vz. (V. Zelinka), Zvon 33, 1932/33, s. 350; K. Sezima, Lumír 60, 1933/34, s. 106 → Mláží (1936) ●; ● ref. Pan Grünfeld a strašidla: jtg. (J. Träger), Čin 4, 1932/33, s. 520; H. Jelínek, Lumír 59, 1932/33, s. 223; a. (J. Hora), Telegraf 14. 1. 1933; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 15. 1. 1933; Ot. F. (Fischer), LidN 15. 1. 1933; J. H. (Hilbert), Venkov 15. 1. 1933 ●; ● ref. Skleněná koule: jh. (J. Hora), Čes. slovo 28. 12. 1933; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 60, 1933/34, s. 460; M. H. (Hlávka), Studentský časopis 13, 1933/34,

s. 180 ●; ● ref. Houpačka: H. Jelínek, Lumír 60, 1933/34, s. 284; jtg. (J. Träger), Čin 1934, s. 262; Ot. F. (Fischer), LidN 8. 3. 1934; kd. (E. Konrád), NO 8. 3. 1934; AMP. (A. M. Píša), PL 8. 3. 1934; -s. (J. Seifert), Ranní noviny 8. 3. 1934; J. H. (Hilbert), Venkov 8. 3. 1934 ●; J. Träger: K hrám O. Sch., LUK 1934, s. 68; ● ref. Klíč od domu: K. Sezima, Lumír 61, 1934/35, s. 333 → Mláží (1936); A. N. (Novák), LidN 11. 2. 1935 ●; ● ref. Balada z Karlína: AMP. (A. M. Píša), PL 5. 12. 1935; G. (F. Götz), NO 15. 12. 1935; B. Jedlička, LidN 23. 12. 1935; J. Knap, Venkov 25. 12. 1935; V. Knapp, LitN 8, 1935/36, č. 10; K. Sezima, Lumír 62, 1935/36, s. 528 → Mláží (1936); A. Hujerová, Čin 1936, s. 317; J. K. (Kunc), Rozhledy 1936, s. 11 ●; ● ref. Chladné světlo: H. Jelínek, Lumír 62, 1935/36, s. 228; B. (E. Bass), LidN 11. 1. 1936; AMP. (A. M. Píša), PL 11. 1. 1936; t. (J. Seifert), Ranní noviny 11. 1. 1936; (fn) (F. Němec), RP 11. 1. 1936; A. M. Brousil, Venkov 11. 1. 1936 ●; ● ref. Kouzelná obálka: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 37, 1936/37, s. 250; V. Z. (Závada), LUK 1937, s. 23; e. for. (E. Formanová), Rozhledy 1937, s. 15; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 45, 1937/38, s. 372 ●; P. F. (Fraenkl): ref. Teta Anna, Naše doba 45, 1937/38, s. 498; an.: Rozhovor o knize O. Sch. Sestry, LidN 13. 2. 1938; ● ref. Sestry: drb. (J. Borecký), Zvon 38, 1937/38, s. 530; K. P. (Polák), PL 7. 4. 1938; B. Jedlička, LidN 11. 4. 1938; e. for. (E. Formanová), Čteme 1, 1938/39, s. 45 ●; ● ref. Přehřátá smrt: B. Jedlička, LidN 26. 6. 1939; K. P. (Polák), Nár. práce 23. 7. 1939; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 47, 1939/40, s. 182; drb. (J. Borecký), Zvon 41, 1940/41, s. 25 ●; ● ref. Stesk: amp. (A. M. Píša), Nár. práce 14. 10. 1939; B. Jedlička, LidN 30. 10. 1939; J. Knap, Venkov 12. 12. 1939 ●; ● ref. Hra na schovávanou: kd. (E. Konrád), LidN 14. 11. 1939; amp. (A. M. Píša), Nár. práce 14. 11. 1939 ●; J. B. Č. (Čapek): ref. Vycpaný medvěd, Naše doba 49, 1941/42, s. 315; ● ref. Guayana: sjc. (J. Sajíc), LD 6. 9. 1945; If (L. Fikar), Mladá fronta 6. 9. 1945; Brz. (B. Březovský), NO 6. 9. 1945; O. Srbová, Práce 6. 9. 1945; kp. (K. Polák), PL 6. 9. 1945; J. H. (Hájek), RP 6. 9. 1945; kd. (E. Konrád), Svob. noviny 6. 9. 1945; ej., Zeměd. noviny 6. 9. 1945; jtg. (J. Träger), Svob. slovo 7. 9. 1945 ●; ● ref. Tunel smrti: 1. (F. Listopad), Mladá fronta 14. 12. 1945; vbk (V. Běhounek), Práce 11. 1. 1946; -is- (I. Skála), Tvorba 1946, s. 575 ●; ● ref. Viděla jsem Boha: Brz. (B. Březovský), NO 31. 1. 1946; O. Kautský, Svob. noviny 31. 1. 1946; sjc. (J. Sajíc), LD 31. 1. 1946; O. S. (Srbová), Práce 31. 1. 1946; ej., Zeměd. noviny 31. 1. 1946; kp. (K. Polák), PL 1. 2. 1946; J. Träger, Svob. slovo 1. 2. 1946 ●; ● ref. Český román: K. Polák, Knihy a čtenáři 6, 1945/46, s. 255; jšk (J. Š. Kvapil), Naše doba 1946, s. 465; L., Obzory 1946, s. 493; G. (F. Götz), NO 9. 7. 1946; B. Milčan (Mühlstein), Svob. Československo 14. 7. 1946; F. Buriánek, Zeměd. noviny 7. 8. 1946; K., Svob. slovo 9. 8. 1946; vbk. (V. Běhounek), Práce 1. 9. 1946; B. Polan, Svob. noviny 8. 9. 1946; hr- (A. Hrubý), KM 1947, s. 46 (o užití Čapkových dopisů; odpověď O. Sch. tamtéž, s. 105); V. Černý, KM 1947, s. 63 → Tvorba a osobnost

1 (1992) ●; ● ref. Pohádky s dobrým koncem: Z. Vavřík, LitN 1958, č. 12; J. Tichý, ZM 1958, s. 60 ●; A. Jelínek: ref. Poslední kapitola, LitN 1958, č. 22; S. Machonin: Drama herecké sebevěkovy, Divadelní noviny 1961, č. 5; G. (F. Götz), Pohled na dílo, LitN 1962, č. 49; J. Martin (J. Wenig): Na hodinku s O. Sch., LD 2. 12. 1962; ● ref. Bílé dveře: M. Arnautová, Plamen 1962, č. 7; Z. K. Slabý, ZM 1962, s. 372; Z. V. (Vavřík), LitN 1962, č. 20; H. Hrzalová, Tvorba 1962, s. 752; D. Šafaříková, Práce 15. 4. 1962; J. Hrabák, Rovnost 19. 8. 1962 ●; H. Koželuhová in Čapci očima rodiny 3 (Hamburk 1962, Praha 1995); ● nekrology: J. Träger, Divadelní noviny 11, 1967/68, č. 20; (s), Mladá fronta 14. 4. 1968; (jo) (J. Opavský), RP 14. 4. 1968; J. Dietl, Zeměd. noviny 14. 4. 1968; P. Straka, Svob. slovo 17. 4. 1968; O. Vočadlo, LD 21. 4. 1968; jd. (J. Dresler), Čes. slovo (Mnichov) 1968, č. 5; I. Klíma, Lit. listy 1968, č. 8 ●; an.: O příčinách úmrtí O. Sch., Práce 20. 4. 1968; F. Černý: Monolog z roku třiašedesátého (rekonstrukce rozhovoru), Listy 1968, č. 7–8 → Pozdravy za divadelní rampu (1971); F. Krčma: Osudy jedné knížky, in O. Sch.: Český román (1969); rM (V. Müller): Libretistka O. Sch., Záběr 1970, č. 17; in K. Čapek: Listy Olze (1971, ed. M. Halík); ● ref. Karanténa: (MJV) (M. Veselá-Janů), Práce 28. 6. 1972; V. Brett, RP 22. 7. 1972; Š. Vlašín, Tvorba 1972, č. 29 → Ve škole života (1980); V. Vodák (M. Vacík), LD 5. 8. 1972; J. P. (Polák), Lit. měsíčník 1973, č. 2 ●; V. Kudělka: Hry na úspěch. Z dramaturgické periferie let 1918–45, ČLit 1976, s. 330; ● k 80. výr. nar.: F. Krčma, Svob. slovo 3. 12. 1982; F. Černý, Hlas revoluce 1982, č. 49 ●; F. Krčma: Co bylo dál, in O. Sch.: Byla jsem na světě (1988); ● ref. Byla jsem na světě: J. Rulí, Zeměd. noviny 22. 9. 1988; L. Vacina, RP 7. 11. 1988; S. Bartůšková, Rovnost 13. 11. 1988; J. Lebeda, Práce 22. 11. 1988; J. Paterová, LD 23. 11. 1988; J. Lukeš, Svob. slovo 3. 12. 1988; A. Fetters, Kmen 1988, č. 40; B. Štěpánek, Nové knihy 1988, č. 40; J. Slomek, Lit. měsíčník 1989, č. 10 ●; K. Steinbach in Svědek téměř stoletý (Kolín n. R. 1988, Praha 1990); in K. a J. Čapkovi: Filmová libreta (1989, o Zlatém klíčku a Rusalce); F. Krčma: K. Čapek a O. Sch., sb. Karel Čapek (1990, s. 109) + Výběrová přítomnost (o vztahu k T. G. Masarykovi), Svob. slovo 10. 3. 1990; J. Lederer in Tak tedy... přijďte! (1990, s. 228; rozhovor); B. Svadbová: Autobiografický román (Český román), Čtenář 1991, s. 164; K. Scheinpflug in Můj švagr Karel Čapek (1991); ● k 90. výr. nar.: A. F. (Fetters), Tvar 1992, č. 42; I. Benešová, LD 2. 12. 1992 ●; in K. Čapek: Korespondence 2 (1993, ed. M. Dandová); Z. Heřman: ref. Byla jsem na světě (doplň. vyd.), Tvar 1994, č. 10; O. Malevič: O vzájemném vztahu bratří Čapků, LitN 1996, č. 1–4; F. Černý in O. Sch.: Živý jako nikdo z nás (1997); ● ref. Živý jako nikdo z nás: B. Svadbová, Tvar 1998, č. 10; J. Slomek, LitN 1998, č. 24 ●; L. Bobíková: Román O. Sch., RP 31. 1. 1998, příl. Magazín Práva; in J. Čapkovi: Vzpomínky (1998, ed. J. Opelík); in Dopisy Mileny Jesenské (1998, ed. A. Wagnerová); L. Pavera: Korespondence

v rouše románu, sb. Autenticita a literatura (1999) → Slovo, paměť, tradice (2001); V. Vrbatová in Jak se vařilo a žilo u Čapků (1999); O. Malevič: Ztracené dopisy Karla Čapka, Zpravodaj Společnosti bratří Čapků 2000, č. 39; P. Hořec in Přátelství, která neumírají (2001); J. K. Zeyval: Ztracené svědectví O. Sch., LidN 10. 4. 2002; V. Houška in Vzpomínky reakcionáře a kverulanta (2002); J. Slomek: Causa O. Sch., Reflex 2002, č. 49; F. Černý: O. Sch., J. Šrámková: O. Sch. očima lékařky, J. Kepka: Toni o Matce, J. Navrátil: V pozici diváka, vše Zprávy Společnosti bratří Čapků 2002, č. 67; V. Menclová: Přítelkyně velikánů, Naše rodina 2002, č. 36; I. Hušáková: O rodině domě O. Sch. ve Slaném, Slánský obzor 2002, s. 130; Z. Víšek: O. Sch., tamtéž, s. 149 (rodokmen zpracovala I. Veverková); E. Bezděková in O. Sch.: Album a zrcadlo (2002); P. Mareš: ref. Album a zrcadlo, F. Černý: Výročí O. Sch. v českých periodikách, obojí Zprávy Společnosti bratří Čapků 2003, č. 69; O. Malevič: Čapkovy dopisy Olze Sch. a Čapkovy dílo, I. Osolobě: Zrcadla lidskosti, obojí Zpravodaj Společnosti bratří Čapků 2003, č. 42; Z. Síllová: O. Sch. a Hugo Haas (ke koresp. z let 1946–1967), Disk 2003, č. 6; M. Dandová: Adresátka O. Sch., sb. Lit. archiv 35–36, 2003–04, s. 317.

es

Maximilián Schimek

* 18. 8. 1748 *Neudau* (Rakousko)

† 7. 6. 1798 *Rabensburg* (Rakousko)

Autor kompilačních učebnic a prací z oboru slovanšské a české filologie a historie, představitel puristických a neologizujících jazykových tendencí.

V matrice zapsán 19. 8. jako Wenceslaus Sch. (rodiče pocházeli z Čech), řádové jméno je Maximilianus a S. Eleonora. Počestěné podoby jména Sch. sám nikdy neužíval, v literatuře psán také Schimeck, Schimeg, Schinek, Schineck, Ssimek, Šimek. – Syn sládky; v dětství byl vychováván ve Strážnici na Moravě. Studoval ve Štýrském Hradci, 1766 vstoupil do piaristického řádu a řadu let působil jako učitel na jeho školách ve Vídni, v Hornu a jinde. Již v mládí se zabýval studiem jazyků, hlavně slovanských, kromě mateřštiny a němčiny se naučil polsky, rusky a slovinsky (jeho slovinský původ byl mylně odvozován z kontaktu se štýrskými Slovinci). 1774 byl povolán jako profesor českého jazyka a literatury na Tereziánskou vojenskou akademii ve Vídeňském Novém Městě (Wiener Neustadt); 1779 byl nadřazenými pro údajnou nekompetentnost místa zbaven a poslán zpět do